

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

R. CHR. SØRENSEN ALLESØ

EN FYNSK
SOGNEKommUNE
GENNEM TIDERNE

*Træk af
Allesø og Næsbyhovedbroby Sognes Historie.*

1916
A/S STEEN ANDERSENS BOGTRYKKERI
ODENSE

Denne Bostavn er vor,
Og vi elske den for,
Hvad den var, hvad den er,
Hvad den bliver igen;
Og som Kærlighed gror
Af den hjemlige Jord,
Skal den gro af vor Kærligheds Frøkorn igen
(Bjørnson).

*U*nder Udarbejdelsen af nærværende Bog har jeg søgt saa fyldigt som muligt at give en historisk Belysning af forskellige Forhold i den Kommune, hvor jeg er født, Allesø-Næsbyhovedbroby.

Stoffet er hentet fra forskellige Kilder, og navnlig har jeg i stor Udstrækning benyttet Provinsarkivet i Odense. Ved Præstegaardens Brand i 1802 brændte desværre ogsaa Præsteembedets Arkiv, hvorved nogle af de bedste Kilder til Forstaaelse af Tiden forud gik tabt. Enkelte Skildringer i Bogen er skrevet paa Grundlag af ældre Folks og egne Erindringer.

I nogen Grad har jeg af Hensyn til den ved Verdenskrigen skabte Dyretid, der ogsaa gør sig gældende ved Udgivelse af Bøger, maatte begrænse Bogens Omfang. Men jeg haaber dog, at Læserne gennem Indholdet vil faa et Indblik i Fortidens Livsforhold blandt Bondestanden, og jeg beder Dem i Tankerne udfylde, hvad jeg ikke har naaet at fremdrage.

Samtidig har jeg tænkt mig, at Bogen kunde faa Betydning for de unge Mennesker fra Allesø og Næsbyhovedbroby Sogne, der maa vandre til andre Egne eller maaske til fremmede Lande. Fra Bogens Blade vil Minderne fra deres Barndom lyse dem i Møde, og under Læsningen i den vil Tanken samle sig om det Sted, hvor deres Vugge har staaet, om den Skole, hvor de gik som Børn, og om den Kirke, hvor de blev døbt og konfirmeret.

Allesø Søkilde i November 1916.

R. Chr. Sørensen Allesø.

Allesø i de ældste Tider.

ALLESØ er beliggende ca. 7 km Nordvest for Odense, i Lunde Herred, Odense Amt.

Navnet Allesø er kendt langt tilbage i Danmarks Historie; det nævnes allerede paa Valdemarernes Tid. Om dets Oprindelse er der forskellige Antagelser; men Sandsynligheden taler for, at Byen har faaet sit Navn efter Høvdingen Alle, som i Oldtiden var en mægtig Mand i Nordfyn*).

Den historiske Overlevering i Folkesagnet beretter: Hver Sommer kom Sørøverne og sejlede ind gennem Odense Fjord, som den Gang gik lige ind til den nuværende Sønderø Skov. De hærgede og plyndrede i de omliggende Byer, og ingen kunde hindre dem i at sejle bort med et stort Bytte.

Da udkastede den nordfynske Høvding Alle den Plan at lade grave en Rende gennem det Bakkeparti, som adskiller Søen fra det Vest for lavereliggende Dalstrøg Fuglen, og næste Aar, da Sørøverne kom igen paa deres sædvanlige Plyndringstog, ledede man Vandet bort fra Søen, hvor Sørøvernes Skibe laa. Det blev derved umuligt for dem at sejle bort. Sørøverne maatte op paa Land, og her angreb Alle dem med en stor Styrke og overmandede dem.

Der er endnu Spor af den omtalte Rende, og paa Stedet, hvor man mener, Slaget har staaet, er der fundet en stor Mængde Rustninger og Vaaben, som bærer tydeligt Præg af

*) Glavendrup-Stenen bærer følgende Indskrift:

„Ragnhild satte denne Sten efter Alle Saalve-Gode (∩: Saalvernes Gode), Viets (∩: Helligdommens) hæderværdige Vogter. Alles Sønner gjorde dette Mindesmærke efter deres Fader og hans Hustru efter sin Ægtefælle; men Sote ristede disse Runer efter sin Herre. — Tor vie disse Runer! — Den skal visselig komme til at sone sin Brøde, som øver Vold mod denne Sten eller drager den bort (for at rejse den) over en anden.“

at være brugte i Kamp. En Del af disse Vaaben er solgt til Tyskland, men der findes paa Oldnordisk Museum en betydelig Samling, som af sagkyndige betragtes som det værdifuldeste Oldtidsfund, vi ejer.

Stedet, hvor Fundene er gjort, fik Navnet Viemose. Da Slaget var vundet og Sørøverne besejret, ofrede vore Forfædre de tagne Rustninger og Vaaben til deres Guder. Stedet blev gjort til et helligt Sted — Viemose. „Vie“ betyder „helligt Sted“. De Vaaben, som fandtes, er brækkede og sammenbundne i Bundter, hvilket er en Bekræftelse paa, at de er nedlagte i Mosen som Offer til Guderne.

Efter Søen, hvor Alle slog Sørøverne, kan Navnet Allesø være opstaaet. Det kan ogsaa tænkes, at Allesø i sin Tid har været omflydt af Vand, og at Oprindelsen er Alles Ø. Endelig er der en Mulighed for, at Alle har døbt Stedet Allese. Alle tre Benævnelser forekommer i de ældste Skrifter. Den ældste Staveform er Allese, derefter Allesøe og endelig Allesø.

Dalstrøget mellem Allesø og Broby — kaldet Søen — har i sin Tid udgjort en Del af Odense Fjord. Herpaa tyder ogsaa Tilstedeværelsen af Strandsand og Muslingskaller. I 1712 paabegyndtes en Udtørring af Søen; men saa sent som i 1830 stod alle Bakker og Skrænter udenom Søen bevoksede med Skov, og Engene var saa sumpede, at Kreaturerne kun kunde græsse der en kort Tid midt paa Sommeren. Nu er Søen fuldstændig forvandlet til udmærket Ager- og Engjord.

Sognets Jord opmaales og inddeles.

I Aaret 1664 blev Sognets Jord opmaalt og inddelt i Agre af en dertil forordnet Mand. Bønderne selv var ikke i Stand til at udføre et saadant Arbejde.

Jorden inddeltes i Marker, og i hver Mark fik saa Gaardmændene Side om Side hver en Ager. En Gaard kunde saaledes have mange spredte Agre, og det er forstaaeligt, at der let opstod Grænsestridigheder. Den ene kunde pløje ind paa den andens Ager, der kunde overbæres Korn til anden Mands Ager, der kunde gaa Øg i Rugmarken osv. Og for at raade

Bod paa disse Stridigheder var der indenfor Bylavet vedtaget Love og fastsat Bødestraffe for Overtrædelse*).

Markbogen af 1688

giver følgende Oversigt over Allesø-Jordens Inddeling:

Skouss Marcken.

Legendis Westen for Byen.

Brugis udi Toe Aar och

Huillis udi Ett Aar.

May Bier git

(den 27. Octobr. ankomb om Efftermiddagen, och da begyndt at maale).

Løber med den østre Ende paa Jyde Kier Och med den Westre Ende paa May Moese. Begyndt at maale fra den Nordre**) Side.

Ringe Bog- huede Jord aff Sand och Grus.	}	Frantiz Andersen 1 Ager.		
		B.....	27	
		L.....	70	
		B.....	28	„ 1925
		Anders Knudsen		
		B.....	15 ¹ / ₂	
		L.....	90	
		B.....	12 ³ / ₄	„ 1260
		Østen Ende got Høe — 1 K.		
		Peder Steffensen 1 Ager.		
		B.....	16 ¹ / ₂	
		L.....	80	
		B.....	16	„ 1300
		Østen for slet g : H — ¹ / ₂ K.		
		Jacob Madtzen 1 Ager.		
B				
L				
B osv.				
G. Anders Jørgensen 1 Ager.				
Knud Nielsen	„			
Søren Hansen	„			
Hans Jørgensen	„			
Olle Jensen	„			

*) Se senere den gamle Bylov.

**) Der kan ogsaa staa Westre.

	Knud Steffensen	1 Ager
	Olle Nielsen	"
	Rasmus Christensen	"
	Hans Pedersen	"
	Olle Andersen	"
	Hans Jørgensen	"
	Ole Nielsen	"
	Hans Pedersen	"
	Peder Steffensen	"
	Peder Hansen	"
	Ole Steffensen	"
Ringe Bog- huede Jord aff Sand och Grus	U. Ander Madtzen	"
	G. Anders Madtzen	"
	Mads Nielsen	"
	Rasmus Jensen	"
	Peder Madtzen	"
	Anders Knudsen	"
	Præsten	"
	U. Anders Jørgensen	"
	Frantzt Andersen	"
	Jes Christensen	"
	Hans Andersen	"
	Rasmus Christensen	"
	Jacob Madtzen	"
	Christen Pofuelsen	"
	Anders Lauridtzen	"
	Rasmus Hansen	"
	Knud Nielsen	"
	Gl. Anders Jørgensen	"
	Knud Steffensen	"
	Ole Jensen	"

En Deel Jord,

som kaldis fembten, Begyndis Synden for forskreffne May Bierg øster och wester*).

Ringe arre: Jord af Ler, Grus, Sie, Leerjord.

Store Koe Moeseagere.

Løber Norden paa Lille Koe Moeseagere och Synden paa die Støcker som kaldies fembten. Begyndt at maale fra Westre Siede.

Ringe Bland Korns Jord af Leer, Sand och lidet Muld.

Lille Koe Moese.

Løber Østen paa Jyde Kier och westen paa May Bierg. Begyndt at maale fra Synden Side.

Goed arre: Jord af Leer och Grus.

*) Herefter kommer Bymændenes Agre, ligeledes med de tre Maal.

Jyde Kiers Dild.

Løber Synden imod L. Jyde Staals Bierg och norden paa Kragerne. Maalt fra westen.

M: M: Bl. Korn Jord af Leer, Grus, lidet Sand och Muld.

Jyde Kiers Hulter.

Løber Synden paa Staal Biergits agere och Norden paa fra Gangen. Begyndt westen at maale.

R. arre: Jord af Leer, Grus, Sie Kald Jord.

Klags Agerne.

Løber østen paa Tove Schaumark och westen paa Jyde Kiers Agere. Begyndt norden.

Ringe Biug Jord af Leer, Sand, Grus och lidet Muld.

Staals Biergs Agger.

Løber med den østre Ende paa Jyde Kiers Agere och med den westere Ende paa Koe Moese Agere. Begyndt at maale fra Norden Side.

Ringe arre: Jord af Leer och Sand.

Croe Kille.

Løber østen paa Klaag Agerne och westen paa die Støcker som kaldes 15-ten, maalt fra Nordre Siede.

Ringe Bl. Korns Jord af Grus, Sand, Leer, Ringe Muld.

Die Agere westen for Byen.

Løber med den østre Ende paa Byen och med den westre Ende paa Hønne-Kier, begyndt at maale fra den norden Siede.

Goed Biug Jord, Jord af Leer, Grus och Mullet Jord.

Key Borg.

Løber østen paa fremde haug och vesten paa Synder Land. Begyndt nordre.

Goed Bl. Korns Jord af Leer, Grus och noget Muld.

Lille Steens Agere.

Løber Synder paa Stoor Steens Agere, och norden paa Fremde Hauge, Begyndt østen.

Ringe arre: Jord af Sand, Grus och Leer.

Storre Steens Agere.

Løber med den Syndere Ende paa Bror Bye March och nordre paa Fremde*) Hauges Agere. Begyndt at maale fra Østre Side.

M. M. Boghuede aff Sand och Grus.

Krage Holmb.

Løber Synden paa Birche Bierg och norden henved preste Sande, maalt fra vestre Siede.

Ringe Arre: Jord af Sand, Grus och sid, sur Jord.

*) Der staar snart fremde — snart fremde.

Hønne Kiers Hulter.

Løber med Østre Ende paa Hotte Moese och vesten paa Krage Holm, Begyndt at maale fra Norden Side.

Ringe Arre: Jord af Sand, Grus och sid sur Jord.

Hønne Kiers Agger.

Løber med den østre Ende paa die Stocker, som legger vesten for Byen och vesten paa Hotte Moese. Begyndt at maale fra Norden Side.

M: M: Biug Jord af Sand, Grus och sort mullit Jord.

Suends Enghulter.

Løber Synden paa frende Hauge och norden paa Hønne Kier. Begyndt at maale fra Østen.

*Suends Engs Maae Eng.**May Moese.*

Maae Eng, Hvorudi En huer hafuer tuende Maal och til kommer En huer efter tax sering som følger . . .

En Løcke udi samme March kældis Preste Sand.

Wymoes Marchen

liger vesten for Skou Marcken. Bruges udi 3 Aar och Huiler udi 6 Aar.

Wyemoese diil vender paa Wiimoese med søndre Ende och paa den diil bag fredskofuen med nordre Ende, Maalt fra Øster.

Dei Sckefft bag freskafuen.

Vender med den østre Ende paa freskafuen, och med den vesten Ende paa Søndersee skauf.

Mae Moese Marcken.

Ligger Norden for Vymoes marcken. Bruges udi 3 Aar och huiler udi 6 Aar.

Dee lange maal ved demningen

vender østen och vesten; maalt fra den synden Side.

Mae Moese Stycker

vender synder och nær.

Ofuer tuede

vender med den oster Ende paa Kyne Moese, och med den vester Ende paa Demningsmaalene.

Die Stycker baag Prestens Hauge vender vester paa ofuer tuede diell och øster paa Prestens Hauge.

Tocke skous Marck

ligger norden for Byen, Bruges udi 2 Aar och huiles udi 1 Aar.

Øster Tocke skous Diil

vender med øster Ende paa Taarup Marck och med vester Ende paa Tocke skous Moese.

Biørnemoese Dild

løber Synden paa Thocke M.

Nørgaards Agere

løber vester paa Byen.

Køllingager Dild

strækker sig vester paa Nørgaards Støcker och øster paa.

*Karlager Dild.**Marck Bechs Dield*

løber synden paa gryde agrene och norden paa Belling March.

*Kattebergs Marck.**Kattebergs Dild*

løber synden paa Mallemoese och norden paa Kattemoese.

Dune Kiers Agere

vender med den synder ende paa Odense vejen och med den norder ende paa Joelle Bechs Agere.

Gammel Gaard.

Ligger ved vester Side af Kirckendrup march.

*Haase Krogh.**Katte Moese Skiff.*

Vender med den vester ende paa Sill Kille och med den øster ende paa Holte Moese.

Sille Kille Skiff.

Vender med den Synder ende paa Søe bjerg diel och med den norder ende paa Sille kilsmoese.

Bruns Kiers Skiff.

Vender med den norder ende paa Byen och med den synder ende paa Brunskier.

Torne Styckerne.

Vender med den synder ende paa Sille kilsmose och med norder ende paa Tocke skougs march.

Hafue agere.

Vender med den syndre Ende paa Traenes damb och med den nordre Ende paa Torne Styckerne.

Traenes dam Stycker.

Vender med den synder Ende paa Traenes dam och med den nordre Ende paa Klochs Lund.

Klocke Agere.

Vender med den oster Ende paa Skoes Loes Jord och med den vester Ende paa Torne Styckerne.

Nørre Bier gits Marck.

Leggendis Norden for Skoufs Marcken.
Brugis udi 3 Aar, huiles udi 6 Aar.

Jyde Kiers diell.

Løber nordre paa Belling Marck och synder paa Skouf marcken.

Jyde Kiers Hulter.

Ligger Norden for forskrevne Jyde Kiers Agere.

Die agere vesten for Nørebjerg.

Løber østen paa Nørebjerg och vesten paa Synnese Hee.

Nørebjergs Hulter.

Løber synder paa Nøre Bjerg och nordre paa Elle Beck.

Ellebecks Hulter.

Løber Synder paa Elle Beck och nordre paa Kielen.

Die lille Kielle Støcker.

Løber østen paa Ellebeck och westen imod Sønnesee Hee.

Præste Holmbs agere.

Løber østen paa Oxse Moese och vesten paa Seerupens.

Preste Holmbs Hulter.

Løber vesten paa forskrevne Preste Holmbs Agere, och østen paa Oxse Moese.

Reffue Aggerne.

Løber Synder paa Elle Beck och nordre paa Økse Moese.

Økse moese agere.

Løber østen paa oxse Moese och vester paa Refue Agere.

Den i 1664 foretagne Opmaaling og Bonitering af Jorden har været lagt til Grund ved Udarbejdelsen af den nye Matrikel af 1688.

Ifølge denne Matrikel var der, som det fremgaar af nedenstaaende Udskrift af Christian den Femtes Matrikelbog, i Allesø Sogn og By 30 Gaarde og 9 Huse.

Ejerne	Nr.	Fæsterne	Folio Hartkorn Extr.	Gammel Matricul Hartkorn				Nye Matricul Hartkorn			
				Td.	S.	Fd.	A.	T.	S.	F.	A.
Prestegaarden	1	Hr. Rasmus Bertelsen..	352					7	1	1	2
	2	Christen Pouelsen.....	353	12	6	3	1 1/2	6	5		2
Ryttergodtz	3	Frands Andersen.....	354	7	3	1	1	6	6	2	1
	4	Unge Anders Jørgensen	355	9	5	1	1	8	6		1
	5	Rasmus Jensen Øre....	356	3	5			2	6	2	2
	6	Jacob Madtzen.....	357	15	2			9			1
St. Hans Closter	7	Knud Madsen tilforn Peder Hansen.....	358	8	2			5	3		2
	8	Rasmus Christensen....	359	7	1	2	2	6	2	2	2
St. Hans Closter	9	Olluf Jensen.....	360	6	7	1	1	6	1	3	
	10	Hans Andersen.....	361	3	5			2		1	1
Ryttergodtz	11	Olluf Stephensen.....	362	4	5			2	7	1	2
	12	Hans Pedersen.....	363	3	6			3	7	1	2
	13	Knud Stephensen.....	364	7	6			5	7	1	
Hr. Christen Skeal Ryttergodtz og Kirchen	14	Hans Hansen.....	365	3	7			2		1	
	15	Madtz Nielsen.....	367	5	6			5	7		2
Anders Bøgvad	16	Søren Hansen.....	368	3	3		1	2	1	1	1
Ryttergodtz	17	Anders Knudsen.....	370	9	5	2		5	6	3	2
Jens Erichsen, Borgmester i Odense	18	Anders Lauersen..... Nock en Jord til Kirchen	371	6	4			5			2
Allese præst	19	Rasmus Hansen.....	372	5	1	2	2	4	4		2
Bispen i Odense pro officio	20	Peder Stephensen.....	373	8	6			5	5	2	
	21	Anders Madsen.....	374	8	6			3	5		
	22	Gl. Anders Madsen.....	375	5	4			3	1	3	2
Morten Michelsen	23	Peder Madsen.....	376	8	4			5	6	2	2
	24	Gl. Anders Jørgensen..	377	8				5	5		2
Odense Hospital	25	Olluf Andersen.....	378	7	1	1	1	4	1	2	1
	26	Knud Nielsen.....	379	8				6	1	2	2
Jens Lassen	27	Jep Christensen.....	380	5		1		3	7	2	1
Elisabeth Mielle	28	Hans Jørgensen.....	381	10	5	1	1	7	4	2	1
Kongl. Majst.	29	Olluf Nielsen.....	382	8	4			6	5	3	
	30	Anders Ollufsen.....	383					4		3	
H u s m æ n d											
Paa Nr. 9 Gaardsgrund	1	Niels Pedersen.....	384								
Prestegaardens Grund	2	Hans Jensen Hiulmand.									
Paa Nr. 2 Gaardsgrund	3	Hans Rasmussen.....									
	4	Niels Ollufsen.....									
Byensgade	5	Jørgen Smed.....									
Presten	6	Anders Nielsen.....									
	7	Rasmus Rasmussen....									
Kong. Majst.	8	Knud Nielsen.....									
Anders Jørgensens Gaards Grund	9	Jørgen Hansen.....									
Bispen i Odense	10	Anders Rasmussen....									
Anders Madtzens Grund	11	Marchuar Thomesen...									

Indberegnet
med Nr. 2

Hafuer Ingen Jord
udi Brug

Husene laa paa Gaardenes Grund, to paa Kgl. Majestæts Gaards Grund.

St. Hans Kloster laa, hvor Odense Slot nu ligger. Da Klostret blev nedlagt, gik de under det hørende Gaarde i Allesø over til Kronen og blev Ryttergods. Bispeembedets tre Gaarde kom ved en Byttehandel med Nørrebygodset ligeledes ind under Kronen. Den af Kgl. Majestæt overtagne Gaard gik det paa samme Maade, da Gaardens Bruger ikke kunde betale de kongelige Skatter. Og ogsaa de øvrige Selvejendomme — med Undtagelse af Præstegaarden og de to Hospitalsgaarde — blev i Løbet af faa Aar tillagt Ryttergodset.

Hr. Christen Skeel, som ejede en Gaard i Allesø, er sikkert den lærde og berømte Godsejer og Rigsraad Christen Jørgensen Skeel, kaldet den rige Skeel. Han havde paa dette Tidspunkt samlet en stor Mængde Jordegods; foruden flere Herregaarde i Jylland ejede han Ravnholt paa Fyn samt en Del Strøgods omkring paa Øen, deriblandt den nævnte Gaard i Allesø.

Uden iøvrigt at komme nærmere ind paa Christen Skeels Levnedsløb, kan jeg oplyse, at samme Hr. Skeel, der fødtes 1623 og døde 1688, var en meget betroet Mand. Flere Gange var han sendt til Udlandet i Statsanliggender, og han var en af de Mænd, der skulde dømme Griffenfeld. Men han og en anden af Dommerne vilde ikke underskrive Dommen. Dagen før den 26. Maj 1676 gik Chr. Skeel til Kongen og erklærede, at han ikke med god Samvittighed kunde tage et saadant Ansvar paa sig, hvortil Kongen, idet han klappede ham paa Skulderen, skal have bemærket: „Ja, naar blot alle Scheel'er var saa ærlige.“

Allesø under Kronen.

Indtil Enevældens Indførelse 1660 under Frederik den Tredje var Byen bortgivet som Lensgods til en Lensmand. Denne Lensmand havde forpligtet sig til i Krigstilfælde at møde med et bestemt Antal Krigsfolk og Ryttere; men denne Ordning var uheldig. Lensmændene opfyldte kun daarligt deres Forpligtelser, og af de gamle Soldater, som laa omkring paa

Lensgodserne, blev der øvet en grusom Raahed. De var hvervede Soldater, nogle raa Personer, som, efter at Krigen havde Ende, atter vendte tilbage til deres Len.

Der udstedtes gentagne Gange Forordninger for at reformere dette Forhold. Saaledes befalede Christian d. IV i 1626, at der skulde stilles en Rytter for hver 8 Tdr. Hartkorn. Det Hartkorn, som Allesø By havde under Kronen, udgjorde 134 Tdr., og der maatte altsaa for Allesø stilles 16 à 17 Ryttere. I Allesø oprettedes et Depot — en Rytterbarakke, hvor en Officer blev fast stationeret for at føre Tilsyn med Mandskabet og Hestene. Huset Matr. Nr. 41 midt i Allesø By var den Gang benyttet af Militæret. Ved Grøstegravning under Vejen uden for nævnte Hus har man fundet Grundstenen til den Bygning, som var benyttet til Stald. Uden for Rytterhuset lod Kronen bygge en Smedie, den samme, som endnu staar der, bygget af stærkt Egetømmer.

DEN GAMLE SMEDIE I ALLESØ, BYGGET TIL JØRGEN SMED CA. 1670

Skønt Christian d. IV som nævnt gjorde meget for at forbedre Rytteriet paa Krongodserne, stod det dog daarligt til, da Sønnen, Frederik d. III, overtog Regeringen. Den ny Konge tilskyndede Rigsraadet til at tage Affære, og straks syntes det ogsaa, som om Raadet vilde følge denne Tilskyndelse. Det

udtaler saaledes i 1651: Vi eragter ellers raadelig Intet at underlade, hvorved dette Rige saa vidt mulig kan forsikkres ved vore egne indfødte Folk, derfor bør der paa Kronen holdes flere Folk og indexcerede.

Men trods Rigsraadets gode Vilje til at reformere Ryttergodsernes Rytterhold, blev det dog aldrig til noget. Rigsraadet laa i indbyrdes Kiv og Strid. Rigsraad Christen Skeel skriver 1654 angaaende Militsen:

„Vi trættes og strides og indtet er fuldkommeligt; hvad Gud forbyder noget paakom vilde vi befinde os i største Konfusion.“

1656 skriver samme Mand: „Vi snakker derom og gør intet derved, saa Gud maa ikke være iblandt os.“

Efter Enevældens Indførelse blev Krongodserne inddragne fra Lensmændene, og fra 1. Maj 1662 overtog Amtmænd og Stiftamtmand det Tilsyn med Retsforvaltningen, som Lensmændene tidligere havde øvet. Fra nu af skulde Fæsterne betale Afgifter og Indfæstning til Amtsstuen.

I 1670 foretog Christian d. V en indgribende Omordning af Ryttervæsenet og lod Krongodserne inddele i Distrikter. Heraf fremkommer Navnet Rytterdistrikt.

Ryttergodset i Allesø-Næsbyhovedbroby Sogne blev underlagt Stiftamtmanden i Odense. Det administrerende Gods-kontor var paa Odense Slot; her betalte Fæstebønderne deres Landgilde, og herfra bortfæstedes Gaardene paa Kronens Vegne*). Denne Ordning varede, indtil det ved kgl. Resolution af 15. August 1763 bestemtes, at Krongodserne skulde bortsælges.

Allerede den 14. November 1764 afholdtes der Auktion over Krongodserne i Fyns Stift. Auktionen fandt Sted paa Slottet i Odense, og Allesø By blev ved Auktionen tilslaaet Amtsforvalter Bruun paa Bymændenes Vegne. Den Del af Allesø By, som i 1764 hørte under Kronen, bestod af 26 Gaarde og 12 Huse med et samlet Hartkorn af 134 Tdr., 3 Skp., 2 Album, og Købesummen paa Auktionen var 21,503 Rigsdaler 32 Skilling.

Bymændene, der derefter kom til at eje Byen, var følgende, der her er opført med de dagældende Matrikelnumre:

*) Se Fæstebrevene bag i Bogen.

	Gaardmænd	Hartkorn			Landgilde		
		Td.	Skp.	Fdk.	Alb.	Rd.	Sk.
2	Christian Rasmussen.....	6	5	"	2	7	73
3	Niels Christensen.....	6	6	2	1	7	92
4	Anders Jørgensen.....	8	6	"	1	10	21
5	Anders Frandsen.....	2	6	2	2	3	30
6	Jakob Hansen.....	9	"	1	"	10	52
7	Jørgen Rasmussen.....	5	3	"	2	6	28
8	Erik Jørgensen.....	6	2	2	2	7	38
9	Rasmus Nielsen.....	6	1	3	"	7	25
10	Jørgen Ibsen.....	2	"	1	1	2	37
11	Peder Jørgensen.....	2	7	1	2	3	40
12	Jørgen Larsen.....	3	7	1	2	4	56
13	Steffen Knudsens Enke.....	5	7	1	"	6	86
14	Peder Hansen.....	2	"	1	"	2	36
15	Jørgen Hansen.....	5	7	"	2	6	85
16	Mathias Hansen.....	2	1	"	1	5	68
21	Samme.....	3	5	"	"	"	"
17	Niels Hansen.....	5	6	3	2	6	81
18	Christen Christensen.....	5	"	2	2	5	83
20	Rasmus Nielsen.....	5	5	2	"	6	61
22	Jørgen Andersen.....	3	1	3	2	3	75
23	Bent Hansen.....	5	6	2	2	6	78
24	Anders Hansen.....	5	5	"	2	6	56
25	Jørgen Hansen.....	4	1	2	1	4	86
28	Lars Klemmensen.....	7	4	2	"	8	79
29	Anders Laursen.....	6	5	3	"	7	81
30	Rasmus Mikkelsen.....	4	"	3	"	4	75
Ialt		134	3	"	2	155	82

	Husmænd	Hus- og Hovningspenge	
		Rd.	Sk.
Rasmus Olsen.....		3	"
Christen Pedersen.....		2	64
Hans Pedersen.....		1	48
Anders Hansen.....		2	48
Klaus Andersen.....		2	"
Nikolaj Andersen, Skrædder.....		1	32
Jørgen Krog.....		1	32
Peder Dinesen.....		1	64
Jens Christoffersen.....		2	48
Rasmus Jensen.....		2	"
Hans Jørgensen.....		1	"
Hans Larsen.....		1	"
Samme (for Hospitalshartkorn).....		2	"
Ialt		24 Rd.	3 Mark

Som det vil ses, er der ved Fastsættelsen af Landgildet ikke taget Hensyn til Jordens eller Bygningernes Tilstand.

Den aarlige Ydelse er fastsat udelukkende efter Hartkorn. Det hænger sammen med, at der var Fællesdrift, saa den enkelte Mands Jord ikke lod sig udskille. En Gaards Størrelse til Brug bestemtes ved det Kvæghold, der maatte have paa den: saa meget Kvæg i Voung, saa mange Svin i Olden osv.

RASMUS BENDTSENS STUEHUS I ALLESØ FRA CA. 1750

Husmændene havde ikke Hartkorn. Dette var alene tillagt Gaardmændene. Husmandens Afgift af Huset og Hoveripenge blev beregnede efter Fag Hus. Af et større Hus maatte betales mere end af et mindre.

I Auktionsprotokollen staar, at Hr. Bruun købte Byen til Allesø Bymænd. Forudsætningen i Resolutionen af 15. August, som paabød Ryttergodsets Salg, var, at Godset saa vidt muligt skulde sælges til Fæsterne. Disse skulde være Selvejere. Enkelte Steder blev de det. Men de fleste Steder kom de ind under Herregaardene, og saaledes gik det ogsaa med Gaardene og Husene i Allesø. Det viste sig nemlig, at de Fæstere, som Amtsforvalter Bruun havde købt Ejendommene til, ikke var i Stand til at skaffe de nødvendige Penge. Sparekasser og Kreditforeninger kendte man ikke dengang. Og Resultatet blev da, at Allesø efter flere Aars Forhandling kom ind under Godset Dallund.

Allesø under Dallund.

Skødet, ifølge hvilket Kong Christian d. VII overdrager Allesø af det fynske Ryttergods-Distrikt i Odense Amt til Kammerjunker Theodorus v. Finecke, ser saaledes ud.

SKIØDE

til

*Kammer Junker Theodorus von Finecke paa Hartkorn Ager og Eng
134 Tdr. 3 Skp. 2 Alb. af det forige Fyenske Rytter Gods District
i Odense Amt.*

Vi Christian den Syvende af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsteen, Stormarn og Ditmarsken, Greve udi Oldenburg og Delmenhorzt

Gjøre vitterligt: At som Vores Elskelige Kiære Herr Fader, Salig og Høyløvlig lhukommelse, allernaadigst har for got befunden at lade det forbeholdne Jorde Gods, Kirker og Tiender udi Vort Land Fyen ved offentlig Auction til Bortforhandling opbyde saaledes som den derudi paaberaabte trykte Specification og videre paa Auctions Stædet bekiendtgjorte Conditioner nærmere formelder, og ved hvilken Auction, holden paa Odense Slot den 14. Novbr. 1764 og følgende Dage, efterskrevne Hartkorn udi Odense Amt den høystbydende er bleven tilslaget for den Summa 21503 Rd. 32 Sk., der dog ikke udi Vores Cassa er bleven betalt, hvorfore samme Hartkorn ifølge Vores allernaadigste Resolution af 5te April 1768 er bleven overdraget Os Elskelige Theodorus von Finecke, Vores Cammer Junker, for den Summa 14500 Rd., hvoraf den halve Summa Syv Tusende 100 Hundrede og Halvtredsindstiufte Rixdaler med Rente indtil den Dag, Betaling er skeet, udi Odense Amtstue efter Amtsforvalter Christian Schouboe Østrups den 11te Junii 1768 og 11te Junii 1771 udgivne Qvitteringer, er betalt; men de øvrige 7250 Rd. forbliver udi Hartkornet indestaende, imod at fornevnte Cammer Junker Theodorus von Finecke og efterkommende Ejere svarer af hver 100 Rd. aarlig 4 Rd. som en Afgift, der bestandig og uforanderlig hæfter paa Stæderne, og hvilken Afgift til hver 11te Decbr. udi Vores Cassa erlægges; — saa have Vi ved dette Vort aabne Brev allernaadigst villet skiøde og afstaae, saasom Vi og hermed fra Os og Vore Arve Successorer udi Regieringen til forbemelte Cammer Junker Theodorus von Finecke, Hans Arvinger og Efterkommere, skiøder og aldeles afhænder følgende under det forige Fyenske Rytter Districts Gods forhen forbeholdne Hartkorn, nemlig: Udi Odense Amt, Lumbye Herred, Allesø Sogn, Allesø Bye, Gaarden Nr. 2, Hartkorn nye Matricul Ager og Eng Sex Tønder, Fem Skiepper, Toe Album, hvor

af Christen Rasmussen skylder aarlig Siuf Rd. 73 Sk., Nr. 3, Sex Tønder, Sex Skiepper, Toe Fierdingkar en Album, hvoraf Niels Christensen skylder aarlig Siuf Rd. 92 Sk., Nr. 4, Aatte Tønder Sex Skiepper Een Album, hvoraf Anders Jørgensen skylder aarlig Tie Rd. 21 Sk., Nr. 5, Toe Tønder Sex Skiepper Toe Fierdingkar Toe Album, hvoraf Anders Fransen skylder Trei Rd. 30 Sk., Nr. 6, Nie Tønder Et Fierdingkar, hvoraf Jacob Hansen skylder Tie Rd. 52 Sk., Nr. 7, Fem Tønder, Trei Skiepper Toe Album, hvoraf Jørgen Rasmussen skylder Sex Rd. 28 Sk., Nr. 8, Sex Tønder Toe Skiepper, Toe Fierdingkar Toe Album, hvoraf Erick Jørgensen skylder Siuf Rd. 38 Sk., Nr. 9, Sex Tønder Een Skieppe Trei Fierdingkar, hvoraf Rasmus Nielsen skylder Siuf Rd. 25 Sk., Nr. 10, Toe Tønder Et Fierdingkar En Album, hvoraf Jørgen Ipsen skylder Toe Rd. 37 Sk., Nr. 11, Toe Tønder Siuf Skiepper 1 Fierdingkar Toe Album, hvoraf Peder Jørgensen skylder Trei Rd. 40 Sk., Nr. 12, Trei Tønder Siuf Skiepper Et Fierdingkar Toe Album, hvoraf Jørgen Larsen skylder Fiire Rd. 56 Sk., Nr. 13, Fem Tønder Siuf Skiepper Et Fierdingkar, hvoraf Stephen Knudsens Enke skylder Sex Rd. 86 Sk., Nr. 14, Toe Tønder Et Fierdingkar, hvoraf Peder Clausen skylder Toe Rd. 36 Sk., Nr. 15, Fem Tønder Siuf Skiepper Toe Album, hvoraf Jørgen Clausen skylder Sex Rd. 85 Sk., Nr. 16, Toe Tønder En Skieppe en Album, Nr. 21 Trei Tønder Fem Skiepper, af hvilke sidstmeldte 2de Nummeres Hartkorn Mathias Hansen skylder Sex Rd. 69 Sk., Nr. 17, Fem Tønder Sex Skiepper Trei Fierdingkar Toe Album, hvoraf Niels Hansen skylder Sex Rd. 81 Sk., Nr. 18, Fem Tønder Toe Album, hvoraf Christian Christensen skylder Fem Rd. 83 Sk., af denne Gaard tilkommer Allesøe Kirke aarlig Nie Skiepper Byg. Nr. 20, Fem Tønder Fem Skiepper Toe Fierdingkar, hvoraf Rasmus Nielsen skylder Sex Rd. 61 Sk., Nr. 22, Trei Tønder Een Skieppe Trei Fierdingkar Toe Album, hvoraf Jørgen Andersen skylder Trei Rd. 75 Sk., Nr. 23, Fem Tønder Sex Skiepper Toe Fierdingkar Toe Album, hvoraf Bendt Hansen skylder Sex Rd. 78 Sk., Nr. 24, Fem Tønder Fem Skiepper Toe Album, hvoraf Anders Hansen skylder Sex Rd. 56 Sk., Nr. 25, Fiire Tønder Een Skieppe Toe Fierdingkar En Album, hvoraf Jørgen Hansen skylder Fiire Rd. 86 Sk., Nr. 28, Siuf Tønder Fiire Skiepper Toe Fierdingkar, hvoraf Lars Clemmensen skylder Aatte Rd. 79 Sk., Nr. 29, Sex Tønder Fem Skiepper Trei Fierdingkar, hvoraf Anders Laursen skylder Siuf Rd. 81 Sk., Nr. 30, Fire Tønder Trei Fierdingkar, hvoraf Rasmus Michelsen skylder Fiire Rd. 75 Sk. — Huusmænd: Rasmus Olsen svarer aarlig Huus Penge Trei Rd., Christian Pedersen Toe Rd. 64 Sk., Hans Pedersen Een Rd. 48 Sk., Anders Hansen og Jens Christophersen hver Toe Rd. 48 Sk., Claus Andersen og Rasmus Jensen hver Toe Rd., Nicolai Andersen og Jørgen Krog hver Een Rd. 32 Sk., Peder Dinnesen Een Rd. 64 Sk., Hans Jørgensen, Hans Laursen og Hans Christensen hver Een Rd. — Udi denne Bye er en grundmuret Skoele. — Hvilket Hartkorn tilsammen Ager og Eng Et Hundrede Tredive og Fiire Tønder Trei Skiepper Toe Album med der

til hørende Bygninger, Herlighed, Landgilde, Stedsmaal, Sigt og Sagefald, Ægt og Arbejde, visse og uvisse Indkomster, Rente og rette Tilliggelse være sig af Ager og Eng, Skov, Mark, Krat, Heede, Kiær og Moeser, Fiskevand og Fæegang, Tørve Grøft og Lyng Slet, Vaadt og Tørt, inden Markeskiel og uden for, aldeles intet undtagen i nogen maade, som nu der til ligger, af Alders Tid ligget haver og bør der til at ligge med Rette, tilligemed der til hørende Mandskab efter Loven og Forordningerne, saa og Jagt Rettighed til forskrevne Gods, ligeledes efter Loven og derom udgangne Forordninger, skal følge og tilhøre oftbemelte Cammer Junker Os Elskelig Theodorus von Finecke. Hans Arvinger og Efterkommere, imod at de hver 11te Decembr. af forberørte halve Kiøbe Summa Siuf Tusende Toe, Hundrede og Halvtredsindstiuftge Rixdaler, som derudi bestandig bliver staaende, erlægger udi Vores Cassa forberørte Fiire pro Cl. udi aarlig Afgift, der beløber Toe Hundrede og Halvfemtesindstiuftge Rixdaler. Thi kiendes Vi for Os og Vores Arve Successorer udi Regieringen ingen ydermere Lod, Deel, Ret eller Rettighed efterdags at have til eller udi forberørte Hartkorn, Dets Ejendom og Herlighed med videre, som forskrevet staaar, men allernaadigst ville hiemle og fuldkommeligen tilstaae bemelte Cammer Junker Theodorus von Finecke, hans Arvinger og Efterkommere, som samme med Rette eyende bliver, anførte Hartkorn med tilhørende, for hver Mands Tiltale, som derpaa med Rette kand have noget at sige, dog Os og Vore Arve Successorer udi Regieringen alle Kongl. Regalia og Høyheder samt Contributioner pro Quota, ordinaire eller extraordinaire, som enten allerede ere eller her efter vorder paabudne, item den ommelte aarlige Afgift aldeles uforkrænket og forbeholden at forblive. Forbydendes Alle og Enhver herimod, eftersom forskrevet staaar, at hindre eller udi nogen maade Forfang at giøre under Vor Hyldest og Naade. Givet paa vort Slot Christiansborg udi Vores Kongl. Residence Stad København den 12te Februarii An. 1772. —

Under Vor Kongelige Haand og Seigl.

Christian.

L. S.

Schack Rathlou.

Scheel. O. G. Pauli. G. C. Older. Rothe.

Skjøde til Cammer Junker Theodorus von Finecke paa Hartkorn, Ager og Eng 134 Tdr. 3 Skp. 2 Alb. af det forige Fyenske Rytter Gods District i Odense Amt.

P. Morup.

Nr. 6, læst inden Fyenboe Landsting, Onsdagen den 25. Martii 1772, allerunderdanigst af

F. C. v. d. Maase. C. L. v. Scherewiin.

I ligemaade protocolleret af

R. Rasmussen.

Af Skødet fremgaar det, at Byen, der ved Auktionen paa Odense Slot var blevet solgt til Bymændene for 21503 Rd. 32 Sk., nu 8 Aar efter var gaaet saa langt ned i Pris, at den solgtes til Dallund for 14500 Rd. Kammerjunker Finecke skulde kun udbetale Halvdelen af Købesummen. Den danske Bondestand var efter Kvægpesten og de lave Priser paa Landbrugsprodukterne saa forarmet, at den intet formaaede. For smaa Penge kunde Tyskere og andre Fremmede tilkøbe sig store Godser her i Danmark. Tiden fra 1750 til 1830 har sikkert i økonomisk Henseende været den fattigste og ulykkeligste Tid, Danmark har oplevet. Men i denne økonomiske Trængselstid løstes store sociale Opgaver, som Stavnbaandets Ophævelse 1788, Jordenes Udstykning i Tiden fra først i halvfemserne til omkring 1810, Skoleloven af 1814.

Allesø Sogns Beboere blev altsaa nu Fæstere under Dallund*), som de før havde været det under Kronen. Det fortælles, at Fæsterne ikke turde være Selvejere, men vilde ind under Godssets Beskyttelse. Dog er dette næppe rigtigt, hvad ogsaa Skødet fra Kongen til Dallund lader forstaa. Det var Pengene, der ikke kunde skaffes til Veje.

Man forstaaer ikke, hvorfor Pastor Grønvold i Allesø, en god Forretningsmand, der havde flere Ejendomme og som ifølge Taksationsprotokollen havde hjulpet Fæsterne i Skovshøjrup, ikke ogsaa klarede det for Allesø Fæsterne. Men dette Forhold finder sandsynligvis sin Forklaring deri, at der dengang var Strid mellem Præsten og Beboerne i Allesø, idet de sidstnævnte havde indgivet en Klage over, at Præsten stadig boede paa sin Gaard i Næsby, skønt Præstegaarden laa i Allesø. Efter at have haft Byen tilslaaet i flere Aar, sendte Bymændene to Mænd ind til Kongen for at meddele, at de ikke kunde købe Gaardene. Og herefter skete altsaa Overgangen til Dallund.

Saa snart Kammerjunker Finecke var bleven Ejer af Allesø, lod han foretage en ny Fordeling af Hartkornet. Under Kronen havde der været 26 Gaarde med tilsammen 134 Tdr. 4 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. lagt forskelligt paa Gaardene. Nu blev Hartkornet lagt ens paa de 22 Gaarde, og der blev 3 smaa Gaarde paa hver 1 Td. Hartkorn. En Gaard i Parkegyden efter Beldringe blev nedlagt.

*) Se Fæstebrevene bag i Bogen.

Fortegnelse over Hartkorn og Landgilde,
 efter at Byen i 1772 er kommet under Dallund.

Mtr. Nr.	Gaarde under Dallund 1772	Hartkorn				Landgilde Høveripenge		
		Td.	Skp.	Fdk.	Alb.	Rd.	Mk.	Sk.
2	Christen Rasmussen	5	7	3	4/11	17	5	9
3	Niels Christensen	5	7	3	4/11	17	5	9
5	Anders Rasmussen	5	7	3	4/11	17	5	9
6	Jakob Hansen	5	7	3	4/11	17	5	9
7	Peder Jørgensen	5	7	3	4/11	17	5	9
8	Erik Jørgensen	5	7	3	4/11	17	5	9
9	Rasmus Jørgensen	5	7	3	4/11	17	5	9
10	Jørgen Ibsen	5	7	3	4/11	17	5	9
11	Peder Jørgensen	5	7	3	4/11	17	5	9
12	Niels Rasmussen	5	7	3	4/11	17	5	9
13	Rasmus Steffensen	5	7	3	4/11	17	5	9
14	Mathias Hansen	5	7	3	4/11	17	5	9
15	Niels Hansen	5	7	3	4/11	17	5	9
16	Christian Christiansen	5	7	3	4/11	17	5	9
17	Rasmus Nielsen	5	7	3	4/11	17	5	9
18	Jørgen Andersen	5	7	3	4/11	17	5	9
20	Bendt Hansen	5	7	3	4/11	17	5	9
22	Anders Hansen	5	7	3	4/10	17	5	9
23	Lauritz Jensen	5	7	3	4/11	17	5	9
24	Lars Rasmussen	5	7	3	4/11	17	5	9
25	Hans Ibsen	5	7	3	4/11	17	5	9
26	Rasmus Mikkelsen	5	7	3	4/11	17	5	9
27	Christian Hansen	1	"	"	"	5	"	"
28	Jens Klausen	1	"	"	"	5	"	"
29	Peder Klausen	1	"	"	"	5	"	"
		134	3	"	2	394	2	6

Husmænd under Dallund 1772	Hartkorn				Landgilde, Hus- og Høveripenge			
	Td.	Skp.	Fdk.	Alb.	Rd.	Mk.	Sk.	
Hans Laursen, tillagt Hospitalsjord..	"	1	1	"	5	"	"	
Jørgen Krog	"	"	"	"	1	2	"	
Christen Pedersen	"	"	"	"	2	4	"	
Hans Andersen	"	"	"	"	2	"	"	
Hans Hansen	"	"	"	"	2	"	"	
Rasmus Smed	"	"	"	"	3	"	"	
Rasmus Klausen	"	"	"	"	2	4	"	
Hans Christensen	"	"	"	"	1	"	"	
Nikolaj Skrædders Enke	"	"	"	"	2	"	"	
Jens Christoffersen	"	"	"	"	2	3	"	
Peder Dinesen	"	"	"	"	1	4	"	
Niels Smed	"	"	"	"	2	4	"	
Rasmus Rasmussen	"	"	"	"	2	"	"	
					30	3		
Gaardhartkorn og Landgilde	134	3	"	2	394	2	6	
		134	3	"	2	424	5	6

Da Kammerjunker Finecke overtog Godset Allesø, var Bygningerne og Besætningerne i stor Forfald. Kvægepesten havde tyndet stærkt ud i Besætningerne, og Bygningerne, som Kronen intet havde kostet paa, var smaa og faldefærdige. Godsejeren maatte da søge at bringe Fæsterne bedre Vilkaar.

RASMUS BENDTSENS LADEBYGNING I ALLESØ, OPFØRT 1797

Han gav dem Penge til Sædekorn og til Ophjælpning af Kvægbesætningerne. Træ til Forbedring af Bygningerne fik Fæsterne Lov til at hugge i Skovene; men de skulde selv bekoste Arbejdet. I Tiden fra 1772 til 1800 blev hele Byen ombygget. Adskillige af de gamle Gaarde, som endnu findes i Allesø, er bygget mellem 1790 og 1800. Gaardene blev ved at ligge tæt sammen. De blev bygget lidt større end de gamle, men var dog kun smaa og lave, med runde Hjørner med Bindingsværk, flettede Vægge klædte med Ler, som man endnu 150 Aar efter finder enkelte i de gamle Lader.

Allesø som Selveje.

Efter at Allesø By i firsindstyve Aar — fra 1772 til 1850 — havde hørt under Godset Dallund, fremkom der fra Godsejeren

Tilbud til Fæsterne om Salg af Fæstegodset, saa de kunde blive Selvejere.

Tilbudet lød saaledes:

Under Forventning af allerhøieste Approbation og under Forudsætning af, at Salg under Eet kan finde Sted, tilbyder jeg samtlige Fæstere eller disses Livsarvinger — forsaavidt Fæstestederne maatte være eller blive ledige inden Udløbet af den nedenfor angivne Tidsfrist — under Stamhuset Dallund det samme tilhørende Bøndergods, stort circa 737 Tønder Hartkorn eller circa 6,578 Tønder Land geometrisk Maal, til Erhvervelse af fri Eiendom for en samlet Kjøbesum af 450,000 Rigsbankdaler r. S., hvilken Sum fordeelt paa Hartkornet udgjør ikke fuldt 611 Rigsbankdaler pr. Tønde Hartkorn, eller fordeelt paa det geometriske Areal ikke fuldt 69 Rigsbankdaler pr Tønde Land.

Det overlades til Kjøberne af det samlede Bøndergods under Stamhuset at fordele den hele Kjøbesum paa hvert enkelt Fæstested, dog saaledes at Stamhuusbesidderen ved en loylig Taxation og Vurdering af hvert Fæstested sættes istand til at varetage Stamhusets Tarv.

Af Kjøbesummen udbetales een Fjerdedel contant; Resten kan forblive indestaaende uopsigelig fra Creditors Side i 30 Aar og forrentes med 4 pCt. aarlig, i hvilken Rentebetaling indrømmes den Moderation, at Renten af de indestaaende tre Fjerdedele af Kjøbesummen, forsaavidt den maatte overstige den aarlige Afgift, der udredes af de nuværende Fæstere, ikke af disse og deres Enker bliver at erlægge med et høiere Beløb end denne, hvorimod det fulde Rentebeløb erlægges, naar Stederne heelt eller deelviis overgaae i Andres Eie.

Paa Stamhuset Dallund hefte nogle Legater, som muligt ikke ville kunne blive udslettede af Pantebogen, eller maaskee i alt Fald ikke til den Tid, Skjøder skulle meddeles paa de Dele af Samme, der maatte sælges, og forsaavidt, samt i alt Fald indtil den Tid, de kunne blive udslettede, maae vedkommende Kjøbere taale Anmærkning herom paa Skjøderne.

Da imidlertid Hovedgaarden alene og navnlig i Forening med de Obligationer, som ville blive udstedte for $\frac{3}{4}$ af Kjøbesummerne, ere mere end tilstrækkelig Sikkerhed for bemeldte Legater, saa ville saadanne Anmærkninger i Virkeligheden ikke have Noget at betyde.

Det er iøvrigt en Selvfølge, at de Gaarde og Steder under Dallund, som maatte blive solgte, sælges med de Rettigheder, Byrder og Forpligtelser forøvrigt, som paa hvile dem, nemlig Bankheftelsen, som Kjøberne overtage og forrente, hver for sin tilkøbte Eiendoms Vedkommende, Tiender, Skatter samt Afgifter og Præstationer til Staten og Communen, Intet undtaget, hvorhos de tilsvare Landgilde m. V. efter deres Fæstebreve samt Hoverpenge indtil indeværende

Aars Udgang, hvis Kjøbet afsluttes i indeværende Aar, men ellers indtil 1ste Marts næste Aar, samt alle ved og i Anledning af Kjøbet forarsagede og med det forbundne Omkostninger, aldeles ingen undtagne.

Dette Tilbud vedstaaer jeg indtil 1ste Marts 1852. Skulde imidlertid Fæstere enten enkeltviis eller byviis, inden dette Salg kommer istand, ønske at erhverve deres Fæstesteder til fri Eiendom, da er jeg villig til derom at modtage Tilbud paa Vilkaar, hvorom der i saa Tilfælde bliver at underhandle.

Kjøbenhavn, den 6te September 1851.

Blixen Finecke.

Til

Fæsterne af Bøndergodset under Stamhuset Dallund.

Forudsætningen for dette Tilbud var, at Godset kunde sælges samlet til Fæsterne. Dette viste sig imidlertid umuligt. Ganske vist var Størsteparten af Fæsterne tilfredse med Tilbudet, men adskillige af dem ventede paa en Tvangslov, hvorved Godsejerne blev tvunget til at sælge endnu billigere. Der kunde derfor ikke opnaas Enighed, og Godsejeren fremkom da med følgende nye Tilbud:

Da der i September Maaned f. A. fra mig udgik et Tilbud til Fæsterne under Stamhuset Dallund, hvorefter jeg er villig til at sælge det samlede Fæstegods for 450,000 Rbd., var dette Tilbud givet under den Forventning, at det vilde være Eder muligt at blive enige. Det var anført saaledes, fordi, naar Alt kunde sælges, Kjøbesummen da ogsaa vilde blive saameget lavere.

Jeg vedstaaer endnu og fremdeles indtil den nævnte Tid, 1ste Marts 1852, mit gjorte Tilbud paa de nævnte Betingelser.

Fra forskellige Fæstere er imidlertid indkommet den Erklæring, at det er umuligt for Eder at blive enige, hvorfor de have anmodet mig om at sælge Stederne enkeltviis. Ogsaa hertil er jeg villig; men for at dette kan skee forinden den 1ste Marts 1852, er det nødvendigt, at størstedelen af Eder erklærer, at det har været umuligt for Eder at modtage mit første Tilbud. Naar jeg har modtaget en saadan Erklæring, er jeg villig til, ogsaa forinden 1ste Marts 1852 at sælge de enkelte Steder, under Forudsætning af allerhøieste Approbation, hvorom jeg har grundet Forventning.

Naar ikke Alt sælges under Et, og saaledes Overgangen fra Fæste til Selveiendom ikke skeer paa eengang, men kan vare i kortere eller længere Tid, er det en Selvfølge, at Overgangen til Selveiendom derved bliver dyrere, idet Administrationsomkostningerne ved Godset ikke blive ringere derved, at endeel af samme sælges; og naar man endvidere tager i Betragtning, at den bedste Deel af Godset rimeligen

først vil være afhændet, og at den sletteste vil blive tilbage, saa er det nødvendigt at forhøje Kjøbesummen med 50,000 Rbd.

Det stemmer overeens med Billighed, at den Fæster, der nylig har betalt Indfæstning og sidder for høiere Afgift, og altsaa i Fremtiden for høiere Renter, ikke betaler saa meget i Kjøbesum som den ældre Fæster, der er i ganske modsatte Tilfælde.

Jeg har derfor fordeelt Kjøbesummen pr. Tønde Hartkorn, efter Fæstebrevets Aarstal, saaledes:

Fæstet i Aaret:	pr. Tønde Hartkorn	Fæstet i Aaret:	pr. Tønde Hartkorn	Fæstet i Aaret:	pr. Tønde Hartkorn
1851	515 Rbd. Sølv	1842	535 Rbd.	1833	660 Rbd.
1850	520 Rbd.	1841	640 Rbd.	1832	660 Rbd.
1849	540 Rbd.	1840	645 Rbd.	1831	660 Rbd.
1848	560 Rbd.	1839	650 Rbd.	1830	665 Rbd.
1847	580 Rbd.	1838	650 Rbd.	1829	665 Rbd.
1846	600 Rbd.	1837	650 Rbd.	1828	665 Rbd.
1845	620 Rbd.	1836	655 Rbd.	1827	670 Rbd. og
1844	625 Rbd.	1835	655 Rbd.	samme Beløb for de ældre Fæstere	
1843	630 Rbd.	1834	655 Rbd.		

Den laveste Betaling er altsaa 515 Rbd. pr. Tønde Hartkorn, og intet Hartkorn bliver betalt med høiere end 670 Rbd. pr. Tønde.

Ved de Gaarde, hvortil foruden den lovhjemlede Besætning, endvidere er overleveret Inventariereaturer (Køer, Faar, Sviin) er tillagt 50 Rbd.; ligesom der ogsaa er tillagt 50 Rbd. ved de Gaarde, der have noget forhen privilegeret Hartkorn. Forøvrigt er den overleverede Besætning, Inventarium, Føde- og Sædekorn indbefattet i den nævnte Kjøbesum.

For enkelte af Gaardene er der ogsaa skeet Nedsættelse.

Ved Husene er fulgt den samme Beregningsmaade, hvad Hartkornet angaaer, men da her Boligen er det Betydeligste, er der tillagt et Beløb i Forhold til Husenes nuværende Tilstand, til den Hjælp, Fæsterne i sin Tid have modtaget fra Stamhuset, og til Beboernes øvrige Vilkaar.

Af denne Kjøbesum bliver mindst $\frac{1}{4}$ at udbetale contant forinden Skjødets Udfærdigelse. De $\frac{3}{4}$ kan blive indestaaende paa 1ste Prioritet i den afhændede Eiendom, uopsigelig i 30 Aar fra Creditors Side, saalænge Debitor opfylder sine Forpligtelser, hvorom Sikkerhedsdocumenterne ville indeholde det videre Fornødne.

Som Renter af de $\frac{3}{4}$ af Kjøbesummen erlægges den forrige Fæster for sin og efterlevende Enkes Livstid, saalænge hun hendsider i Enkestand, og nogen af dem er i Besiddelse af det hele Sted udeelt, ikkun et saadant Beløb, som hans Afgift efter Fæstebrevet udgjør; — hvorimod den resterende Kjøbesum forrentes med 4 pCt., naar Stedet heelt eller deelviis overgaaer til Andre. Jeg vil dog derhos anføre, at det er min Hensigt for min Besiddelsestid, at

Fortegnelse over Fæsterne, der overtog Ejendommene i Allesøe som Selveje.

Nr.	Byernes og Fæsternes Navne	Hartkorn				Areal	Assurance-sum	Nuværende Afgift				Fæstet i Aaret	Kjøbesum				
		Tdr.	Sk.	Fd.	Alb.			Tdr. Ld.	Rbd.	Rbd.	M.		Sk.	pr. Td. Hrt	for Hrtk.	tillagt	fra-draget
	Allesøe.																
161	gl. Lars Rasmussen	6	2	2	1/4	57 ⁶ / ₈	1890	40	3	12	1833	660	4170	"	"		4170
162	unge Lars Rasmussen	6	3	1	1 1/2	56 ⁶ / ₈	1670	90	2	4	1850	520	3340	"	"		3340
163	Anders Hansen	6	"	1	1	52 ⁹ / ₈	1560	43	2	10	1826	670	4050	"	"		4050
164	Hans Jensen	6	"	"	2	50 ¹ / ₈	2210	34	"	"	1826	670	4030	"	"		4030
165	Anders Pedersen Teglggaard ...	5	3	1	1 1/4	48	1690	77	5	4	1850	520	2820	"	"		2820
166	Jens Jensen	6	1	2	1 3/4	56 ⁹ / ₈	1390	40	3	12	1843	630	3910	"	"		3910
167	Peder Rasmusen Sgfg.	5	7	1	2	50 ⁷ / ₈	2600	40	3	12	1841	640	3790	"	"		3790
168	Lars Bentzens Søn, Peder Larsen	5	6	2	3/4	51 ¹ / ₈	1950	34	3	"	1843	630	3670	"	"		3670
169	Peder Steffensen	5	5	3	3/4	51 ⁸ / ₈	1810	26	5	9	1821	670	3840	"	"		3840
170	Jens Madsen	6	"	2	1 1/2	50 ⁴ / ₈	2480	45	3	12	1843	630	3830	"	"		3830
171	Jens Jacobsen	5	4	3	1 3/4	48 ¹ / ₈	1850	45	3	12	1847	580	3250	"	"		3250
172	Jeppe Pedersen	6	1	3	1 1/2	55 ⁸ / ₈	1470	68	3	12	1849	540	3290	"	"		3290
173	Rasmus Hansen	5	6	3	2 1/2	55 ⁸ / ₈	1880	40	3	12	1832	660	3870	"	"		3870
174	Jørgen Andersen	5	7	"	1 1/2	59 ⁴ / ₈	1780	44	4	14	1827	670	3940	"	"		3940
175	Edvard Nielsen	5	4	2	"	47	1850	68	3	12	1847	580	3230	"	"		3230
176	Rasmus Rasmussen	5	6	"	1/4	50 ⁸ / ₈	1820	31	"	"	1825	670	3850	"	"		3850
177	Rasmus Mathiasen	5	7	2	2 1/2	54 ⁵ / ₈	1640	31	"	"	1827	670	3990	"	"		3990
178	Bent Hansen	5	3	"	1 1/4	50 ⁸ / ₈	1860	40	3	12	1833	660	3560	"	"		3560
179	Anders Jensen	6	"	2	1/4	51 ⁵ / ₈	2090	40	3	12	1838	650	3950	"	"		3950
180	Bent Jeppesen	5	3	3	3/4	48 ⁷ / ₈	1850	40	3	12	1835	655	3590	"	"		3590
181	Ole Hansen	5	1	3	2	45	1300	26	5	9	1820	670	3510	"	50		3460
182	Bent Andersen	5	7	1	2 1/4	58 ⁵ / ₈	1080	29	"	"	1825	670	3970	"	50		3920
183	Steffen Christensen	1	"	3	3/8	10 ¹ / ₈	1010	12	"	"	1831	660	720	510	"		1230
184	Søren Andersens Enke	1	"	2	3/8	9	720	3	"	"	1805	670	710	310	"		1020
	Tilsammen	130	7	5	13 1/4	1169	41,450	997	4	6			82,880	820	100		83,600

Nr.	Byernes og Fæsternes Navne	Hartkorn				Areal	Assurance-sum	Nuværende Afgift				Fæstet i Aaret	Kjøbesum				
		Tdr.	Sk.	Fd.	Alb.			dr. Ld.	Rbd.	Rbd.	M.		Sk.	pr. Td. Hrtek.	for Hrtek.	tillagt	fra-draget
	Allesøe.																
185	Hendrik Hansen	"	4	2	1 ⁷ / ₈	5 ³ / ₈	510		"	"		1818	670	390	380		770
186	Peder Pedersen	"	3	3	1 ¹ / ₈	4 ¹ / ₈	690	"	11	3	"	1847	580	270	330	"	600
187	Niels Larsen	"	4	1	3 ¹⁴ / ₁₄	4 ⁸ / ₈	410	10	"	"	"	1830	665	360	310	"	670
188	Hans Knudsen	"	3	3	3 ¹⁴ / ₁₄	4 ⁸ / ₈	540	15	"	"	"	1849	540	250	280	"	530
189	Peder Nielsen	"	3	1	1 ³ / ₄	4	430	10	"	"	"	1841	640	270	260	"	530
190	Rasmus Rasmussen	"	3	2	1 ³ / ₁₄	3 ⁶ / ₈	210	10	"	"	"	1832	660	300	160	"	460
191	Rasmus Andersens Enke	"	3	1	1 ⁵ / ₇	3 ⁴ / ₈	310	8	2	2	"	1818	670	280	230	"	510
192	Erasmī Chr. Edsberg	"	3	2	1 ¹³ / ₂₈	4 ³ / ₈	970	10	"	"	"	1833	660	290	570	"	860
193	Rasmus Hansen	"	3	2	2 ³ / ₁₄	4 ⁴ / ₈	350	10	"	"	"	1838	650	300	210	"	510
194	Bertel Clausen	"	3	3	1 ²⁷ / ₂₈	4 ⁴ / ₈	370	5	2	2	"	1823	670	330	220	"	550
195	Christian Larsen	"	3	3	1 ³ / ₁₄	3 ⁶ / ₈	700	10	"	"	"	1845	620	300	450	"	750
196	Jens Rasmussen	"	3	1	1 ³ / ₇	3 ⁶ / ₈	540	10	"	"	"	1832	660	280	290	"	570
197	Niels Rasmusen Smed	"	3	1	3 ¹⁴ / ₁₄	3 ⁵ / ₈	420	10	"	"	"	1847	580	240	260	"	500
198	Niels Andersen	"	3	3	2 ³ / ₂₈	4 ³ / ₈	400	3	4	8	"	1820	670	330	240	"	570
199	Christian Nielsen	"	3	3	3 ²⁷ / ₂₈	4 ¹ / ₈	420	15	"	"	"	1845	620	300	250	"	550
200	Slagter Rasmus Sørensen	"	3	"	1 ⁵ / ₇	3 ⁴ / ₈	480	10	"	"	"	1831	660	260	300	"	560
201	Jørgen Hendriksens Enke	"	"	2	2	4 ⁸ / ₈	380	4	"	"	"	1821	670	60	240	"	300
Tilsammen			4		1 ¹ / ₂	66 ³ / ₈	8130	152	5	12			4810	4980			9790

indrømme den Moderation i sidstnævnte Bestemmelse, hvor efter mit Skjønnende intet særdeles taler derimod, at naar Stedet udparcelleres af Forældrene til Børnene eller Svigerbørnene, da skulle ogsaa disse nyde samme Moderation i Renterne, saalænge en af Forældrene er i Besiddelse af Hovedparcellen. Dog er det en Selvfølge, at særskilte Sikkerhedsdocumenter udstedes til Stamhuset.

Med Hensyn til Beregningen af de i Fæstebrevet nævnte Afgifter, da benyttes hvad Kornet angaaer en Mellempriis af de 10 sidst noterede Capitulstaxter for Fyens Stift. En lang Ægt beregnes til 2 Rbd., en kort Do. til 1 Rbd. 3 Mk.; Smaaredselen betales efter gangbar Priis, og Huusmændenes Pligtdage betales med 24 Sk. per Dag.

De Aftægtscontracter, der ere oprettede mellem de nuværende Fæstere og deres Formænd, vedblive at hæfte paa Stedet, og maa den fornødne Tinglæsning finde Sted paa den nye Eiers Regning.

Stederne Sælges med de Rettigheder, Byrder og Forpligtelser, som nu paahvile samme til Staten, Communen eller Bymandskabet, Intet i nogen Maade undtaget, Den Andeel af Bankhæftelsen, som er indfriet, og hvortil knytter sig Bankactieret, er Kjøberne uvedkommende, hvorimod de overtage den Anpart af Bankhæftelsen, der fremdeles hviler paa Eiendommen.

Ved Afslutning af Kjøbecontracterne ville de for hver enkelt Eiendom specielle Bestemmelser blive fastsatte.

De nye Kjøbere bære samtlige Omkostninger i Anledning af Kjøbets Afslutning, Skjødernes og Obligationernes Udfærdigelse og Tinglæsning, ingen i nogen Maade undtagen, og deriblandt 2 pCt. af Kjøbesummen til Godsforvalteren, som derfor foretager Affattelsen af Skjøderne og Obligationerne.

Naar jeg saaledes modtager Eders Erklæring, at Salg af det samlede Gods ikke kan opnaaes, gjør jeg Eder herved ovenstaaende Tilbud, som jeg vedstaaer indtil 1ste Juni 1852. Efter den Tid indtræder en Forhøielse af $\frac{1}{4}$ i Kjøbesummens Størrelse; men efter 1ste Januar 1853 er jeg ikke bunden ved nogensomhelst af de her nævnte Betingelser.

Kjøbenhavn, Januar 1852.

Blixen Finecke.

Et saadant Tilbud blev selvfølgelig mødt med almindelig Velvilje. Det var — naar der tillige tages Hensyn til de gode Pengevilkaar — næsten som en Foræring til Fæsterne, af hvilke de allerfleste modtog Tilbudet. Dog var der enkelte, som alligevel ikke vilde gaa med — i Haab om senere at faa endnu bedre Vilkaar. Men de narrede sig selv, idet de efter nogle Aars Forløb kom til at betale langt højere Priser for deres Gaarde.

Priserne, Gaardene blev solgt til, laa mellem 2800 og 4000 Rigsdaler. 20 Aar efter stod de samme Ejendomme i en Pris af 20 à 25000 Rd. Alene Prisstigningen maatte gøre Ejerne til Velhavere.

Som nævnt havde Byen hidtil ligget samlet. Kun nogle enkelte Huse var bygget paa Udmarkerne, paa Jord, der var udlagt fra de to Selvejergaarde (Hospitalsgaarde). Men efter at Byen i 1852 var blevet Selvejendom, tog Udstykningen Fart. Var der flere Børn i en Gaard, fik en Søn eller Datter Gaarden, medens en anden byggede sig et Hjem paa Udmarken. De til Gaardene hørende Skovlodder blev ryddet og solgt til Bebyggelse. Herfra stammer Bebyggelsen i Allesø Fredskov. Endvidere blev der paa Grund af Ildebrand eller anden Udstykning foretaget flere Udflytninger, saa at Byens Udseende efterhaanden helt forandrede.

Som en Erkendtlighed mod den humane Godsejer paa Dallund, rejste de gamle Fæstebønder en Mindestøtte for ham paa Stensby Mark.

Allesø Sogn og Graabrødre Hospital.

Foruden de 26 Gaarde, som hørte under Kronen, var der i Allesø 2 Gaarde, som hørte ind under Graabrødre Hospital i Odense.

Graabrødre Hospital var tidligere det saakaldte Graabrødre Kloster. Landet var i den katolske Tid overfyldt af Klostre, hvorfra det kirkelige Liv og Fattigplejen havde sit Udspring. Underlagt Klostrene var tillige en stor Del Gods, særlig Landejendomme. Dette Gods er kommen Klostrene i Eje paa forskellig Maade, dels for Sjælemesse, tildømt som Bøde, og ved Gaver osv.

Paa hvilken Maade de 2 Gaarde i Allesø er kommen under Graabrødre Kloster, kan Historien ikke oplyse; men det sandsynligste er, at de 2 adelige Jomfruer, Anna Due og Nettelhorst, der byggede Kirken, som ugifte gamle Jomfruer har indsat Klosteret som Arving. Efter Reformationen 1536 sker der en Forandring med Klostergodset. Som foran nævnt, var Fattigplejen under Reformationen underlagt Klostrene og den

katolske Gejstlighed; men efter Reformationen stod Protestanterne uden ordnet Fattigvæsen. Ved kongelige Paabud og paa forskellige Maader blev Klostergodserne unddraget Munkenes Styrelse og lagt under Ledelse af protestantiske Gejstlige. Dog vedblev Munkene at opholde sig i Klosteret, til den evangeliske Biskop i Efteraaret 1537 overtog det gejstlige Styre.

Samme Aar blev Klosterets nye Grundvold lagt. En Kommission, bestaaende af Rigsraad Erik Krummedige, Landsdommer Jørgen Kunzen, Mikkil Brockenhuus, Lehnsmænd for Nyborg Lehn Jakob Hardenberg og Biskoppen, blev nedsat.

Denne Kommission besluttede, at det gamle Kloster skulde omdannes til et Hospital. Under Kongens Ophold paa Fyen i Aaret 1539, udsteder Kongen 27. Oktober et Brev, som nu almindeligt kaldes Graabrødre Fundats, og hvis Ordlyd — „Gud til Ære — giver Kongen Graabrødre Klosters Grund og Sted til et menigt Hospital og Sygehus i Fyens Land, deri at indlægge fattige og syge og gamle, skrøbelige Mennesker, som Guds Almisser værd og nødtørftende ere, med Bygninger, Abildhave, Humlehave, Gaardrum, Husrum ligesom Munkene det i Væрге havt havde.“

Det katolske Kloster i Odense blev altsaa ved et kongeligt Gavebrev 1539 omdannet til det nuværende Graabrødre Hospital. Nogle Aar senere kommer et nyt Gavebrev om, at der foruden Have og Bygninger tillige tillægges Klosteret en Del Tiender og Jordegods.

I Lighed med Kronens Gods og med Lensgodserne, blev disse Landejendomme bortfæstede for en aarlig Afgift.

I Allesø var 2 Gaarde underlagt Hospitalet. 1782 var den ene Gaard, den nuværende Matr. Nr. 6 i Allesø, bortfæstet til Jens Steffensen. Gaardens Hartkorn var 5 Tdr., heraf svarede en Fæste-Afgift af

4 Tdr. 4 Skp. Byg	11 Rigsdaler	1 Mark	7 Skilling
1 Otting Smør	1 —	5 —	4 —
Erritspenge	„ —	1 —	8 —
10 Æg	„ —	2 —	3 —
Hovningspenge	3 —	4 —	„ —
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	17 Rigsdaler	0 Mark	7 Skilling

Besætningen var: 4 Heste, 3 Køer, 2 Ungkvæg, 6 Faar.

Den anden Gaard i Allesø, som hørte under Hospitalet,

var nuværende Matr. Nr. 5. Manden, der 1782 havde denne Gaard i Fæste, hed Hans Hansen. Gaarden var ligesom den anden paa 5 Tdr. Hartkorn og skulde svare den samme aarlige Afgift.

Dens Besætning bestod af: 4 Heste, 3 Køer, 3 St. Ungkvæg, 6 Faar, 2 Svin, 3 Gæs.

Hele Afgiften af hver af de to Gaarde beløber sig kun til 17 Rigsdaler 7 Skilling (34 Kr. 14 Øre), men ved Regnskabet staar vedføjet, at Hans Hansen i dette Aar har havt det Vanheld at „midste i afvigte Aar en af sine bedste Køer og et Bæst, saa ser vi ikke, at han formaar at udrede mere for dette, end som 14 Rigsdaler.“

I Broby Sogn var 1782 3 Gaarde fra Graabrødre Hospital bortfæstede. Disse 3 Gaarde er sikkert en Udstykning af den nedlagte Brobygaard. 1588 byggede Anna Walkendorf Lundsgaard paa Brobygaards Mark. Gaarden blev lagt ved Søen, hvor der tillige paa den Tid var en Vandmølle med 2 Kværne. Lundsgaard er Gaarden, der blev bygget i Lunden. Den adelige Jomfruslæggt forærede dette Gods til Graabrødre Hospital. Biskop Jakob Madsen bemærker i sin Visitatsbog i 1588, da han var paa Visitats i Allesø—Broby, at Anna Walkendorf havde begyndt at bygge en Avlsgaard ved Søen.

1782 var Hospitalsgaardene givet i Fæste til følgende Mænd:

1. Hans Jørgensen, 17 Tdr. Hartkorn.

Afgift	5 Tdr. Rug	14 Rigsdaler	1 Mark	0 Skilling	
	6 Tdr. Byg	15	—	—	—
	Gæsteri	—	4	—	1
	Hovningspenge	11	—	2	—

41 Rigsdaler 1 Mark 1 Skilling

Besætning: 10 Heste, 9 Køer, 20 Faar, 4 Svin, 5 Gæs.

Ved Regnskabet for Hans Jørgensen er vedføjet:

„Den betydelige Misvækst af alle Slags Korn, som især i denne bare og skarpe Egn har været i afvigte Sommer, og det Vanheld, som de fattige Mennesker desuden atter i dette Aar har havt paa sine Bæster og Køer forarsager, at vi nødes til at nedsætte hans Landgilde til 12 Rigsdaler“.

2. Peder Hansen, Hartkorn 5 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. og Husgrund Nr. 6, som beboes af Oluf Hansen Skræder.

Afgift	Rug	1 Td.	7 Skp.	5 Rigsdaler	1 Mark	14 Skilling
	Byg	2 —	2 —	5 —	3 —	12 —
	Havre	„ —	2 —	„ —	2 —	8 —
	Gæsteri			„ —	4 —	1 —
	1 Fødnød			1 —	„ —	„ —
	1 Lam			„ —	2 —	„ —
	2 Gæs			„ —	1 —	4 —
	4 Høns			„ —	1 —	„ —
	Hovningspenge			5 —	„ —	„ —

18 Rigsdaler 4 Mark 7 Skilling

Skræder Oluf Hansens
Husgrund

2 — „ — „ —

20 Rigsdaler 4 Mark 7 Skilling

3. *Lars Rasmussen*, Hartkorn 10 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 1 Alb.

Afgift	Rug	3 Tdr.	1 Skp.	8 Rigsdaler	5 Mark	2 Skilling
	Byg	3 —	6 —	9 —	2 —	4 —
	Havre	3 —	6 —	6 —	4 —	„ —
	Erritspenge			„ —	1 —	8 —
	1 Lam			„ —	2 —	„ —
	4 Høns			„ —	1 —	„ —
	2 Gæs			„ —	1 —	4 —
	Hovningspenge			8 —	„ —	„ —

33 Rigsdaler 5 Mark 2 Skilling

Besætning: 7 Heste, 5 Køer, 4 Ungkvæg, 12 Faar, 5 Svin, 5 Gæs.

Ved Regnskabet var tilført følgende:

„I lige Tilfælde i Henseende til Korn-Misvækst, er det ganske umulig for den fattige Beboer at svare mere for den af denne højtskyldende Gaard end 18 Rigsdaler“.

Naar jeg har fremdraget Afgifterne til Hospitalet og valgt Aaret 1782, da er dette tilfældigt. Jeg kunde lige saa godt have lagt et andet Aar til Grund. Der foreligger Regnskab for flere Aarhundreder; men det ene Aar er som det andet; dog synes det, at Tidsrummet fra 1750 til 1830 har været den daarligste Tid for Landbruget. Man ser det af Korn- og Kreaturpriser, Rug og Byg stod i en Pris af imellem 1 à 2 Rigsdaler pr. Td. (2 à 4 Kroner), Køer og Heste er ikke ansat til Værdi; men fra andre Kilder kender vi, at der skulde en

god Hest til 5 Rigsdaler og en god Ko til 3 Rigsdaler, 1 Lam kostede 2 Mark (66 Øre), 2 Gæs 1 Mark 4 Skilling (40 Øre), 4 Høns 1 Mark (33 Øre). Trods disse lave Priser maatte Afgiften alligevel nedsættes. Hans Jørgensen i Broby skal svare 41 Rigsdaler 1 Mark 1 Skilling i Landgilde, men slipper med 12 Rigsdaler.

Samme Forhold møder vi under Krongodset og Lensgodset.

I Folkebevidstheden er indgroet den Opfattelse, at det var Fæstevæsenet, som var Skyld i Bondens Fattigdom, at der fra Godsejernes Side blev øvet Tyrani, men en uhildet Undersøgelse giver en anden Opfattelse. Hvad enten det var Hospitalsgods, Kirkegods, Krongods eller Lehnsgods, er der blevet udvist stor Velvillighed imod Fæsterne. Nej, det var de ulykkelig lave Produktpriser og den værdiløse Avl, som gjorde Fæsternes Stilling saa sørgelig. Gik vi i dette Øjeblik over til Fæste igen paa samme Vilkaar, som vore Forfædre, da vilde en Fæster i vore Dage være langt bedre stillet end en Selvejer.

Hospitalets Gods overgaar til Selveje.

Skønt det kun var en ringe Afgift, der skulde svares i aarligt Fæste, blev den dog ikke betalt, og Godsejerne søgte da at faa Jordegodset solgt, da de maatte garantere for, at de kongelige Skatter kom ind. Stiftamtmand Buchwald, der var Hospitalets Formand, lod en stor Del af Hospitalets Godser sælge og overgaa til Selvejendom. Den ene Gaard — nuv. Matr. Nr. 26 — blev i 1813 stillet til offentlig Auktion. Der blev i Løbet af 3 Uger afholdt 3 Auktioner over Gaarden, 22. Septbr., 30. Septbr. og 12. Oktbr. Ved alle 3 Auktioner var Provst Pram, Odense, den højstbydende med 320 Rigsdaler Sølv og en aarlig Afgift til Hospitalet af 4 Tdr. Rug, 4 Tdr. Byg og 4 Tdr. Havre samt, saa længe den forrige Fæster Hans Hansens Hustru, Mette Hansdatter levede, en aarlig Ydelse til hende af 4 Tdr. Rug og 4 Tdr. Byg at betale efter hvert Aars Kapitelstakst. Dette Bud blev antaget af Hospitalet, dog under Forbehold af Konsistoriets Approbation. Konsistoriets Svar forelaa d. 11. Juni 1814 og gik ud paa,

at Budet antoges, forsaavidt Køberen gik ind paa, at Afgiften til Hans Hansens Enke efter dennes Død overgik til Hospitalet, der saaledes skulde have 8 Tdr. Rug, 8 Tdr. Byg og 4 Tdr. Havre aarlig. Provst Pram gik ind paa denne Ordning og fik Skøde paa Gaarden. 1823 lod Provst Prams Arvinger Gaarden stille til Auktion, og den blev nu tilslaaet Rasmus Pedersen, hvis Slægt siden har besiddet Gaarden.

Den anden Gaard — nuv. Matr. 6, dengang Matr. 27 — blev ikke stillet til Auktion, men blev 1817 af Hospitalet solgt til Fæsteren Jens Steffensens Enke. Ogsaa for denne Gaard var Kornafgiften 8 Tdr. Rug, 8 Tdr. Byg og 4 Tdr. Havre. Efter Enken, Maren Christendatters Død 1822, udstedtes der Auktionsskøde til Jørgen Hansen for 1420 Rigsdaler. Han sælger i 1827 Gaarden til Christen Sørensen for 1000 Rigsdaler Sølv.

Saasnart Hospitalsgaardene overgik til Selvejendom, blev der foretaget en Del Udstykninger af Jorden. Der blev bygget ikke mindre end 12 Huse og en Smedje. Smedjen og flere af Husene er senere nedlagte.

Udskiftningen af Allesø Sogn.

Hidtil havde der været Fællesdrift af al Byjorden og Fællesgræsning i Udmarken, hvor en Byhyrde passede alt Kvæget. En saadan Ordning var i højeste Grad uheldig, og der blev derfor d. 26. Novbr. 1757 nedsat en Kommission med den Opgave at skabe bedre Forhold. Men Kommissionen hævedes d. 30. Oktober 1767 uden at have løst Opgaven. Tre Dage forinden var der nedsat en anden Kommission, som fik Navn af General-Landkommission; men heller ikke denne Kommission fik udrettet noget, idet Godsejerne vægrede sig ved — som foreslaet — at betale Udgifterne ved Udskiftningen.

Først efter, at der ved Forordning af 15. Juni 1792 var tilsagt Godsejerne Ret til ved Udskiftning at paalægge Fæsterne en forhøjet Afgift, kom der Fart i Udskiftningen Landet over. For Allesøs Vedkommende fandt Udskiftningen Sted 1799, efter at Markerne først var opmaalt, takseret og boniteret. Hertil fik Landmaaleren Bistand af en i 1796 nedsat Kommis-

sion. Opmaalingsarbejdet afsluttedes i 1798. Et velbevaret Kort fra den Tid over Allesø By og Sogn findes paa Provinsarkivet i Odense. Der findes en Gengivelse af det bag i Bogen.

Hele Allesø Sogns Areal viste sig at være 1466 Tdr. Land og 4183 Kv.-Alen, som fordeltes paa følgende Maade:

Dallund Gods	1247	Tdr.	12461	Kv.-Alen
Hospitalets Gods	94	—	788	—
Præstegaarden	79	—	8811	—
Præstebonden	43	—	7355	—
Kirken	1	—	2768	—
Ialt	1466	Tdr.	4183	Kv.-Alen

Det samlede Hartkorn, 156 Tdr. 2 Skp., fordeltes saaledes, at der til

Dallunds Gods tillagdes	134	Tdr.	4	Skp.	1	Fdk.	2	Album
Hospitalets Gods	—	10	—	„	—	„	—	„
Præstegaarden	—	7	—	1	—	1	—	2
Præstebonden	—	4	—	4	—	„	—	2
Kirken	—	„	—	„	—	„	—	„
Tilsammen	156	Tdr.	2	Skp.	„	Fdk.	„	Album

Udskiftningen og Fordelingen af Markerne var et godt udført Arbejde, som skyldes meget kyndige Folk. Da hele Byen laa samlet, var det vanskeligt at faa Markerne lagt tilfredsstillende; men denne Opgave maa siges at være løst paa en efter Forholdene fornuftig Maade. Den Gaard, som fik en større Lod ved Gaarden, fik en mindre længst ude. Den Mand, som ikke fik Jord lige til sin Gaard, fik en større Mark samlet midt i Sognet. Gaardene, som hørte under Dallund, fik tildelt en Tørvelod i Mallemosen og hver en Tørvelod i Øksnemosen. Den ene Hospitalsgaard fik Tørveskæreret i Viemosen, den anden Hospitalsgaard Tørveskæreret i Stærøden. Alle Husmændene fik Tørveskær i Viemosen.

Gaardene under Dallund fik Tørvelodderne tillagt til Gaardene, hvorimod Hospitalsgaardene og Husmændene kun fik Tørveskæreret samt Sætterum til Tørvene.

Præstegaarden fik tillagt en større Tørvelod i Viemosen, Præstebonden fik tildelt en Tørvelod i Mallemosen samt Tørveskæreret i Viemosen. Paa samme Maade blev Fredskoven Vest for Byen delt. Gaardene fik tildelt hver en Lod paa $1\frac{1}{2}$

å 2 Tdr. Land Skov, de 3 Boelssteder fik en Lod paa 4 Skp. Land og Husmændene hver en Lod paa 1 Skp. Land. Der var taget Hensyn til alle Sider.

Meget Arbejde stod dog endnu tilbage. Der skulde sættes Hegn og Skel, det kunde kun lidet nytte, at Kommissionen havde sat Stokke og Pæle, der maatte sættes tydelige Skel. Og nu begyndte Indkastning af Veje, Opkastning af Grøfter og Diger. Kvinder og Børn var behjælpelige. Derefter blev Hegnene delte, saa at hver Mand havde sit Hegn at holde vedlige og plante. Det er meget interessant at sammenholde Kortet fra 1798 med Udstykningen i Markerne. Dette viser en Nøjagtighed, som maa beundres. Udstykningen var her som over alt et stort Gode i Forhold til Fællesdriften. Nu fik man sin Mark i en eller 2 Lodder i Stedet for de mange smaa Agre omkring mellem hinanden, som gav Anledning til megen Strid, Stridigheder, som den gamle Bylov med sine Lovparagraffer lader os faa Indblik i.

At alle Hegnene blev plantede med Piletrær skyldes ikke ene Beboernes Initiativ, men et Paabud fra Godsejerne.

Næsbyhoved Broby.

a. Broby.

Ogsaa Næsbyhoved Broby kan følges langt tilbage i Tiden. I alle gamle Skrifter hedder Sognet Brouby. Næsbyhoved er en senere Tilknytning, for at skælnes imellem de mange Broubyer eller Brobyer. Sammen med Broby hører Byerne *Næsby*, *Kirkendrup* og *Skovshøjrup*. Broby ligger paa et Højdedrag mellem 2 Dalsænkninger, hvor der i ældre Tider har staaet Vand og været Sejldyb. Mod Syd danner Stavis Aa Skel imellem Korup og Broby; imod Nord imellem Allesø og Broby ligger Sæn.

Christian den V's Matrikel af 1688 giver følgende Oversigt over Ejendomsforholdene i Næsbyhovedbroby Sogn:

Ejerne	Nr.	Fæsterne	Nye Matricul			
			Td.	Skp.	F.	A.
Brouby Sogen og By.						
Annexgaard til Allesø Sogen	1	Niels Jensen	8			
Mag. Jørgen Hansen pro officio (paa det offentliges Vegne)	2	Niels Andersen	9	4	3	2
Ryttergodtz	3	Niels Ibsen	5	7	2	1

Ejerne	Nr.	Fæsterne	Nye Matricul			
			Td.	Skp.	F.	A.
Odense Hospital	4	Stephen Lauritzen	17		1	
	5	Enevold Hansen tilforn Knud Svendsen	10	3	1	
Baron Vøttinghof, Schelenboog	6	Hans Stephensen	5	6	3	
	7	Peder Nielsen	4	3	3	1
Borgemester Jens Erichsen	8	Gammel Peder Hansen	6	6		
	9	Jens Andersen Braabye Kirche Hafuer	2	4	3	2
Christian Lindnov, Amtmand i Odense	10	Peder Hansen Braabye Kirche Hafuer	3	4	2	3
	11	Jørgen Hansen	8	3	2	2
Ryttergodtz	12	Morten Nielsen	5		2	2
	13	Jørgen Ibsen	9		2	1
Odense Gymnasium	14	Store Hans Laursen	9	5		
	15	Mads Laursen	4	6		1
Christopher Sestedt, Nislevgaard	16	Hans Nielsen	9	5	3	2
Hr. Hans Bang i Seerslef, Præst i Særslev	17	Jens Laursen	8	6	1	
Riesbrecht, Landsdommer i Odense	18	Anders Madsen	4	7	3	1
Kongl. Majestæt	19	Lille Hans Laursen	4	5	2	1
Jens Erichsen, Borgemester i Odense	20	Jens Hansen	9	3	1	1
Broy Kirche	21	Heindrich Husmænd.	9	5		1
	1	Søren Rasmussen Deigen				
Velbr. Morten Steinckel, Brahesholm	2	Christen Pedersen Smed				
	3	Hans Hansen Post				
Kongl. Majestæt	4	Olluf Hansen				
	5	Niels Knudsen Rasmus Jørgensen ell. Mads Hansen Nessbye.				
Kongl. Majestæt	1	Fredrichsen, Herritsf. . . .	12	7	3	1
	2	Stephen Hansen	11	6	1	
Kongl. Majestæt	3	Hans Andersen	11	7	2	1
	4	Niels Jørgensen	11	2	2	2
Kongl. Majestæt	5	Peder Jensen	11	2	3	1
	6	Rasmus Jørgensen Husmænd.	11	5	3	
Claus Suhrs Enke, benaadet hendes lifs tid		Laurs Hansen				
		Rasmus Knudsen Næsbye Mølle.				
Kongl. Majestæt		Jens Christensen Kierchendrup.	5		3	1
	1	Anders Andersen	11	7	2	
Kongl. Majestæt	2	Knud Pedersen	12	4	1	1
	3	Laurits Ollufsen Husmænd.	11	1		
Paa Anders Andersens Grund		Peder Pedersen Schous Hoyerup.				
Fru J. Lindnov	1	Hans Rasmussen	10	5	2	
Hr. Christen Skeel	2	Hans Jespersen	11		2	
Kongl. Majestæt	3	Anders Nielsen	7		1	1
	4	Hans Laursen	7		3	2
Jens Lassen, Landsdommer Landorp og Kirchen	5	Thomas Madtsen	7	6	1	1
	6	Niels Andersen Vindinge Kirche	7	4	3	
Christen Skeel	7	Thomas Hansen Husmænd.	1	6	3	2
		Hans Clausen Thommes Andersen				

Imidlertid gik det her ligesom i Allesø Sogn: Alle Ejendomme — med Undtagelse af Hospitalets Gods og Præstegaarden — kom efterhaanden i Kronens Eje og blev Ryttergods.

Broby By bestod 1764 af 20 Gaarde, heraf 16 under Kronen, 3 under Graabrødre Hospital*) samt en Gaard tillagt Præsteembedet og 12 Huse. Byen var delt i 2 Bydele: Kirkeballe, som ligger omkring Kirken, og Søballe, som har faaet Navn efter Søen, idet denne Bydel gaar ned til Søen.

CHRISTIAN RASMUSSENS GAARD I BROBY, OPFØRT CA. 1750

Byen, særlig Søballe, var meget tæt bebygget; flere Gaarde var sammenbyggede (de saakaldte Tvillinggaarde). *Broubygaard*, en større Gaard, laa i ældre Tid længst nede mod Søen i Søballe og ejedes 1588 af Jomfru Anna Walkendorff, der i samme Aar lod bygge den Side 29 omtalte Lundsgaard.

Broby var endnu ved 1860 en typisk gammel Landsby med smaa, lave Gaarde og Huse med runde Hjørner, klinede Vægge og Lergulv i Stuerne; men efterhaanden som Byen gik over til Selveje, blev dette Forhold forandret. En stor Del af Gaardene er ombyggede og udflyttede.

Krongodset i Broby var i 1764 bortfæstet til følgende:

*) Se Side 29.

Gaardmænd		Hartkorn				Landgilde	
		Tdr.	Skp.	Fdk	Alb.	Rd.	Sk.
2	Thomas Jørgensen	9	4	3	2	8	48
3	Hans Hansen	5	7	2	1	5	59
8	Envold Laursen	6	6	"	"	6	13
9	Hans Hansen	"	4	"	2	"	50
10	"	"	4	"	2	"	"
21	Niels Olsen	6	3	1	1 $\frac{2}{3}$	6	34
11	Knud Rasmussen	8	3	"	2	7	79
12	Mikkel Jørgensen	5	"	2	2	5	8
13	Hans Nielsen	9	"	2	1	8	22
14	Anders Hansen	9	5	"	"	8	48
15	Morten Nielsen	4	6	"	1	4	73
16	Peder Nielsen	9	5	3	2	8	60
17	Hans Klausen	8	6	1	"	7	80
19	Hans Pedersen	4	5	2	1	4	67
20	Peder Olsen	9	3	1	1	8	29
21	Peder Nielsen	3	1	2	2 $\frac{2}{3}$	3	24
Bruger af Hushartkornet (Husmand Rasmus Christensens Hartkorn) Nr. 21 var delt mellem Niels Olsen og Peder Nielsen.							
Ialt		102	4	2	$\frac{1}{3}$	94	22

Husmænd	Hartkorn		Hus- og Hovn.-Png.	
	Skp.	Alb.	Rd.	Sk.
Rasmus Christensen	1	1	1	32
Knud Pedersen	"	"	2	"
Niels Jørgensen	"	"	2	"
Jørgen Rasmussen	"	"	1	24
Rasmus Madsen	"	"	1	24
Hans Rasmussen	"	"	2	48
Oluf Hansen	"	"	2	"
Peder Hansen	"	"	"	64
Jørgen Andersen	"	"	1	"
Niels Laursen	"	"	1	"
Niels Mikkelsen	"	"	1	"
Thomas Hansen	"	"	2	"
Ialt			18	"

Forannævnte 16 Gaarde og 12 Huse, Hartkorn 162 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. $\frac{1}{3}$ Album, blev ved Auktionen d. 14. Novbr. 1764 tilslaaet Kammerherre Juul for 70 Rigsdaler pr. Td. Hartkorn, ialt 7200 Rigsdaler. Byen gik fra Kammerherre Juul over til Aalykkegaarden, hvorfra den senere er overgaaet til Selveje.

Da Krongodset blev solgt, var Broby By i en meget daarlig Forfatning. Fattigdom sad til Huse overalt. Det ringe Land-

gilde, der skulde svares, maatte tildels eftergives. Kvægpesten, Skab paa Hestene samt Misvækst anførtes som Grund for, at Fæsterne ikke kunde betale det fulde Landgilde.

b. Næsby

ligger ligesom Broby paa en Højderyg, omgivet af Dalsænkninger, som i ældre Tider har staaet under Vand.

Næsby gaar tæt ind til Odense og har sikkert faaet sit Navn af den Halvø, hvorpaa den har ligget: Byen paa Næsset, Næsby. *Krongodset i Næsby* bestod ved Auktionen d. 14. Novbr. 1764 af 6 store Gaarde og 5 Huse.

Gaardmænd		Hartkorn				Landgilde	
		Tdr.	Skp.	Fdk.	Alb.	Rd.	Sk.
1	Niels Jensen	12	7	3	1	17	30
2	Niels Laursen.....	11	6	1	„	15	68
3	Knud Jensen.....	11	7	2	1	15	11
4	Peder Pedersen.....	11	2	2	2	15	11
5	Jørgen Hansen.....	11	2	3	1	15	14
6	Rasmus Poulsen.....	11	5	3	„	15	60

Husmænd		Hus- og Hovningspenge
Jørgen Jørgensen		3 Rigsdaler
Rasmus Laursen.....		2 „
Hans Laursen.....		1 „
Lars Eriksen.....		1 „
Hans Mikkelsen.....		1 „

De 6 Gaardmænd var alle mødte ved Auktionen for alle for een og een for alle at købe hele Byen.

De 6 Gaarde og 5 Huse blev dem tilslaaede for 180 Rigsdaler pr. Td. Hartkorn. Da der ingen Hartkorn var paa Husene, fulgte disse med i Købet. Den samlede Købesum var 12,800 Rigsdaler 60 Skilling. Husene gik nu ind under Gaardene som Fæstehuse, et Forhold, der senere er forandret.

c. Kirkendrup.

Kirkendrup, eller, som det i de ældste Skrifter betegnes, Kjærdrup, har tidligere været nogle Fiskerhuse. Kirkendrup var i ældre Tider Moser og Huller samt nogle høje Bakker.

Der var ikke noget Landbrug. Efterhaanden som Vandet er blevet afledet, er der af Fiskerhusene fremstaaet 3 større Gaarde.

Det lyder lidt underligt at tale om Fiskerhuse, hvor der nu er god Agermark, og dog er det berettiget. Et Hus i Søballe i Broby, som nu beboes af Edvard Hansen, var ligeledes Fiskerhus, Pastor Grønvold i Allesø købte det af Kronen. Et andet gammelt Hus paa Næsbyhoved Grund er for faa Aar siden nedbrudt, men bevarede stadig Navnet Fiskerhuset. Der har sikkert været et rigt Fiskeri, hvorpaa den store Masse Muslingeskaller og andet tyder.

Krongodset i Kirkendrup bestod ved 1764 af de nævnte 3 Gaarde, som var givet efterfølgende Mænd i Fæste.

Gaardmænd		Hartkorn				Landgilde	
		Tdr	Skp.	Fdk.	Alb.	Rd.	Sk.
1	Knud Rasmussen.....	11	7	2	„	15	88
2	Peder Knudsen	12	4	1	1	16	70
3	Søren Hansen.....	11	1	„	„	14	80

Husmænd		Hus- og Høveripenge
Klauvs Pedersen.....		2 Rigsdaler
Christen Hansen ved Strygeledet		1 „

De 3 Gaardmænd mødte personlig paa Auktionen og fik Kirkendrup tilslaaet for 200 Rigsdaler pr. Td. Hartkorn, ialt 7120 Rigsdaler 80 Skilling.

I Auktionsprotokollen staar tilføjet, at de ligesom Mændene fra Næsby hæfter alle for een og een for alle.

d. Skovshøjrup.

Skovshøjrup er en Aflægger-By fra Broby. Byen har igennem Tiderne været under forskellige Ejere, men allerede 1722 var den kommen under Kronen, og da Byen d. 14. Novbr. 1764 var stillet til Auktion, bestod den af 7 Gaarde og 3 Huse, som var givet i Fæste fra Kronen til efterfølgende Mænd:

1. Mads Hansen, Hartkorn 10 Tdr. 5 Skp. 2 Fdk. 0 Alb. Landgilde 14 Rd. 24 Sk.

Ejeren købte selv Gaarden for 203 Rigsdaler pr. Td. Hartkorn, Købesum ialt 2169 Rigsdaler 54 Skilling.

2. Gudfred Ibsen, Hartkorn 11 Tdr. 0 Skp. 2 Fdk. 0 Alb. Landgilde 14 Rigsdaler 72 Skilling.

Denne Gaard blev tilslaaet Oberst Schøller for 221 Rigsdaler pr. Td. Hartkorn, ialt 2444 Rigsdaler 78 Skilling og gik ind under Margaards Gods.

3. Anders Nielsen, Hartkorn 7 Tdr. 0 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Landgilde 9 Rigsdaler 38 Skilling.

Denne Gaard blev ligeledes tilslaaet Oberst Schøller for 200 Rigsdaler pr. Td. Hartkorn, ialt 1408 Rigsdaler 32 Skilling, Gaarden gik ind under Margaards Gods.

4. Hans Hansen, Hartkorn 7 Tdr. 0 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Landgilde 9 Rigsdaler 47 Skilling.

Købt af Pastor Grønvold til Fæsteren. Gaarden blev tilslaaet Pastor Grønvold til 201 Rigsdaler pr. Td. Hartkorn, ialt 1450 Rigsdaler 3 Skilling.

5. Jørgen Klemmensen, Hartkorn 7 Tdr. 6 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Landgilde 10 Rigsdaler 38 Skilling.

Købt af Oberst Schøller for 200 Rigsdaler pr. Td. Hartkorn, ialt 1558 Rigsdaler 32 Skilling, Gaarden tillagdes Margaards Gods.

6. Hans Thomsen, Hartkorn 8 Tdr. 1 Skp. 0 Fdk. 2 Alb. Landgilde 10 Rigsdaler 83 Skilling.

Købt og tilslaaet Professor von Haven ved Odense Latinskole til Fæsteren. Prisen pr. Td. Hartkorn var 243 Rd. ialt 1979 Rigsdaler 42 Skilling, Fæsteren fik Skøde paa Gaarden.

7. Thomas Hansen, Hartkorn 1 Td. 6 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Landgilde 2 Rigsdaler 47 Skilling.

Købt og tilslaaet Møller Drejer, Munke Mølle, Odense, til Fæsteren. Købesummen var 222 Rigsdaler pr. Td. Hartkorn, ialt 413 Rigsdaler 90 Skilling.

Fæsteren fik Skøde paa Gaarden.

Husmænd:

- Niels Hansen, Hartkorn 0 Tdr. 1 Skp. 0 Fdk. 1 Alb. Landgilde 0 Rd. 18 Sk. Hus- og Hovningspenge 3 Rd. 0 Sk. Huset købtes af Professor von Haven fra Latinskolen i Odense til Fæsteren, som fik Skøde paa Huset.

Casper Nielsen, Hartkorn 0 Tdr. 0 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Landgilde 0 Rd. 11 Sk. Hus- og Hovningspenge 3 Rd. 23 Sk. Købt af Oberst Schøller og tillagt Margaard.

Christen Nielsen, ingen Hartkorn. Hus- og Hovningspenge 64 Sk. Købt af Professor von Haven, Odense Latinskole, til Beboeren.

Spørgsmaalet, hvorledes en Del af Skovshøjrup By var blevet Selvejendom og en anden Del underlagt Margaards Gods, er fuldtud klaret, idet nogle af Fæsterne ved andre Mænds Hjælp fik købt Gaardene, hvorimod andre Fæstere ikke opnaaede at faa købt, og her gik Gaardene til Herregaarden. Auktionen over Ryttergodset giver et sørgeligt Billede af den danske Bondestand. Allesø Bys 26 Gaarde blev af Amtsforvalter Bruun købt til Fæsterne, der, endskønt de havde flere Aars Henstand, dog ikke kunde skaffe de faa Penge, og det hele gik, som tidligere omtalt, ind under Godset Dallund.

For Broby Bys Vedkommende var der slet ikke givet Bud af Fæsterne. At der i Skovshøjrup blev nogle Selvejerbønder forklares ved, at Auktionen paa Odense Slot begyndte d. 14. November 1764, men varede i flere Dage, og da skete det, at nogle Fæstere fra Skovshøjrup søgte og fik Hjælp af Professor Haven, Møller Drejer, Munke Mølle, og Pastor Grønvold, Allesø. Selv stod Fæsterne ret hjælpeløse. Ingen af dem kunde skrive deres fulde Navn under paa Skøder og Fæstebreve, kun et Forbogstav. Deres Navn blev skrevet med anden Haand. Som Helhed forløb Salget af Krongodset ganske roligt og stilfærdigt, men da Skovshøjrup blev oprabt, var der ved at blive Panik. Oberst Schøller var kommen til Stede som Liebhaber, og da Bymændene selv vilde købe, blev der Kamp.

Vi ser da ogsaa, at Prisen pr. Td. Hartkorn i Skovshøjrup blev langt højere end i de andre Byer i Sognet, til Trods for, at Skovshøjrup paa dette Tidspunkt var den daarligste af alle Byerne.

Den sognekommunale Udvikling.

I 1892 indsendtes til Gehejmearkivet i København en

gammel Bylov, der havde været gældende for Allesø By i Tiden fra ca. 1500—1800. Desværre var de 9 første Artikler gaaet tabt, forinden Loven indsendtes, og den bevarede Del af det gamle interessante Aktstykke begynder saaledes med 10. Artikel.

Brudstykket gengives her:

„10. Artickell.

Om marckvogtningh.

Nar Allermanden med Bymændenes Samtyche Paa leger, at mand schall wogte marchen, da schall wogtningen gange Runden om Byen, och huer tage well waane saa længe som behouff giøris, findis nogen met sin frii willie at kaste marckwogtningen Førind hand med Allermændens willig eller widschab bliffuer os giffuen, gifue 2 Sk. og der foruden betaler ald dend Skade der ofver foraarsages, till wide, findis det for forsømelse, da tages hand først igien och haffue Naade effter Naboernis sigelse.

11. Artickell.

Om Skauff hugh.

Findis Nogen Mand som fordrister sig till at huge i en andens schouff—schiff, med sin fri willie enten stor schouff eller liden, som huer mand aff gamell tid haffuer hafft frihed till att huge, hvad heller det scheer Natt eller dag, och hand tagis med Fersche gierningen hand eller hanz Bud, eller det kand dennom schelligen Beuisis paa, da betalle manden sin schouff och giffue 2 sldt. tønde øll till Byen, will hand det icke guodwilligen wdlege*), da maa de tage et Pantt saa gaatt och udsette det for j Tne øll, Och hand sielf at werre Pligtig at Løsz det igien, vden de will giørre Naade met hannom.

12. Artickell.

Om græsqueg paa felleden och Wong Om somerenn.

Skall Ingen mand maa tage merre queg Paa wor fellid Oc Wong om someren End som hand føder paa sit foder Om Winteren, vden hand haffuer trang for Roug-kre, och tager det først Om aaridt, vden hand fanger det met sin Naboers willie, effter som de kunde wide hanz willkaar, Fin-

*) w eller v er ofte brugt som u.

dis Nogen der imod at giørre giffue till sinne Naboer j Tne øll Och tage saa quegid aff igien, eller de maa gaa Och Pantte hannom der For, schall och ingen Leije husmend gres vden det scheer met meninge mands willie vnder Same wide.

13. Artickell.

Huad mand schall giffue der Først komer i gildis Laugh wide och wedtegt med sinne Naboer.

Huilcken Mand, som komer till Nogen gaardt her i Byen, och will werre i wide och wedtegt huad heller det er mand eller quinde giffue j tønne øll till igang, och j tønne till affgang, Nar de wed døden affgaar, och huilcken Mand eller Hustru som saa er gangen i gildis laugh, den schulle de andre Naboer Och deris Bud, fodre Och Freme hannom och hansz bud til det Beste, vdi mølleferd, houff egter Och andersteds huor hannom brøster Paa Langferd, och icke kand well kome hiemb met sin egen hielp, eller gielde wide, som wide Legis, om paa Klagis, schulle de och lanne hannom Bud till at reessz hussz, och Bud till att giørre Ouffne, naar de till-sigis och ombedisz, fortrycker da Nogen Sig i saadan Nødtz tid, giffue j Tne øll till wide, Item komer och Nogen gildbroder eller gildsøster i stoer offuenfald schade, saa at hand Offuerfaldis aff sit herschab, aff Wrang forføring och vnde folckis schyld, Att han Nødis till at wogte paa sin ære och guods och afftinge for sig, da schulle de andre gildbrødre hielpe hannom nogit aff deris guods, dog schall den Hielp werre effter toe aff Naboernis sigelse, och same Hielp schulle de till guode Rede wdgifue till den tid dennom forlegis vnder deris Pant och wide som wide Legis.

14. Artickell.

Om Indtegtqueg at bort waare.

Huilcken mand som bliffuer tillsagt Aff faldsmanden, at hand schall bortwaare queg som er indtagen till byen, och hand det forsømer, bøde hvis schade der aff komendis worder, Om hand bleff tillsagt i tide, och Nar han bortuarer saadan quegh, da schall hand det sige den Mand det till hørre, wed hand icke huo det tilhørre, da schall hand sige

allermanden till i huilcken bye hand meen quegid haffuer hieme vdj, Och schall faldemanden, wdlege Penge eller øll aff Byestocken, Nar hand er fiorten dage till forne aduarid, Will hand ikke da maa de hannom Pantte, och kiøbe øll et andet steds Oeh hand schall det betalle.

15. Artickell.

Om hiurdelønn och nar hand bør at driffue.

Huilcken mand som sig fortrycker och icke will giffue wor Hiurde sin Løn i Rette tide, effter gammell seduane, eller som wj hannom hereffter tilleger, da maa allermanden Och de andre Pante hannom derfor Och vdsette same Pant for hans løn till hand will det igien løssz, Och schall Hiurden werre forpligt at driffue aff Bye med quegid om Morgenem naar Soell gaar Op, och huem som icke da er ferdig och haffuer Malckid da schall de sielff driffue deris queg bag effter, der som det gjør nogen schade i wong før Hiurden fanger det till sig, da at giffue wide som wide legis och bøde schaden de som icke waar ferdig der Hiurden dreff af bye, och hiurden at werre angerløssz derfore.

16. Artickell.

Huo som Røffuer hemelige talle Paa steffne.

Nar wi side paa steffne og handle om woris byes sager och andet som wi icke wille at huer mand schulle wide, Och nogle wdgaar aff steffne, och abenbarer wor talle for wor wederpart, eller andre som wi icke wille det schulde wide, giffue j Tne øll till byen Och ingen naade haffue och maa ingen mands bud maa gaa till steffne i husbundens sted ved j Otten øll till wide.

17. Artickell.

Om folck att stede och Forlocke.

Dersom Nogen Mand forlocker sin Naboes bud, och steder det hemelig Och icke adspør den mand, same bud tiener, om det bliffuer hoesz hannom eller ej, Hand giffue till Byen j Tne øll.

Anno 62, den 1. may bleff samtyct paa woris Wolbaare steffne disse effterfylgende puncter at skulle holdis.

1. Att aldermands levit schal gaa rundenum i byen effter denne dag, uden at for seer aarsager en kand for sig en anden tilforhandle, och det er alle mends samtyche.
2. Ingen effter denne dag maa selge nogen giertsel til nogen uden byesmend under en tynde øl for huer lees.
2. Intet at saa, som noget betyder i almindelighed, eller høste enten høe eller korn uden alle mands samtycke under en tynde øl; det same er och at forstaa om korn at age ind.
3. Arligen at holde hussøgning om staure och hus som befindis sig iche tilbørlig staure att haffve kiøbt, giffve en tynde øl.
4. Ingen maa tilstedis at bere enten teche eller veche vender off Frøeschou under en halff tynde øl.

Til Vitterlighed. Carl P. L. H.

Ar 63 den 1 may der vi haffde holdt vor Volmermisse steffne och intet haffde at slyche os paa efftersom vi haffde gaed voris marche om och seet til voris och meninge bymends gauffer, daa goff och foræred vor sogneprest H. Carl P. os en tynde øl til beste med sadan vilchor, att dersom vi i dette aar til Valbore igien vilde forliges vel och schiche os som christne och vare os for trette, daa schulle øllet verre os foræret, men huo iblant os, som gjorde dend første klammerie i dette aar dend skulde betale for en tynde øl.

Til vitterlighed. Carl P. m. p. H. P. S. L. H. I. H. O. N.

Den 30. Julij aar 65 bleff sluttet och samtycht aff meeninge mend, at hvo som findis att skuffe med sin tiende i huad maade det verre kand, giffve uden ald naade 1 tynde øl till byen og en ørte aur til hosboenden.

Fortegnelse paa huor mange tynder hartkorn enhuer af Alleesøe mend bekom jord og gier der for, der de anno 1664 byttede hen och oprettede digerne

(Derefter mangler mindst 1 Blad.)

— — ydermere er samtyct och besluttet att meninge mend aff begge byer schal paa forne daag møde en time offver middag ved ny marcks hørne och det under vide som vide

leggis, hvilke poster schall holdis uryggelig aff begge forne byer, som forskreffvit staar, til ævig tid.“

(Derefter følger Underskrifterne.)

1831 17. April Optegnelse om Fordelingen af Vejene mellem Bymændene til Reparation.

1802 2. Februar Optegnelse af en Overenskomst om Hold af en By-Onne (o: Orne).

Den gamle Bylov giver os et Billede af Folkelivet i Fællesdriftens Tider. Saaledes behandles Tilfælde, hvor nogen pløjer ind paa anden Mands Ager, eller hvor Øg gaar ind i Rugmarken, Spørgsmaalet om Fælleshyrdens Løn og Arbejde om Sommeren o. s. v. Loven bærer Præg af Sammenhold, man skal hjælpe hinanden, naar der er Trang: ved Møllekærd, ved Sygdomstilfælde og Begravelse, og man maa ikke tale ondt om sine Naboer.

De forskellige Artikler er skrevet af Præsterne. Beboerne selv kunde hverken læse eller skrive; som Underskrift benyttede de Tegn. Lovartiklerne var tinglæste og fuldt ud gyldige. I den indsendte Bylov var tillige afskrevet en Del af Chr. V's danske Lov. Afskrivningen er foretaget af Jørgen Hansen, Sognepræst i Allesø—Broby fra 1705—1728.

Hver By for sig dannede et lille Samfund med særegne Love og Vedtægter. Indre Stridigheder afgjordes paa Stævne, og Bøderne var enten Øl eller nogle Lod Sølv. Den nuværende Sognedeling falder paa det nøjeste sammen med Landets oprindelige Inddeling i Kirkesogne. Men kun paa det kirkelige Omraade var der Fællesskab mellem Søstersogne. I Henseende til kommunale Foranstaltninger — Fattig-, Skole- og Vejevæsen — var de selvstændige. Først i 1803 skete der en delvis Sammenslutning, idet de kirkeligt sammenknyttede Sogne fik fælles Fattigvæsen, og nu opstod Fællesbetegnelsen Kommune for de forenede Sogne. Udviklingen fortsættes i samme Retning ved Lov af 13. August 1841, der gav Sognene en fælles Bestyrelse, Sogneforstanderskabet, hvilket atter ved Landkommunalloven af 6. Juli 1867 forandredes til Sogneraadet.

Omsorgen for de fattige.

a. Offentlige Foranstaltninger.

I den katolske Tid var al Fattigforsørgelse Gejstlighedens Sag. En god og from Katolik gav af sit Gods til Kirken og til de fattige. De mange Klostre og de til dem hørende Jordegodser vidner om den katolske Gavnildhed.

Efter Reformationen forblev Fattigplejen endnu en Tid hos Gejstligheden. Men der begyndte at indrette sig en Slags sognekommunalt Styre, idet der omkring i Sognene blev valgt Fattigforstandere, som skulde bistaa Præsten med Omsorgen for de fattige, dog beholdt Gejstligheden stadig den største Indflydelse.

De fattiges Kasse fik sine Midler ved indkomne Bøder og ved frivillige Bidrag. Aar 1560 blev det ved en Forordning paabudt hvert Sogn at sørge for sine fattige. Tiggeriet havde taget et saadant Omfang, at Lovgivningsmagten maatte skride ind. Herefter skulde Sognets Fattigforstander bortjage de fremmede, som ikke kunde klare sig selv. Til Hjælp hermed blev der antaget en saakaldt Stodderkonge, som bevæbnet med en Stok havde den Opgave at holde fremmede fattige borte fra Sognet. For at spare Penge antog man ofte et af de stærkeste Fattiglemmer til at være Stodderkonge, og det siger sig selv, at det stærkeste Fattiglem ikke altid hørte til de bedste Medlemmer af Samfundet.

Ogsaa efter Forordningen af 1560 byggedes Fattigforsørgelsen hovedsagelig paa frivillige Bidrag. Først i 1803, ved Forordningen af 5. Juli, indførtes tvungen Fattigforsørgelse. Stodderkongen blev afskediget, og en ny Ordning traadte i Kraft. Sognets arbejdsdygtige fattige, der før havde været henvist til Tiggeri eller Hjælp ved frivillige Bidrag, blev nu beordret til at gaa paa Omgang hos Gaardmændene. Den fattige var hos én Gaardmand i Dag, hos en anden i Morgen o. s. fr., og naar Omgangen var naaet rundt, begyndte man forfra. Han udførte Arbejde efter Evne, spiste ved Gaardmandens Bord, og naar han om Aftenen gik hjem, fik han som oftest lidt med til Hustruen. I Allesø bibeholdtes denne Ordning, indtil Allesø og Broby ved Landkommunalloven af

1867 fik fælles Kommunekasse baade for Fattig-, Vej- og Skolevæsen.

Nu begyndte Sogneraadene at reformere paa Fattigplejen. I adskillige Kommuner blev der bygget Fattiggaarde, hvortil de fattige blev henflyttede, og her nød de saa Kost og Pleje mod — under en Fattiggaardsbestyrers Ledelse — at hjælpe til med at drive den under Fattiggaarden hørende Jord. Andre Kommuner — deriblandt Allesø — gik en anden Vej. I Stedet for at bygge Fattiggaarde lod man de fattige blive boende i deres Hjem, hvor de saa blev underholdt ved Naturalydelse: Rugmel, Byggryn, Malt, Smør og Flæsk; endvidere fik de en Skilling til Renlighedspenge. De mindre trængende kunde faa Hjælp til Husleje, Læge osv. Brændselet leveredes in natura — de saakaldte Fattigtørv. Sogneraadet lod hvert Aar optage en Fortegnelse over, hvor mange Fattiglemmer der var i Kommunen, og i Forhold hertil blev der paa Hartkornet paalignet Naturalydelse til de fattige.

Fordelingen gik til paa følgende Maade. Hvert Kvartal, 4 Gange om Aaret, — skiftevis hvert andet Kvartal i Allesø og hvert andet i Broby — blev Yderne tilsagte til at møde i den eller den Gaard i Allesø eller Broby med deres Almisse. Det var som Regel Kl. 9 om Formiddagen, Yderne kom da fra alle Sider. De mindre Ydere kunde bære deres Ydelse i en Kurv, de større enten bragte den paa Trillebør eller med Hestekøretøj. Paa den sidste Maade kom som Regel de større Gaardmænd fra Kirkendrup og Næsby.

I Gaarden var Sogneraadet mødt for at modtage Ydelsen. Modtagelsen foregik i et Rum i Ladebygningen; her var opstillet en Disk, ved hvilken Sogneraadets Medlemmer, iført skinnende, hvide Forklæder, modtog Ydelserne. Nogle Sogneraadetsmedlemmer indvejede paa en mindre Vægt Smør, Flæsk og Gryn, andre Medlemmer vejede de mere grove Ting som Malt og Rugmel paa en større Bismær, Decimalvægte blev først senere kendte. Naar alt var indvejet, begyndte Udvejningen. De fattige var nemlig tilsagte for at modtage deres Ydelser, og nu blev der udvejet til hver enkelt efter en af Sogneraadet udarbejdet Plan. Ofte blev der noget tilovers, idet der fra alle Sider var leveret rigelig Vægt. Dette tiloversblevne skænkede Sogneraadet bort til en eller anden trængende

uden for Fattigvæsenet. Efter at Uddelingen var foregaaet, mødte 2 Vogne, tilsagte af Sogneraadet, og kørte de fattige med deres Varer til deres Hjem i Allesø eller Broby.

I den Gaard, hvor Almissen uddeltes, blev baade Sogneraad, Ydere og Modtagere beværtede. I Dagligstuen stod Bordet dækket med Smørrebrød, Snaps og Øl, og til Slut serveredes Kaffe.

De Naturalydelse, som blev leverede, var af de allerbedste Varer. Det var en Ære at levere noget godt.

Da Alderdomsforsørgelsesloven kom, blev der saa faa fattigunderstøttede, at Almisse-Uddelingen maatte bortfalde. Nu udredes Fattighjælpen i Penge.

Af de 2 Systemer, at underholde de fattige paa Fattiggaarde eller ved Understøttelse i deres Hjem, har det sidste sejret omtrent overalt paa Landet. Fattiggaardene har ikke været heldige; ikke alene har de været kostbare for Kommunerne; men for de fattige har det været en Ydmygelse at skulle sættes paa en Fattiggaard og afsøndres fra andre. I Købstæderne derimod bibeholdes Fattiggaardene som en sørgelig Nødvendighed. Desværre er der saa mange stakkels Mennesker, som ved Drik og daarligt Levned er kommet i den Stilling, at de maa under offentlig Kontrol, og for dem kan Fattiggaardene vel ikke undværes.

b. Den private Godgørenhed.

Ved Siden af den tvungne Fattigpleje blev der ved Lov af 8. Marts 1856 oprettet frivillige Fattigkasser, som havde det humane Formaal at hjælpe trængende, der ikke var under Fattigforsørgelse. Mennesker, som ved Sygdom eller af anden Aarsag var kommet i Trang, kunde her finde midlertidig Hjælp, til der muligvis kom bedre Tider for dem. Den frivillige Fattigkasses Midler var kun smaa. De tilvejebragtes fra Kirkeblokken og ved Bøder; endvidere maatte der ved Ejendoms-handeler erlægges et Pengebidrag til de fattiges Kasse, før Skødet kunde tinglyses, og Byens unge Karle skulde hvert Aar til samme Kasse betale 1 Rigsdaler for at faa Tilladelse til at ride Fastelavn og holde Fastelavnsgilde.

Med de Midler, Fattigkassebestyrelsen havde til Raadighed,

kunde der saaledes ikke bringes Hjælp i større Udstrækning. Men Forholdene bedredes, efter at der ved Landkommunalloven og Indenrigsministeriets Cirkulære af 5. Decbr. 1867 udtrykkeligt var givet Sogneraadene Anvisning paa at understøtte disse Kasser, og det viste sig, at der kunde udrettes meget, naar blot vedkommende Sogneraad arbejdede i Forstaaelse med Fattiggassens Bestyrelse.

Navnet Fattiggasse er nu ved Lov forandret til den mere humane Benævnelse Hjælpekasse.

Uden for den almindelige Fattigforsørgelse har der i Allesø været udvist stor Godgørenhed, bl. a. ved Kornuddeling i trange Tider. I de senere Aar er det blevet Skik at hjælpe trængende Mennesker med et indsamlet Pengebeløb. Kommer en Familie, paa Grund af Sygdom eller andre Omstændigheder, i vanskelige økonomiske Kaar, kan nogle faa Kroner af Fattig- eller Hjælpekassen ikke klare det. Der kræves en større Pengesum, om Familien skal bringes paa Fode igen. Og saa har man benyttet den Fremgangsmaade at lade ombære en Liste, hvorpaa Sognets eller Kommunens Beboere tegner sig for et lille Beløb. Giver hver Mand blot gennemsnitlig 2 Kr., faar man en Sum, der kan bringe en virkelig Hjælp. Den enkelte Bidragyder vil ikke føle noget større Savn, og han har været med til at bringe nyt Mod og Haab til den Mand eller Kvinde, som uden egen Skyld var kommet i Nød.

Denne frivillige Form for Hjælp til vore Medmennesker burde vinde endnu mere Raaderum. Er vi Kristne og indlemmet i det kristne Brodersamfund, kan vi ikke forsvare at se vor Broder lide Nød uden at hjælpe ham. Og hvad er skønnere og bedre for et Menneske, end at være med i en saadan Kærlighedsgerning. Jeg kan tænke mig, det er et stort Gode at være rig, saaledes at ingen økonomiske Sorger trykker. Men et kristent Menneske kan ikke som den rige Mand slaa sig til Ro med at æde og drikke. Han har Pligter og Idealer. Hans Maal er større end Dyrets, og han bør vise sin Overhøjhed ved at være med til at gøre det gode. Giv Arbejderen en ordentlig Løn og læg en Skilling, hvor der er Trang. Sæt nyt Haab i den nedtrykte og skab Liv og Frejdighed i Stedet for Sorgen! Her i Allesø har den nævnte Fremgangs-

maade som sagt baaret gode Frugter, og gaar vi kun videre i samme Retning, vil vi sikkert alle høste Løn herfor.

Vejvæsenet.

I Tiden før Udstykningen fandtes der i Sognene kun smalle og sandede Veje. Der udgik flere Gange Forordninger om Forbedring af Vejvæsenet, f. Eks. Reskripterne af 6. April 1770 og 18. Januar 1775, der påbød et nøjere og strengere Tilsyn med Vejene. Det øverste Vejsyn udgjordes af Amtmand og Herredsfoged, der en Gang om Aaret — i November Maaned — skulde besigtige Vejene og udmaale Vejparterne til de forskellige Bylav. Behjælpelig hermed var tillige den største Lodsejer i Sognet.

Det var dog først under Kronprins Frederik — den senere Frederik den Sjette — at der blev taget alvorlig fat paa at skabe gode Veje. Denne Konge viste stor Iver i saa Henseende. Der blev anlagt Landeveje, belagt med Sten, saaledes den store Hovedlandevej fra København til Korsør, gennem Fyn og op gennem Jylland. Strækningen over Fyn anlagdes i Tiden fra 1806 til 1814, og der maatte udføres et kolossalt Arbejde ved Gennemgravning af Bakker og Opfyldning paa lave Steder. Arbejdskraften skaffedes til Veje paa den Maade, at Bønderne i to Mils Afstand blev tilsagt til at møde med Mandskab og Køretøj. Det var en ikke ringe Byrde, der her blev paalagt dem. Der skulde ydes $1\frac{1}{2}$ Spanddag pr. Td. Hartkorn, d. v. s. at hver Gaardmand i Allesø kom til aarlig at gøre 8 Dages Arbejde med Karl, Heste og Vogn. Hartkornsbrugere, der boede længere borte, kunde slippe for at yde Naturalarbejde mod at betale 3 Mark pr. Spanddag og 1 Mark for hver Gangdag (Dagsarbejde for en Arbejdsmand).

Uagtet dette Vederlag kan synes ringe, valgte de fleste dog Naturalarbejdet. Vore Bedsteforældre, som har deltaget i dette Landevejsarbejde, kunde fortælle om, hvorledes de i hele Vogntog om Morgenen kørte paa Vejarbejde. Mangen Gang fik de slet ikke Spaden i Brug, idet Dagen gik med Švir og Drik, til de ud paa Aftenen kørte hjem uden at have faaet udrettet det mindste. Undertiden gik det heller ikke af uden

Slagsmaal, men dog pristes Allesøerne for deres store Sammenhold. Paa Hjemturen lod man Hestene løbe, alt hvad de kunde, og det hændte ikke sjældent, at en Vogn gik i Stykker under den vilde Kørsel. Hvor Brændevinen kom ind, gik Forstanden ud.

Længe efter Hovedlandevejens Bygning fortsattes Pligtarbejdet. Saa sent som i 1842 ser vi af Biskop Fabers Bekendtgørelse om Visitats i Allesø, at Bekendtgørelsen tillige skal meddeles dem, der muligvis skal paa Landevejsarbejde.

Landevejen mellem Odense og Bogense gaar midt igennem det lange, smalle Næsbyhovedbroby Sogn. Den er ældre end Hovedlandevejen, idet den er anlagt i 1794 og følgende Aar. En mere lige Linie mellem Odense og Bogense var afstukket, og efter denne vilde Vejen være kommet gennem Allesø Sogn i Stedet for gennem Næsbyhovedbroby. Beboerne var tilbøjelige til at give Baron Blixen Finecke Skyld for, at denne Linie ikke blev gennemført. De mente, at han ikke ønskede Vejen over sine Marker. Men denne Opfattelse er sikkert et Udslag af Befolkningens Tilbøjelighed til at give Herremændene Skyld for alt. Baronen havde sikkert gerne set Vejen igennem sit Gods. Men Forholdet var dette, at Broby Sogn frembød bedre Betingelser for Vejanlægget, idet Vejen gennem hele Sognet kunde lægges paa et Højdedrag med Fald til begge Sider, medens der i Allesø Sogn vilde være store Terrænvanskeligheder at overvinde.

Det siger sig selv, at den ca. 1 $\frac{1}{2}$ Mil lange Landevej gennem Næsbyhovedbroby Sogn er et Gode ikke alene for Færdselen, men ogsaa for Skatteyderne, da Vejen vedligeholdes af Amtet. Anderledes i Allesø Sogn. Her er ingen Landevej, men stærkt lerede Veje, som er vanskelige at holde vedlige. Udgifterne til Vejvæsenet har derfor altid været forholdsvis størst for Allesø Sogn.

Sognevejene i Allesø—Næsbyhovedbroby har været i en meget daarlig Forfatning, til Tider næsten umulige at befare. Der var ingen Broer over Aær og Vandløb, men paa Steder, hvor Vejen gik over, var der, som man endnu kan se, Stenbund i Vandløbet. Først i 1712 fik Pastor Holm i Korup lagt en Træbro over Stavis Aa, hvor man hidtil havde kørt lige over. Ved Rævebæk er der først ved Udskiftningen i

1799 blevet bygget en tarvelig Bro. Den nuværende Bro over Rævebæk er bygget 1868 af Stenhuggerne Brødrene Jeppesen fra Sønderø. Da denne Bro var færdig, skulde der holdes Gilde, ligesom der f. Eks. holdtes Bindegilde, naar Smeden og Hjulmanden havde faaet en ny Vogn færdig. Det var min Fader, som lod Broen sætte, og han maatte da foranstalte Gilde for Stenhuggerne og Arbejderne ved Broen samt Smeden, der havde lavet Gelænderet. Der vankede rigeligt med Brændevin og Punsche, og jeg mindes endnu den Forskrækelse jeg fik, da Smeden og Stenhuggeren under Gildet dansede omkring i Stuen og væltede Kakkellovnen.

Vejvæsenet i Sognene var helt uden for det kommunale. Vedligeholdelsesarbejdet fordeltes mellem de forskellige Bylav. En Gang hvert Aar blev der gruset et Stykke Vej; Stenbelægning kendte man den Gang ikke paa Byvejene. Der blev tilsagt 6 Vogne til at køre Grus fra Byens Grusgrav. Husmændene maatte grave Gruset. Under en saadan Grusgravning var der altid lidt Feststemning. Bymændene maatte give hver en Flaske Brændevin til Husmændene i Grusgraven. Om Middagen gik hver Mand til sit og spiste til Middag, men om Aftenen indbød Gaardmændene Husmændene til Gilde, og saa gik det ofte meget livligt til. Først skulde det prøves, hvem der kunde drikke mest, og dernæst kom det an paa, hvem der var den stærkeste.

Denne Ordning og disse gamle Skikke holdt sig, indtil Kommunalloven af 1867 bragte Vejvæsenet ind under Kommunen. Siden 1867 har Allesø og Næsbyhovedbroby haft fælles Vejvæsen, og Udgifterne er udredet af den fælles Kommunekasse.

Sogneraadet lod nu optage en nummereret Fortegnelse over alle Kommunens Veje. Fra Amtet var krævet en Indberetning over, hvor mange Veje der var i første Klasse og hvor mange i anden. For at faa den størst mulige Hjælp af Fælleskassen (Amtskassen), gjaldt det om at opgive saa lang en Vejlængde som muligt, og Sogneraadet lod derfor saa godt som alle Veje indmelde som Førsteklasses. — Efter at Vejvæsenet var kommet under kommunal Omsorg, blev der taget fat paa Opgravning af Grøfter ved Siden af Vejen; der

blev hvert Efteraar tilført de mest trængende Veje Sten og Grus, og flere Bakker afgravedes.

I 1911 fik man med Tilskud fra Kommunen anlagt en Vej over „Søen“ mellem Allesø og Broby, en Vej, som vil bringe Kommunen stor Fordel, idet den fører Færdselen direkte over til Amtsvejen, hvorved de lange Kommuneveje aflastes og store Udgifter til deres Vedligeholdelse spares. Foreløbig vedligeholdes den ny Vej af private, men fra Kommunens Beboere er der tilstillet Sogneraadet et Andragende om Bidrag til dens Vedligeholdelse, et Andragende, som næppe vil kunne afvises, hvis Vejen skal være aaben for offentlig Færdsel.

Til Belysning af Vejenes Tilstand omkring 1820 kan anføres, at naar Bønderne kørte Præstens Tiendekorn til Odense, regnedes 3 Tdr. Korn for et stort Læs. Man maa beundre vore Forfædres Taalmodighed, naar de ad saadanne Veje paa en stiv Luntestikke-Vogn langsomt og møjsommeligt slæbte sig frem, som Regel daarligt paaklædte. Paa længere Ture søgte man ind paa Kroerne og købte $\frac{1}{2}$ Pægl Brændevin; Maden medførtes hjemmefra.

Naar to Gaardmænd skulde ud paa Rejse, gik det ofte til paa den Maade, at de satte hver en Hest for Vognen. Blev der Strid om, hvem der skulde lægge Vogn til, ordnede de gerne Sagen paa den Maade, at de mødte hver med en halv Vogn. De trak saa Lod om, hvem der skulde levere Forvognen; thi paa den gik der det meste Slid. En saadan Nøjeseenhed virker underligt paa os nulevende. Og hvordan vilde vi føle os til Mode ved at se to Mænd komme kørende med et Par smaa, magre Heste for en Luntestikke-Vogn, siddende hver paa et Knippe Halm, den ene bag den anden, fordi Vognen ikke var bred nok til, at de kunde sidde ved Siden af hinanden! Stadstøjet var Vadmel's Knæbukser, Frakke og Vest med store Sølvknapper, strikket Kabuds paa Hovedet og som Regel en stor sølvbeslagen Pibe i Munden.

Nu om Dage befordres vi anderledes let og bekvemt, naar vi skal paa Rejse. Men det er et Spørgsmaal, om vore Forfædre ikke var ligesaa lykkelige som Nutidens cyklende og flyvende Mennesker. Deres Livs Glæder afpassede sig efter det, de kendte og var vant til.

Skolevæsenet.

Af de Kilder, som kunde belyse Skoleforholdene i Allesø-Næsbyhovedbroby op gennem Tiderne, er desværre en Del gaaet tabt ved Præstegaardens Brand i 1802.

En af de første Former for Skoleundervisning i Sognene bestod i, at unge Disciple fra Latinskolen i Odense samlede Børnene i Vaabenhuset eller i en Gaard for at indpode dem Kristendomskundskab. Andre Fag var der ikke Tid til. Ved Bryllupper og Begravelser var det ligeledes Skoledisciple fra Odense, der bistod Præsten under de kirkelige Handlinger, og da Biskop Jakob Madsen i 1588 holdt Visitats i Allesø og Broby Kirker, var Degnen en Discipel fra Odense Skole.

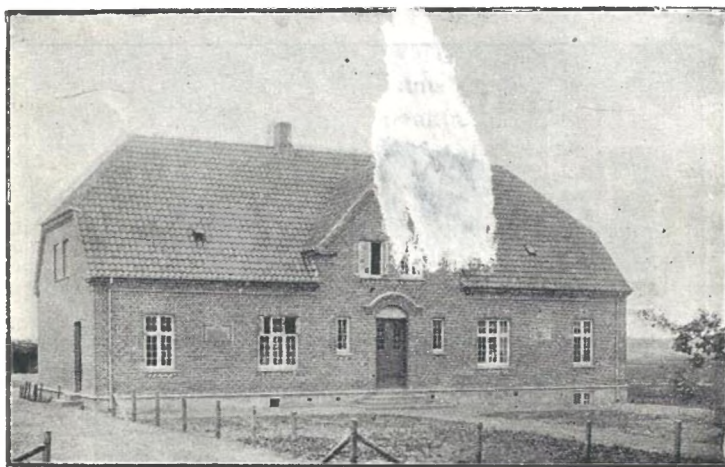
DEN GAMLE SKOLE I ALLESØ, OMDANNET TIL LÆRERBOLIG

Ganske vist var der ansat Landsdegne omkring i Sognene; men Degnen var væsentlig kun Præstens Hjælper. Han skulde ringe til Gudstjeneste og synge i Kirken. Imidlertid blev det ved Kongebrev af 24. Marts 1568 paabudt, at naar en Landsdegn, som boede i et Sogn, der laa indenfor 2 Mil fra en Købstad, døde, da skulde Embedet nedlægges, og Indtægten tilfalde Latinskolen.

Dette Kongebrev medførte, at der en Tid ikke var faste

Degne i de nærmeste Sogne omkring en Købstad. Degnetjenesten forrettedes saa af de saakaldte Løbedegne, som blev udsendte fra Latinskolerne, og dette Forhold kom i særlig Grad til at gøre sig gældende for Allesø Sogns Vedkommende.

Som Regel blev de unge Mænd efter Højtideligheden i Kirken indbudte til Bryllups- og Begravelsesgilderne, og ikke sjældent gik det saaledes, at de her fik for meget at drikke, saa de ikke flere Dage derefter kunde møde paa Skolen i Odense. Ja, andre Steder i Landet har man endog Eksempler paa, at Løbedegne efter Gilderne kunde vagabondere omkring og maatte indfanges af Sognefogederne. Følgen var, at det helt blev forbudt Skoledisciplene at deltage i Gilderne.

NÆSBYHOVEDBROBY NY SKOLE, OPFØRT 1915

Det første Forsøg paa at indføre et ordnet Skolevæsen blev gjort ved Forordningen af 12. Juni 1716, der paabød Oprettelse af faste Skoler. Men længe varede det, inden dette Paabud helt førtes ud i Praksis. Frederik den Fjerde bragte Sagens Løsning et godt Stykke nærmere, da han lod opføre sine bekendte 240 Skoler paa de kongelige Godser (Rytterdistrikterne). Da baade Allesø og Næsbyhovedbroby var Ryttergods, blev der af Kronen bygget en Skole i hvert af Sognene. Skolerne byggedes ens; Indgangsdøren var i Midten, til højre

laa Skolestuen og til venstre Lærerens Lejlighed. Over Indgangsdøren indmuredes en Sandstens Tavle med Frederik d. Fjerdes Navnetræk og et Par latinske Linier, hvis Indhold er, at Kongen har bygget ialt 240 saadanne Skoler, 20 i hvert af de 12 Rytterdistrikter, og at disse bestandig skulde underholdes. Derefter staar Aarstallet 1721 og følgende Vers (af F. Rostgaard):

„Halvtredsindstyve Aar, Gud, har du mig opholdet,
at Sygdom, Krig og Pest mig intet ondt har voldet;
thi yder jeg dig Tak og breder ud dit Navn
og bygger Skoler op de fattige til Gavn.
Gud lad i dette Værk din Naades Fylde kende,
lad denne min Fundats bestaa til Verdens Ende,
lad altid paa min Stol en findes af min Æt,
som mener dig, min Gud, og disse Skoler ret!“

Pladen med dette Vers sidder endnu i Muren paa Skolerne i Allesø og Næsbyhovedbroby. Det sidstnævnte Sted er den fra den gamle Skole indmuret i Muren paa den nye, der opførtes 1915, og Verset vil fremdeles til Slægterne tale om den store Velgerning, Frederik IV øvede ved at bygge sine Skoler. Den gamle Skole i Broby blev nedrevet.

Ogsaa inde i Skolebygningerne skal der have været anbragt Vers forskellige Steder. Saaledes:

Over Skoledøren:

„Forsøm ej Skolegang i dine Ungdomsdage,
tænk paa den Levetid, du har endnu tilbage,
hav ingenting saa kær, som Herrens sande Frygt,
tak dog din Konge, som har disse Skoler bygt.“

Over Stuedøren:

„Velsigne det, o Gud, som jeg mig foretager,
gid jeg i Gerning og i Ord dig ej forsager,
gør mig mit Embede, gør mig det altid let,
forhjælp mig med din Kraft til at forrette det.“

Over Sovekammerdøren:

„Sødt og roligt kan vi sove,
Dagens Møje glemmes her,
Gud og Kongen maa vi love,
Nattero det bedste er.“

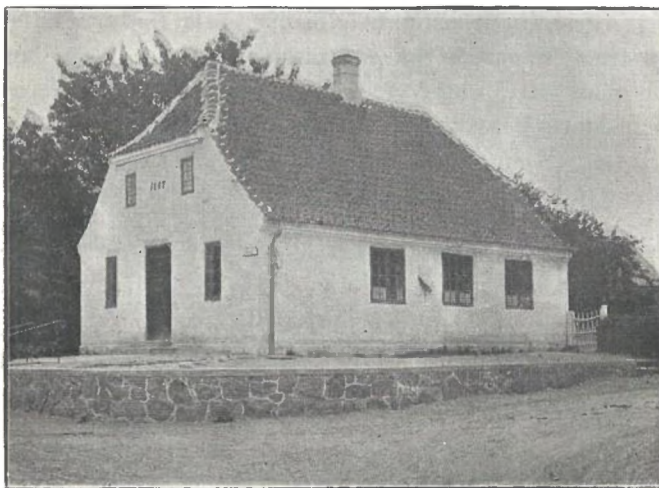
Over Køkkendøren:

„Brygge, bage, to og tvætte,
Maden koge og anrette
vores Køkkenarbejd' er,
Balle, Strippe, Rist og Pande,
Potte, Gryde, Spand og Kande
er vor Piges Haandgevær.“

Over Spisekammerdøren:

„Lyster du Postej og Tærter,
ud af sligt vi intet har,
Landsbyretter, Kaal og Ærter
staa udi hvert andet Kar.“

I Skolerne i Allesø og Næsbyhovedbroby er dog alle disse Vers forsvundne, antagelig ved Flytning af Skillerum eller andre indvendige Ombygningsarbejder.

SKOLEBYGNING I ALLESØ, OPFØRT 1847

Da der i 1847 byggedes en ny Skole i Allesø, blev den gamle Ryttergodsskole omdannet til Lærerbolig. Indgangsdøren, der oprindeligt var midt paa, flyttedes noget længere mod Vest, og Skolestuerne indrettedes til Beboelse.

Der var i Broby ansat en fast Degn (Sædedegn). Han skulde synge og forrette Kirketjeneste baade i Broby og

Allesø, ringe til Gudstjeneste og i det hele være Præstens Medhjælper i Menigheden. Derfor kunde han ikke godt passe Undervisningen, men maatte ansætte en Skoleholder ved Broby Skole. Degnen i Broby fik saa en Bolig i Nærheden af Kirken, og den østre Ende af Broby Skole blev udlejet til en Arbejderfamilie. I mange Aar var der derefter Skolestue i den vestre Ende af Skolebygningen og Lejefolk i den østre. Men da der i Aaret 1873 ansattes en Andenlærer, blev hele Bygningen taget ind til Skolebrug.

Frederik den Fjerdes Skoler paa Ryttergodserne betød et stort Fremskridt paa Skolevæsenets Omraade. Men man manglede virkelig dygtige Lærerkrafter. I omtrent 100 Aar var Lærerne ganske ulærde Folk, udtjente Kuske og Tjenere fra Herregaardene og især afskedigede Underofficerer fra Rytterholdet. Først ved Skoleloven af 1814 bedredes dette Forhold, idet der oprettedes Seminarier til Uddannelse af Lærere.

De Lærere, som var Indehavere af Embederne paa den Tid, Loven af 1814 udkom, maatte underkaste sig en Prøve, for at det kunde godtgøres, om de var duelige til at fortsætte. Det fortælles, at Læreren i Allesø, Ebbe Andersen, var ved at tabe Fornuften, da han skulde eksamineres; men han bestod Prøven godt, og saaledes gik det som Regel overalt. Der blev taget lempeligt paa de gamle Lærere; det var jo ikke saa let at finde Stedfortrædere for dem, før der paa Seminarierne var uddannet nye Lærerkrafter.

Degnen i Broby skulde som andre Sædedegne kaldes af Biskoppen ifølge Kongebrev af 14. Novbr. 1562. Endnu den Dag i Dag har Biskoppen Kaldsret til Lærerembedet i Broby.

Anderledes var Forholdet i Allesø. Der var intet Degneembede, men kun en Biskole med en Skoleholder. Skoleholderen kaldedes paa de kongelige Godser af Amtmanden og Provsten, senere af Skoledirektionen.

Medens der i vore Dage ellers ikke er nogen Forskel mellem Lærerembederne i de to Sogne, er Kaldelsesmaaden dog fremdeles forskellig.

Degnenes Lønninger var højst forskelligartede. Ifølge Danske Lov tilkom der Degnene Ret til at nyde de Boliger, som fra Arilds Tid haver været Degnene tillagte, men hvor ingen Degnebolig været haver, skal der forskaffes dem Husly

i en eller anden Gaard, som saa kunde blive fritaget for Tiende. Endvidere tilkom der Degnen Offer paa de tre store Højtider samt ved Bryllupper, Barnedaab og ved Barselskvinders Kirkegang. Saa havde de ogsaa Krav paa Smaaredselstiende: Flæsk, Gæs og Æg, som udrededes af Bønderne. Degnen Grønvold fik hvert Aar 30 Gæs fra Allesø, 1 Gaas fra hver Gaard, fordi han forrettede Kirketjeneste i Allesø. Dernæst fik Degnen Degnetrave, som udgjorde en Tredjedel af Præstetienden; men heraf skulde han afstaa en Femtedel til Latinskolen, Tienden paahvilede alene „Bønder, Husmænd, Indsiddere, Pebersvende og Tyende, som bruger Kornsæd og al anden Bondejord, som er besaaet, heri indbefattet den Bondejord, der efter 1661 inddroges under Godserne“.

Der maatte tillige sørges for en Pengeløn til Degnene, og ved Forordningen af 23. Januar 1739 blev det paabudt, at der i hvert Herred skulde oprettes en Skolekasse, hvis væsentligste Opgave var at udrede Pengeløn til Lærerne og at anskaffe Skolebøger til fattige Børn.

Herredskassen, der var underlagt Herredsfogedens Styrelse, fik sine Midler paa følgende Maade:

1. Kirkelysepenge, d. v. s. de Penge, som Kirkeejeren hidtil havde udredet til Alterlys. Som bekendt anvendte Katolikerne i udstrakt Grad Lys i Kirken, og Luteranerne ansaa i og for sig denne Skik for ret uskyldig. Dog mente de, at de mange Penge, der medgik hertil, heller burde bruges til Fremhjælpning af en bedre Skoleundervisning. Ifølge Reskript af 2. Januar 1739 ansloges den aarlige Udgift til Alterlys i Danmark og Norge til 6 à 8000 Rigsdaler.
2. Frivillige Gaver, hvortil Præsten ved Formaning og eget Eksempel skulde opmuntre Beboerne.
3. En Kollekt i Kirken Fastelavnssøndag og Mikkelsdag.
4. En Kirkebøsse, som ombæres ved Brudevielser, Barnedaab o. s. v.
5. En Fattigbøsse, som gik rundt ved Gilder og paa Tingstuer.
6. Straffepenge, som idømtes dem, der før Tingtiden bandede og buldrede eller for andre Ting mulkteredes, — dog ikke over 3 Marks Bøde, — samt Bøde for Helligbrøde og Skoleforsømmelser.
7. Skolemark eller Husmandspenge, som betaltes af Haand-

værkere med 8 à 16 Skilling Kvartalet, af Husmænd og Indsiddere med 4 à 8 Skilling, af unge Karle med 3 Skilling og af Piger og Drenge med 2 Skilling.

Herredskassens Midler fordeltes to Gange om Aaret til de forskellige Sognekasser, men alle disse Indtægter bortfaldt eller omordnedes ved Skoleordningen af 1814.

I det hele var Degnenes Lønninger smaa og usikre, og Degnene maatte tidt søge andet Erhverv. De optraadte som Skaffere ved Gilder, var Brevbærere eller havde andre smaa Bifortjenester.

Ogsaa efter 1814 bibeholdtes som Lærerløn en Del af de gamle Degneindtægter, saasom Bolig, Degnetrave, Jordlod, Smaaretsel, Ildebrændsel, Offer og Akcidenser. Men efterhaanden som Degneembederne blev ledige og der ansattes Lærere efter den nye Ordning, blev Degnetraven omsat til en Kornafgift, der fastsattes til 6 Tdr. Rug og 10 Tdr. Byg in natura samt 25 Tdr. Byg efter Kapitelstakst. Brændselet sattes til 6 Favne Bøgebrænde. Dertil kom 4 Læs Hø à 32 Lispd. og 8 Læs Halm à 24 Lispd. Denne Ydelse blev i mange Aar af Beboerne leveret til Læreren 3die Juledag, og hver Mand mødte med sit Knippe Hø og Halm. Nu udredes Leverancen af Kommunens Kasse.

Endvidere maatte Beboerne vedligeholde Hegnet om Skolelodden og Lærerens Have. Efter Tilsigelse mødte man med et Knippe Gærdsel til Haven, og der maatte grøftes om Marken. Ja, selv Bymændene fra Skovshøjrup, der den Gang hørte til Allesø Skoledistrikt, var med til at grøfte om Lærerens Mark.

I vore Dage faar Lærerne deres væsentligste Indtægter gennem en fast Løn af Kommunen og et stigende Alderstillæg fra Statskassen.

Styrelsen af og Tilsynet med Skolerne var i ældre Tider overdraget til en Skolekommission, bestaaende af Amtmanden og Provsten med Biskoppen som øverste Tilsynshavende. Ved Forordningen af 13. August 1841 blev denne Skolekommission ophævet, og Ledelsen blev lagt i Hænderne paa Sogneforstanderskabet sammen med Sognepræsten. Men ved Landkommunalloven af 1867 oprettedes paany en Skolekommission, der nu kom til at bestaa af Sognepræsten og to af det

kommunale Raad valgte Mænd, hvoraf den ene skulde være Medlem af Sogneraadet. I Allesø-Broby har Sogneraadet altid valgt to af Sogneraadets Medlemmer. Skolekommissionerne er nu udvidet saaledes, at der kan indvælges flere Medlemmer i den. Over Skolekommissionerne staar en Amtsskoledirektion, bestaaende af Amtmanden, Herredsprovsten samt et Medlem af Amtsskoleraadet.

Hvor mange Forandringer der end har fundet Sted med Hensyn til Skolevæsenets Styrelse, har det dog stadig været Gejstligheden, der har ført Tilsyn med Undervisningen, og jeg tror, man her har handlet rigtigt, forsaavidt som Religionen er den Grundpille, hvorpaa vort Samfund hviler.

Som et Udtryk for den Omsorg og Nidkærhed, hvormed Gejstligheden har varetaget sin Tilsynsgerning, skal her anlæres et Uddrag af Næsbyhovedbroby Skoles Visitatsbog: Biskop Fabers Anmeldelse af en Visitats i 1842. Den lyder saaledes:

Jeg har herved den Fornøjelse at anmelde Visitats i følgende Pastorater:

Mandagen d. 4. Juli Kl. 1 $\frac{1}{2}$ visiteres Næsbyhovedbroby Skole.

Mandagen d. 4. Juli Kl. 4 $\frac{1}{2}$ visiteres Allesø Skole. Tirsdagen d. 5. Juli Kirketjeneste i Allesø, hvor Gudstjenesten ønskes administreret af Kappelanen.

Lumby d. 6. Juli, Skamby d. 7. Juli, Uggerslev d. 9. Juli, Klinte d. 10. Juli, Nørre Næraa d. 12. Juli, Norup d. 16. Juli, Scheby d. 17. Juli, Østrup d. 19. Juli, Lumby d. 21 Juli.

Hvor Børnene møder i Skolelokalet, har de at medbringe Tavler og Grifler. — Gudstjenesten maatte begynde med Bøn i Chordøren, Psalme 375, halv Messe, /: naar Visitatsdagen ei falder paa en Søndag, bedes Sognepræsten at vælge af Alterbogen en Collect og et Epistel, som kan passe med hans Prædiken, :/ derpaa Psalme 201, Prædiken, Psalme 368. — Naar denne Psalme er sunget, træder den confirmerede Ungdom ud paa Kirkegulvet, ordnet saaledes, at det sidste Aars Confirmerede staar øverst, derpaa det andet Aars og dernæst det tredie Aars og den øvrige ældre confirmerede Ungdom. Efter Overhørelse og nogle af mig til Menigheden talte Ord, træder Ungdommen ind i Stolene igen, hvorpaa Psalme 193 synges, Bønnen læses i Chordøren, hvorved Gudstjenesten slutes. —

Da min Visitats fortrinligen gaar ud paa at undersøge, hvorledes det staar til med Kristendoms Kundskaber og Opbyggelse i Herrens Huse, vil min Opmærksomhed være henvendt, ikke blot paa Ungdommens Religions Kundskab, men ogsaa paa Gudstjenesten

i det Hele, paa Sangen, paa Orden og Stilhed, paa den Aand som gaar igjennem det Hele, og vil det være mig kjært at se de forskellige Gudstjenesteres Dele sammenstemme til et opbyggeligt Helt. —

Naar Gudstjenesten er endt, begiver jeg mig, hvor Præstegaarden ligger i Nærheden, nogle Øjeblikke bort. — Den vedkommende Lærer fremstiller imidlertid, naar Skoleungdommen skal overhøres i Kirken, 1: den nederste Klasses øverste og ældste Børn, over hvilke ingen Liste behøves optaget. — Denne Klasse bliver blot korteligen examineret i Religion og Læsning og fremviser de medbragte Skrivebøger; 2: Derpaa øverste Klasses Børn, over hvis Navne en Liste, overensstemmende med hosfølgende Schema, maatte være leveret i Præstegaarden Aftenen forud. — Børnene bør medbringe Psalmebøger, de i Skolen brugte Læsebøger, og hver sin Skrivebog. Først synges et Vers af en Psalme, som af Læreren selv kan vælges forud, men maa være vel indøvet, saa Børnene synger Melodien klart. —

Det staar naturligvis de ældre af Menigheden frit for, efter Gudstjenesten at blive tilstede, for at overvære Skoleungdommens Overhørelse. — Der maa drages tilbørlig Omsorg for, at Skolebørnene ikke forsamler sig i Nærheden af Kirken, hvorved mulig Forstyrrelse under Gudstjenesten kunde foranlediges. —

I Præstegaarden ønsker jeg ved min Ankomst at forefinde alle Præstens og Lærerens Embedsbøger forelagte i mit Værelse; ogsaa Kirkesangernes Ministerialbøger, hvilke samme Dags Aften blive at afhente eller henbringe til et fra Præstegaarden forskelligt Sted.

Foranstaaende Visitats-Anmeldelse bedes snarest muligt bragt til Vedkommendes Kundskab, Præsternes og ved dem til Lærernes, Menighedernes, kort alle Vedkommendes Kundskab, som ogsaa især med Hensyn paa Hoveri og Landevejs-Arbejde til vedkommende Godsejers og Sognefogeds Kundskab, i Overensstemmelse med Forordningen af 28. Februar 1691. —

Tillysning om Visitats bør tillige ske fra Prædikestolen Søndagen forud, og det fornødne findes anført i Tillysningsbogen saavel i Annexet som i Hovedsognet.

Odense Bispegaard, d. 15. Juni 1842.

N. Faber.

Højærværdige Hr. Provst Knudsen!

Lærere ved Allesø Skole.

Ebbe Andersen.

Som tidligere nævnt hed den Mand, der beklædte Lærerembedet i Allesø, da Skoleloven af 1814 kom, Ebbe Andersen. Han havde antagelig overtaget Embedet omkring Aar 1800. En Broder, Arctander Andersen, var Lærer i Skamby, og

herfra kom Ebbe Andersen til Allesø. Forældrene var Skipperfolk. Begge Brødre var indsat i Embederne af Godsejeren paa Dallund, og ingen af dem havde nogen Eksamen.

Efter at have bestaaet den omtalte Duelighedsprøve fortsatte Ebbe Andersen sin Lærergerning i Allesø i mange Aar. Han var ugift, men havde hos sig sine to Søstre, Christense og Susanne. Den sidstnævnte gav sig af med at kurere paa Kreaturerne, og Tidens Overtro forlenede hende med Evner til at gøre overnaturlige Ting.

Ebbe Andersens Virksomhed ligger ikke længere tilbage, end at nogle af de ældste nulevende i Sognet har gaaet i Skole hos ham, og det er ikke faa Anekdoter, der fortælles fra den Tid, Ebbe Andersen var Lærer i Allesø. Han døde 19. Juni 1851, 78 Aar gammel.

Karl Adolf Nielsen.

Da Ebbe Andersen var afgaaet ved Døden, blev Karl Adolf Nielsen kaldet til Lærer og Kirkesanger i Allesø. Indtil 1843 havde Bestillingen som Kirkesanger i Allesø været tillagt Degnen i Broby; men fra dette Aar blev Læreren i Allesø tillige Kirkesanger ved Allesø Kirke.

Nielsen var født 1820. Hans Fader var Politibetjent i Odense. En Tid havde han Ansættelse paa et juridisk Kontor, hvor han lagde saa gode Evner for Dagen, at hans Principal tildelte ham en lille Pengesum, og da den unge Mand havde Lyst til Lærergerningen, tog han paa Skaarup Seminarium.

Efter endt Lærereksamen blev han først Huslærer hos Proprietær Poul Poulsen, Næsby, i hvis Gaard Grevinde Danner paa den Tid havde Ophold. Ved hendes og Prinsens Indflydelse fik Nielsen saa i 1851 Embedet i Allesø. Her blev han forlovet og senere gift med Johanne Marie Ulrikka Barfoed, en Søster til Præstens Hustru. Alt tegnede saa lyst og lovende for de unge Lærerfolk, men allerede i 1858 blev Nielsen bortrevet af Tyfus, en Sygdom, der forøvrigt flere Gange har yttet sig i Allesø.

I den korte Tid, Karl Adolf Nielsen virkede i Allesø, var han blevet afholdt i en sjælden Grad, og der var almindelig Sorg, da han gik bort, efterladende sig Enke og fire smaa Børn. Børnene er alle naaet frem til ansete Stillinger, og uagtet de ved Faderens Død kun var smaa, har de dog gennem Moderen stadig bevaret Forbindelsen med deres Fødeby.

Christian Holm.

Som Lærer Nielsens Eftermand kaldedes tidligere Lærer ved Skovsgaarde Skole Christian Holm.

Holm var fra Østerlygum i Sønderjylland og Søn af Lærer Søren Eliassen Holm. Han kom som ung Lærer til Skovsgaarde Skole og forflyttedes herfra til Allesø i 1858.

En nidkær Lærer var Christian Holm, en ærlig Mand og en troende Kristen. Hver Dag gik han frem og tilbage gennem Skolestuen og indprentede Børnene Religionens Sandheder og et kristent Menneskes Pligter.

Jeg glemmer aldrig den Dag, jeg tog Afsked med min gamle Lærer i Skolen. Det var Skik, at vi den sidste Dag hos Præsten før Konfirmationen medbragte Offer til Præsten og Læreren. Som Regel gav Gaardmandsbørn hver af dem en Specie (4 Kr.), Husmandsbørn gav en Rigsdaler (2 Kr.) Efter at vi Konfirmander havde lagt vort Offer til Præsten, fulgtes vi ad ned i Skolen for at tage Afsked med Skolen og Læreren. Som den ældste lagde jeg først min Specie paa Pulten foran Læreren, og derefter fulgte de andre Konfirmander. Og da det var sket, holdt Lærer Holm følgende Tale til os:

„Ja, Børn, nu er eders Skoletid forbi. Hidindtil har I staaet under eders Forældres og eders Lærers Beskyttelse; vi har raadet og vejledet eder. Nu vandrer I ud i den vide Verden. Adskillige af eder maa straks forlade Hjemmet. Verden er fuld af Fristelser og Farer. Eders Forældre og jeg kan følge eder igennem Livet i Tankerne; men vi kan ikke beskytte eder. Nu maa I staa paa egne Ben. Glem aldrig eders Hjem og Skolen og følg det Raad, jeg altid har givet eder, at bede vor Herre, som er allestedsnærværende, om at beskytte og lede eder paa Livets trange Veje. Eders Forældre og eders Lærer har lært eder, at I Morgen og Aften skal bede Fadervor; bliv ved med det hele Livet igennem, da vil den almægtige beskytte eder. I forlader nu Skolen. Mangan Gang har jeg sagt til eder, at naar I blev ældre, da vilde I tænke: hvorfor har vi dog ikke fulgt vor Lærers Raad om med endnu større Ihærdighed at gøre os Umage for at tilegne os Kundskaber? Men benyt nu eders Evner i det godes Tjeneste!“

Herefter trykkede han os i Haanden og sagde: „Farvel,

vor Herre være med eder alle!“ Han gjorde for os, hvad han kunde, og har vi ikke levet Livet ret, da har vor Lærer ingen Skyld.

Holm var i sit private Liv en fuldtud hæderlig Mand og efterlader sig et godt Minde. 1893 søgte han og fik sin Afsked. Han døde 6te Maj 1894 hos en Datter i København, 71 Aar gammel.

Hans Jensen.

Siden 1893 har Lærer Hans Jensen beklædt Embedet som Lærer og Kirkesanger i Allesø. Han er født 1853 og Søn af Boelsmand Jens Poulsen, Lundeberg.

Lærer Jensen demitteredes 1878 fra Skaarup Seminarium og blev samme Aar Andenlærer ved Næsbyhovedbroby Skole. Efter at have virket her i 15 Aar, overtog han i 1893 Førstelærerembedet i Allesø efter Lærer Holm.

Lærere ved Næsbyhovedbroby Skole.

Jørgen Grønvold.

I Aaret 1780 kaldedes den 23-aarige Jørgen Grønvold (eller Grønvald) til Allesø-Broby Degneembede. Hans Broder, Knud Grønvold, havde da været Præst i Allesø siden 1749, og det er vel nok sandsynligt, at Pastor Grønvold ikke har været uden Indflydelse paa Degneembedets Besættelse.

De to Brødre, der var Sønner af Søren Sørensen Grønvold i Odense, kom altsaa til at gøre Tjeneste i samme Kirke som henholdsvis Præst og Degn, et vistnok ret enestaaende Tilfælde.

Degnen Grønvold førte et meget bevæget Liv. Han var en ivrig Jæger og fik altid Indbydelse til at deltage i de store Jagter, som den Gang afholdtes paa Dallund og Langesø, og hvori Bønderne maatte medvirke som Klappere. Ved Jagtselskaber kunde Grønvold deklamere Rim og Vers, og saa store var hans Fortjenester paa dette Omraade, at der blev udgivet en Bog om dem; men denne Bog er desværre forsvundet.

En stor Jægersmand var Grønvold; men med hans Skole stod det slet til. Som Indehaver af et stort Degneembede holdt han det under sin Værdighed at give sig af med Skoleundervisningen. Den overlod han til en Skoleholder, og det var et betydeligt Antal unge Lærere, der havde været Skole-

holdere hos Grønvold. Idelig skiftede de, og enkelte fungerede kun en Maanedstid. Og saa hændte det naturligvis en Gang imellem, at Grønvold selv maatte tage Affære, naar en Skoleholder rejste og til en ny var antaget. I Reglen maatte de unge lejede Skoleholdere tillige forrette Kirkesangen i begge Kirkerne.

Under Konfirmationen i Broby Kirke i Foraaret 1837 forefaldt et meget dramatisk Optrin. En ung Skoleholder blev pludselig sindssyg, og midt under Gudstjenesten sprang han fra Kirkegaarden gennem et Vindue ind i Kirken og vilde prygle den gamle Præst, som han var fornærmet paa. Der blev selvfølgelig stor Bestyrtelse blandt Kirkegængerne, men det lykkedes dog Kapellanen, som forrettede Gudstjenesten, at faa den gale Mand overmandet.

Jørgen Grønvold døde d. 11. Marts 1843 efter at have været Degn i 63 Aar. Han blev 86 Aar 3 Mdr. gammel.

Thomas Lange.

Ved Grønvolds Død nedlagdes Degneembedet i Broby, og der blev oprettet et Skolelærerembede. Til dette kaldedes hidtilværende Lærer ved Bederslev Skole Thomas Lange.

Der blev nok for den ny Lærer at tage fat paa med at bringe Skolen paa en bedre Fod. Visitatsbogen vidner om, at der i Grønvolds Tid var ført Klage paa Klage over Skolens Tilstand, baade Biskoppen og Præsten udtaler deres store Utilfredshed; Børnene kunde hverken det ene eller det andet. Ikke blot i Henseende til Kundskaber var Børnene langt tilbage, men de var heller ikke vænnet til Lydighed. Hændte det saaledes, at Grønvold kaldte paa dem, naar de havde begyndt at spille Kegler, kunde de finde paa at svare ham, at de kom ikke, før Potten var ude.

Lange mødte vistnok med den bedste Vilje, men han har aabenbart snart tabt Modet. I hvert Fald fremgaar det af Visitatsbogen, at der ogsaa i hans Tid jævnlig klagedes over Skolens Standpunkt. I 1862 fik han Tilhold om at holde Hjælpelærer, og paa den Maade fortsatte han i Embedet, til han i 1878 tog sin Afsked.

Hans Chr. Rasmussen Lehn.

Langes Hjælpelærer fra 1862 til 1873 var Seminarist Hans

Chr. Rasmussen Lehn. Med hans Overtagelse af Undervisningen ved Broby Skole skete der en betydelig Forandring til det bedre. Biskop Engelstoft skriver i Visitatsbogen: „Den 11. Maj 1863 visiterede jeg atter Broby Skole. I Stedet for Kirkesanger Lange, som er ved legemlig Svaghed ude af Stand til at komme i Skolen, har Hjælpelærer Lehn forestaaet Skolen i $\frac{3}{4}$ Aar med umiskendelig Flid, hvoraf tør ventes den højlig fornødne Fremgang baade i Kundskaber og Livlighed.“

Lehn var ikke fyldt 20 Aar, da han blev Hjælpelærer ved Broby Skole. Han er født 23. Febr. 1843 i Odense, hvor Faderen, Peder Rasmussen Lehn, var Bødker, og han havde taget Eksamen fra Skaarup Seminarium.

Det kan synes underligt, at den store Skole med omkring 100 Børn blev betroet en ganske ung Mand, ja, næsten kun en stor Dreng. Men Lehn viste sig at være Opgaven voksen. Der fortælles, at han i Begyndelsen var meget streng, og dette var sikkert efter Forholdene nødvendigt. Han maatte jo sætte sig i Respekt. Og længe varede det da heller ikke, før hans Virksomhed satte Spor og vandt Anerkendelse. De Forventninger, Biskoppen nærede til ham, blev ikke skuffede. Efter en Visitats i 1871 skriver Provst Hald i Visitatsbogen:

„Den 15. Maj 1871 visiterede jeg Broby Skole. Skjønt Skolen er overfyldt, idet den har 106 Børn, var dog Fremgangen i alle Fag god, og naar Skolen, som tidligere stod meget tilbage, er arbejdet frem til et godt Standpunkt, skyldes dette Hjælpelærer Lehns Flid og Duelighed.“

Og Aaret efter udtaler Biskop Engelstoft sin Tilfredshed paa følgende Maade:

„Den 22. Juni visiterede jeg Broby Skole, der nu undervises af Hjælpelærer Lehn alene. Han er udrustet med særdeles gode Kundskaber og ualmindelige Læregaver, og det er derfor lykkedes ham at bringe denne overtallige Skole til et særdeles tilfredsstillende Standpunkt i samtlige Fag, uagtet Maalet i flere af dem er stillet højt i en glædelig Grad, saasom Historie og Geografi og Sproglære. Ligesom øverste Klasses samtlige Børn var øvede i Retskrivning, saaledes vidnede nederste Klasses hele Tilstand hæderligen om en udholdende Flid og Troskab i Gerningen.“

Da der i 1873 oprettedes et Andenlærerembede*) ved Broby Skole, blev Hjælpeleer Lehn kaldet til dette Embede, som han beklædte, indtil Lange i 1878 tog sin Afsked. Paa Skoleautoriteternes Indstilling og efter Beboernes Ønske blev Lehn da Førstelærer og Kirkesanger ved Næsbyhovedbroby Skole.

Ved sin Afsked d. 30. April 1913 kunde Lehn se tilbage paa en over halvtredsindstyveaarig Lærergerning ved samme Skole.

Jens Møller.

Lehns Eftermand i Førstelærerembedet blev hidtilværende Førstelærer og Kirkesanger i Bederslev Jens Møller.

Han er født 1877 og Søn af Husejer Henrik Jensen Møller af Stige Hauge. Aaret efter sin Demission fra Odense Seminarium blev Møller 1897 Andenlærer ved Stige Skole. Herfra kom han 1904 til Bredbjerg Skole, men forflyttedes allerede i 1906 til Bederslev. Siden 1913 har Jens Møller været Førstelærer og Kirkesanger i Næsbyhovedbroby.

Brandvæsenet.

Medens Købstæderne i flere Aarhundreder har haft et ordnet Brandvæsen, er Forholdet et andet ude paa Landet. Man havde her en Tid autoriserede Skorstensfejere; men de misbrugte deres Privilegium og tog for stor Betaling. Følgen blev, at Landboerne lod deres Skorstene staa ufejede, uden at Autoriteterne foretog sig noget i den Anledning.

Kun for offentlige Bygninger, Skoler og Præstegaarde, var der en Slags Brandassurance. Brændte en Præstegaard, skulde der til dens Opbyggelse ydes 1 Rigsdaler fra hver Kirke i Stiftet. Var det en Skole, der brændte, maatte Kirkerne yde hver 2 Mark. Landejendomme fik derimod i Ildebrandstilfælde ikke anden Hjælp, end at den brandlidte blev fritaget for kongelig Skat i et Aar. Iøvrigt maatte han selv bære Tabet. Men den 28. Januar 1682 udkom en Forordning, som gav brandlidte Ret til at kræve Bymændenes Medvirkning til Gaardens Genopbyggelse. Dernæst blev det almindeligt, at han fik Ret til at hugge Tømmer i Godsets Skove, og endelig kunde han paa Anbefaling af Præsten faa Brandstød, d. v. s.

*) Dette Andenlærerembede blev nedlagt 1915, da der i Stedet for oprettedes to Forskolelærerindeembeder.

et Brev, som gav ham Tilladelse til at tigge om Hjælp til en ny Gaard. Et saadant Tiggerbrev, der blev udstedt af Amtmanden, maatte ikke benyttes mere end et Aar; men denne Bestemmelse blev ikke overholdt. Man har Eksempler paa, at Folk tiggede til nye Huse eller Gaarde hele deres Levetid.

Som nævnt fandtes der intet ordnet Brandvæsen, men der blev taget meget haardt paa Brandstifere. Den, der med Vilje satte Ild paa anden Mands Hus, havde forgjort sin Hals og skulde enten brændes levende eller stejles samt bøde 40 Lod Sølv til Kongen og have sin Boelslod fortabt. Var Ildspaesættelsen sket ved Uagtsomhed, maatte den uheldige Brandstifter bøde Skade, om han havde Midler dertil, eller ogsaa skulde han straffes med Fængsel og Arbejde. Uopdragne Mennesker, som skød med Nøglebøsser og derved forarsagede Ildebrand, blev efter Forordningen af 8. Decbr. 1685 straffet paa Bremerholm. Det var i det hele haarde og umenneskelige Straffe, der anvendtes, og af og til hændte det, at uskyldige Mennesker dømedes.

I 1792 oprettedes den almindelige Brandforsikring for Landbygninger, og det blev muligt for Landboerne at faa deres Bygninger assurerede mod en rimelig Betaling. Efterhaanden som Ejendommene gik over til Selveje, blev Brandforsikring uundgaaelig, idet enhver Prioritetshaver maatte forlange, at den Ejendom, han anbragte sine Penge i, var forsikret i Tilfælde af Ildebrand, og dette Krav stilledes lige fuldt af private Prioritetshavere og offentlige Kasser.

Ved Forordningen af 29. Febr. 1792 gaves Regler for den nyoprettede Brandkasse. Tilladelsen til at ligge til en ny Ejendom bortfaldt. Derimod kunde man fremdeles faa Bymændenes Hjælp ved Ejendommens Genopbyggelse mod et rimeligt Vederlag, der fastsattes af Amtmanden efter Ejerens Lejlighed. Bestemmelsen herom blev nærmere præciseret ved Plakat af 24. Decbr. 1802 og er ikke senere ophævet. Dog benyttes den aldrig, da Sognets Beboere i Ildebrandstilfælde frivilligt kommer brandlidte til Hjælp.

Amtmanden fik Overopsyn med Brandvæsenet, der iøvrigt var underlagt Herredsfoged, Sognefoged og Brandfoged. Hvor der fandtes en Sognefoged, havde han det stedlige Tilsyn, og hvor der ingen Sognefoged var, udnævntes en Brandfoged,

hvis Pligt det var en Gang om Aaret at undersøge, om Skorstenene og Brandredskaber var i Orden. De forefundne Mangler indberettedes til Herredsfogeden.

Saa snart en Ildebrand opstod, skulde Oldermændene tude i Hornet, og der skulde klemtes med Kirkeklokkerne, hvorefter hver Mand havde at møde med sin Spand. Seks Vogne var altid forud tilsagte til hurtigst muligt at køre med Sprøjte og andre Brandredskaber.

Brandvæsenet var i lang Tid Kommunen uvedkommende. Først ved Anordning af 13. August 1841 skete der en Tilknytning mellem Brandvæsenet og det offentlige Styre, et Forhold, der nærmere bestemtes ved Lov af 2. Marts 1861. Hidtil havde kun Godsejerne holdt Sprøjte; men nu skulde der anskaffes en Sprøjte til hvert Brandfogeddistrikt. De smaa Sprøjtehuse omkring i Byerne er en Frugt af Loven af 1861.

Undertiden kunde det gaa ret livligt til ved en Ildebrand. Naar Faren var overstaaet og ingen Bygninger var truede, gik det gerne løs med Lystighed og ungdommelige Vittigheder, og baade Brandfoged og Sognefoged var magtesløse over for saadanne Løjer. Som Regel havde de omliggende Sogne sendt Sprøjter, og saa kunde det hænde, at man sprøjtede paa hinanden indbyrdes i Stedet for paa Ilden. Da der engang brændte tre Huse i Allesø, opstod der en Kamp mellem Sprøjterne fra Lunde og Allesø. Kronprins Frederik — den senere Kong Frederik den Syvende — som paa den Tid opholdt sig paa Dallund, var kommet til Stede og glædede sig meget ved Kampen. Han gav hver af Parterne 1 Rigsdaler.

Det nuværende Brandsyn bestaar af en Brandfoged og to Brandvidner for hvert Brandfogeddistrikt. De vælges paa tre Aar af Sogneraadet og staar under Politimyndighederne, Sognefoged og Herredsfoged.

Bydamme og Brønde.

I nær Forbindelse med Brandvæsenet bør omtales Damme og Brønde.

Allesø By har fire store Branddamme, som alle er gravet til Brug for Byen. Endog saa langt tilbage som i 1662 ser vi iflg. Byloven, at da Bymændene var i Færd med at rense

Thors Park, kom Præsten, Karl Petersen, til Stede og gav Bymændene 1 Td. Øl for at faa Fiskeret i Dammen.

Dammene er oprindelig gravet til Vanding af Kreaturerne, særlig om Vinteren. Om Sommeren gik Kvæget i Udmarken, hvor der var Grave og Vandhuller; men da der ingen Brønde fandtes, maatte man sørge for Vand til dem om Vinteren. Vanddammene var da ogsaa gravet saaledes, at de laa bekvemt for hele Byen.

Fuglebæk var for den sydlige Ende af Byen, *Hyldekæret* for den nordlige Ende, *Thors Park* for den østlige Ende og *Gadekæret* for Beboerne midt i Byen. Da *Gadekæret* blev gravet, var der tænkt paa en større Brønd. Der blev gravet et Hul saa dybt, at naar Mændene stod paa Bunden, kunde de ikke se Taarnet paa Kirken, som ligger tæt ved. Det blev imidlertid aldrig nogen Brønd; men det dybe Hul er der endnu midt i Dammen, kaldet Brøndhullet. Disse Damme eller Kær var aldeles uundværlige, ikke alene til Vanding af Kreaturerne, men tillige til Vask. Igennem Aarhundreder har der været vasket i disse Damme. Tøjet blev paa en Vogn kørt ud i Dammen, og her stod saa Kvinder i Vand til Knæene og vaskede og bankede Tøjet. Endnu saa langt henimod Nutiden som i Pastor Meldahls Tid benyttedes Thors Park til Vask.

Endskønt man skulde synes, at Byen var rigelig forsynet med Vand, har dette ikke altid været Tilfældet om Vinteren. Hver Dag blev Kreaturerne, selv i det aller værste Vejr, drevet til Vands, men i strænge Vintre frøs alt Vandet til Is. Hver Morgen blev der hugget Hul paa Isen, men ofte frøs Vandet alligevel til en Isklump, og ikke faa Gange har Allesø Bymænd i den strængeste Vinter maattet drive deres smaa og magre Kreaturer til Stavis Aa, ca. 1¹/₂ Fjerdingsvej fra Byen.

Disse Bydamme er nu senere ifølge Loven af 1861 blevne til Branddamme under offentligt Tilsyn. Rensningspligten paahvilede de forskellige Bylav; men nu har Sogneraadet overtaget Oprensningen.

Saa sent som ved 1820 fandtes der ingen andre Brønde end et Vandhul, gravet enten i Gaarden eller tæt udenfor. Dette Vandhul stod aabent, saa Urin og anden Urénlighed kunde samle sig i det, og herfra fik man Vand til det nød-

vendigste Hjemmeforbrug. Vask og Kreaturvanding foregik i Bydammen. Men omkring ved 1820 begyndte der at røre sig Trang til at faa gravet Brønde, særlig efter 1829, da Bymændene i lang Tid maatte vande i Stavis Aa.

Under Brøndgravningsarbejde skulde Bymændene hjælpe hinanden som ved alt andet Arbejde. Paa Omgang blev der tilsagt Mandskab til at grave Brønde. Maaden, man bar sig ad paa, var en anden end nu. Vi graver et rundt Hul, ikke større i Omfang, end Brønden skal være. Men den Gang gravedes der en Grav, der undertiden kunde optage hele Gaardspladsen. Var saa endelig den ønskede Dybde naaet, begyndte Sætningen, i Reglen med store Granitsten, der i et Net firedes ned ad Skraaningen og blev sat oven paa hinanden, til man naaede Overkanten. Efterhaanden som Stensætningen skred frem, blev den opgravede Jord kastet tilbage og presset sammen om Stensætningen. Nu sættes Brønden af brændte Sten.

Før Pumper blev kendt, anvendtes Hejseapparater til at trække Vandet op med, enten en Bom med et Reb eller et kløftet Træ med en Træstang, paa hvilken var fastgjort en Spand, som kunde hejses op og ned i Brønden. Nu om Stunder har vi Pumper alle Vegne og rigeligt Vand. Hvilken Forandring fra vore Forfædres Tid! Hjemme ved Døren kan vi hente sundt og rent Vand, medens de kun havde Adgang til daarligt og urent Vand, og ofte maatte de gaa lange Strækninger i det værste Vintervejr for at skaffe det nødvendige Vand til Husdyrholdet. Ja, saadan kneb det undertiden med Vand, at man — som vore gamle Bedsteforældre kunde fortælle om — blev nødt til at optø Sne for at skaffe Vand til Husholdningen.

Offentlige Vandløb.

I Allesø-Næsbyhovedbroby Sogne findes fire offentlige Vandløb, der alle har Retning mod Øst. Det største af dem, *Stavis Aa*, er underkastet Amtsraadets Kontrol. Aaen danner Skel mellem Korup og Broby Sogne og løber ud i Odense Kanal.

De øvrige tre er mindre Vandløb, som Sogneraadet fører Tilsyn med gennem valgte Vandsynsmænd.

Hovedrenden gaar midt gennem Allesø-Broby Kommune. Den udgaar fra Viemosen og optages i Stavis Aa paa Næsby Grund. Dette Vandløb har flere Gange givet Anledning til Stridigheder. I 1867 var Vandsynsmændene tilkaldte, men der opnaaedes ikke Enighed. To Aar efter indgav Gaardejer Søren Christensen paa en Del Beboeres Vegne Klage over Vandløbet, og der nedsattes en Landvæsenskommission, bestaaende af Herredsfogeden, Gaardejer Morten Hansen, Aasum, samt Kammerraad Mortensen, Møllegaard ved Odense. Men heller ikke da kom det til Forlig, hvorefter Sagen indankedes for Domstolene.

Dommen gik ud paa, at Renden skulde opgraves og optages paa Regulativet for offentlige Vandløb, og hver Lodsejer fik tildømt et Stykke Rende at opgrave. Dog var Sagen endnu ikke afsluttet; thi en Del af Lodsejerne nægtede at efterkomme Dommen, hvorfor ovennævnte Søren Christensen lod Arbejdet udføre paa Lodsejernes Regning. Herredsfogeden foretog Udpantning for de udlagte Penge, og Auktion over Panterne blev bekendtgjort. Men inden det kom saa vidt, indløste Lodsejerne Panterne, og Auktionen aflystes.

I 1899 blev der paany klaget over Hovedrenden, og denne Gang gik det lettere. Det overdroges R. Chr. Sørensen Allesø at søge Forholdet ordnet, og han indgav da et Andragende til Sogneraadet om at lade foretage en Nivellering af Vandløbet. Dette gik Sogneraadet ind paa, og der etableredes en Sænkning af Vandstanden paa 1 Alen, og en Opgravning fandt Sted fra Søen til Jens Rasmussens Gaard i Kirkendrup. Hovedrenden skal herefter renses to Gange aarlig, inden 15. Maj og inden 15. Oktbr., til hvilke Tider Afsyningen sker.

Hottemoserenden udgaar fra Gadekæret i Allesø, løber gennem Hottemosen mod Nord og falder ud i Lunde Aa.

I Tidens Løb er der gjort flere Forsøg paa at faa denne Rende opgravet og bragt under offentligt Tilsyn. Forholdet har været dette, at der i Renden har staaet en Del mudret og stinkende Affaldsvand fra Byen, og værre blev det, da den ogsaa maatte tage mod Mejeriets Skyllvand og Affald. Om Sommeren kunde der være en ganske ulidelig Stank i Rendens Nærhed, og ogsaa Hottemosen fyldtes af Pløre og Raadenskab. Gentagne Gange var Politimyndighederne tilkaldt,

og der blev indgivet flere Andragender til Sogneraadet om at raade Bod paa disse uheldige Forhold, der maaske ikke har været uden Forbindelse med de Epidemier, særlig Tuberkulose, som gennem Tiderne har hjemsøgt Allesø By og særlig Midterpartiet af Byen. Men alle Bestræbelser syntes forgæves.

Der indkom i 1893 et nyt Andragende fra Beboerne til Sogneraadet om at tage Affære. Sogneraadet valgte da R. Chr. Sørensen Allesø til at tage sig af Sagen og tilbød paa Kommunens Regning at lade foretage Opmaaling og Nivellering. Efter at Nivelleringen var udført, indkaldte Sørensen Allesø alle vedkommende Lodsejere til et Møde ved Allesø gamle Mejeri. Foruden Lodsejerne mødte Repræsentanter fra Søndersø og Lunde Sogne. Sørensen Allesø fremlagde en udarbejdet Plan for Opgravningen, hvorefter hele Forsamlingen fulgtes ad langs Vandløbet, og hver enkelt Lodsejer gik med stor Velvilje ind paa at opgrave efter Planen. Mødet begyndte Kl. 9 Formiddag, og Kl. 5 om Eftermiddagen var Vandløbet passeret og Overenskomst opnaet. For at Overenskomsten kunde blive underskrevet med det samme, gik nu alle fra Vandløbet hjem til Byen og tog ind hos Oldermænd Gaardejer Jørgen Mathias Nielsen. En Karl blev til Hest sendt til Broby Kro efter nogle Kander Punscheekstrakt, og saa bænkedes man sig efter den anstrengende Dag ved et lille gemytligt Punschesold. Der blev holdt Taler af Landinspektør Andersen, Odense, og Sørensen Allesø, og alle Lodsejerne gav deres Underskrifter. Det gamle Stridsspørgsmaal var løst, og Hottemoserenden blev optaget som offentligt Vandløb. En Gang aarlig, inden 15. Oktbr., skal den oprensnes i hele sin Længde, og inden 15. Maj skal der foretages en Grødeoprensning fra Gadekæret til Hottemosen. Afsyningen besørages af Vandsynsmændene fra de tre Sogne Allesø, Søndersø og Lunde.

Det fjerde og sidste af Kommunens Vandløb er *Vimmelsbæk*, der kommer fra Allesø, danner Skel mellem Lumby og Kirkendrup Marker, gaar derefter ind paa Broby Sogns Grund og løber ud i Hovedrenden paa Næsby Grund. Et Stykke fra Allesø er Renden rørlagt, men er ellers et aabent Vandløb. Siden 1898 har det været optaget som offentligt Vandløb. Oprensningen foregaar en Gang om Aaret, inden 20. September.

Tienden.

Lige Siden Knud den Helliges Dage har der blandt Bønderne hersket Misfornøjelse med Tiendebyrden. Dels var denne Skat kun paalagt Bøndergodset, medens Herregaardene var tiendefri, og dels gav den Anledning til megen Ulejlighed og Strid.

I Fællesskabets Tid maatte efter Byens Vedtægter ingen begynde at høste, før der da var Enighed om en bestemt Dag for Høstens Begyndelse. Alene heri laa en Anledning til Strid, idet der kunde være afvigende Meninger om Kornets Modenhed. Dernæst maatte ingen køre Korn hjem, før Tiendetageren havde indfundet sig for at udtage Tienden. Selv om Kornet var tjenligt til Hjemkørsel, skulde det dog blive staaende paa Marken, til Tiendetageren fik Lejlighed til at komme, og saa kunde det imidlertid blive Regnvejr.

Der var ogsaa idelig Strid mellem Yder og Nyder af Tienden. Den første vilde slippe saa billigt som muligt, medens den sidste vilde have det mest mulige. Bønderne søgte ved Bindingen af Kornet at sætte de mindste Neg i Enden af Traven, men da Tiendetageren opdagede dette Fif, tog han sine Neg midt i Traven. Saa fandt Bønderne paa at lade en større Del af Kornet ligge som Rivning, og Følgen blev, at Tiendetageren gjorde Fordring paa at faa hver tiende Rivningshob.

Naar Tienden var udtaget, kunde Bønderne beordres til at køre den til det Sted, hvor Ejeren ønskede den leveret, dog ikke over 1 Mil fra Sognets Kirke. Fandt Tiendetageren, at de udtagne Neg ikke var tjenlige til at sættes i Hus, kunde Bønderne ligeledes beordres til at køre det af Pladsen, dog ikke over 500 Alen, og stille det op til Tørring. Ved disse Tvangsbestemmelser blev det muligt for Tiendetagerne at sælge og afhænde Tienden til Købmænd og Tiendeforpagtere, uden det var nødvendigt for dem at faa den hjem i Hus.

Naar Kornet var tjenligt til Hjemkørsel, skulde det bekendtgøres ved Kirke- eller Bystævne. Men da Tiendetagerne af Magelighed eller Forsømmelighed undlod at komme til Stede og derved opholdt Bønderne i deres travleste Tid, udkom der d. 9. August 1708 en Forordning, som paabød, at Tiendetageren skulde møde paa Ageren senest tre Timer efter, at

han var tilsagt. Og eftersom Kornet paa en Mark ikke altid modnedes samtidigt, skulde han være pligtig til at indfinde sig tre Gange for at tælle Negene. Mødte han ikke, skulde han betale en Bøde paa 4 Rigsdaler.

Ved den tidligere omtalte Auktion paa Odense Slot d. 14. Novbr. 1764 blev Allesø Kirke tilslaaet Justitsraad Lowsen, der købte den til Købmand Eilskov i Odense. Samme Eilskov havde samlet et Gods med Marienlund som Hovedgaard, og hertil blev Allesø Sogns Kirketiende leveret i adskillige Aar.

At den omtalte Ordning med Tienden var ubehagelig for Tiendeyderen, synes indlysende. Men heller ikke for Tiendenyderen var det noget rart Arbejde at gaa rundt paa Markerne for at udtage Tienden. Kom han ikke i rette Tid, kunde Fæsterne i Overværelse af to Dannemænd udsætte Tienden paa Marken, og da disse to Mænd godt maatte være Bondens egne Høstfolk, vil man forstaa, at Udsættelsen ikke altid skete i Tiendetagerens Favør. Man har ikke faa Eksempler paa, at Fæsterne anmeldte Tiendeudtagning paa en og samme Dag, selv om Kornet ikke var tjenligt til Hjemkørsel, og da Tiendetageren ikke kunde overkomme at møde alle Vegne, blev Resultatet, at Fæsterne ved de to Dannemænds Hjælp lod Tienden udsætte paa Markerne, og saa stod Tiendetageren med alle de spredte Hobe, der let kunde blive ødelagte i Tilfælde af Regnvejr. Fik han saa endelig Kornet i Hus enten paa en Herregaard eller et andet Sted, havde den i Reglen en forholdsvis ringe Værdi, bl. a. ogsaa fordi Kvaliteten var yderst forskellig.

Den almindelige Misfornøjelse hos begge Parter førte til, at der udkom en Forordning af 18. Marts 1796. Ifølge denne kunde der i Mindelighed akkorderes om Tienden; men først ved Forordningen af 8. Januar 1810 fik enhver Tiendeyder Adgang til at faa sin Tiende omsat i Korn, som kunde udredes efter Aarets Kapitelstakst. I hvert Amt blev der nedsat en Kommission med den Opgave at indkalde til Forligsprøve.

En saadan Forligsprøve blev afholdt 1829 hos Gaardejer Rasmus Pedersen i Allesø. Foruden Kommissionen var her mødt Sognepræsten, Pastor Gudme, Fuldmægtig Schørring for Godset Dallund, en tilforordnet fra Kommunitetet i Odense, Jakob Mortensen, Beldringe, samt alle Sognets Bønder. For-

pagter Hviid, Sandagergaard, ledede paa Kommissionens Vegne Forhandlingerne og forelagde et Udkast til en Overenskomst. Fuldmægtigen fra Dallund erklærede, at han først skulde forhandle med Godsejeren, og heller ikke Pastor Gudme vilde tage Standpunkt, da han var kaldet til et Embede paa Sjælland og vilde overlade til den nye Præst at træffe Bestemmelse i Sagen. Forligsprøven førte altsaa ikke til noget Resultat. Men kort Tid efter gennemførtes en Ordning omtrent som foreslaet af Kommissionen. Dog var der ni Gaardmænd i Allesø, som sluttede en Separatoverenskomst med Kirkeejeren, Jakob Mortensen.

Under det gamle Tiendesystem var det Skik, at Bymændene, naar Høsten var indbjerget, holdt et stort Skaargilde eller Mikkelsdagsgilde, og det var ved Lov bestemt, at Præsten og Kirkeejeren skulde give hver to Tønder Øl til Bylavet. Nu skete der den Forandring, at der i Stedet for Øl skulde ydes en Skilling for hver Tønde Hartkorn, hvilket for hver af de to Tiendenydere androg 165 Skilling, i vore Penge 3 Kr. 50 Øre. Det fremgaar heraf, at de Drikkepenge, Bylavet gennem mange Aar har modtaget af Præsten og Kirkeejerne, ikke har været nogen Gave, men en lovbestemt Forpligtelse.

Nu er Tienden ifølge Tiendeloven helt afløst.

Sygdomme blandt Mennesker og Kvæg.

Sundhedsforholdene i Allesø har ikke været gode. Byen laa tæt sammenbygget, og flere af Gaardene var bygget saa lavt, at det var vanskeligt at frigøre sig for Møddingvand og andre Uhumskheder. Som Regel gik Kloakvandet ud i Grøfterne ved Siden af Gaden, og her stod det saa og gærede og udsendte Stank. Og ved Regnskyl kunde det urene Vand fortsætte sit Løb ned i Byens Gadekær midt i Byen, hvor ogsaa Vandet fra Kirkegaarden samlede sig.

At saadanne Forhold kunde blive Aarsag til Epidemier, siger sig selv. Navnlig har Byen været hjemsøgt af ret heftige Tyfusepidemier. I 1850, da mange af Beboerne laa syge af Tyfus, var Byen afspærret. En ung Præst, Aagaard, der var Kapellan hos Pastor Knudsen, udfoldede en fortjenstfuld

Virksomhed ved at anordne Pleje af de syge og ved at lade koge Mad, som saa blev afhentet ved Indkørselen til Gaardene. Han lejede en Kone, kaldet Bregnørkonen fra Broby, til at tilse og pleje de angrebne, og Kapellanen var i det hele taget paa Færde alle Vegne, hvor der var Brug for Hjælp. 1883 kom en ny Tyfusepidemi. Den optraadte denne Gang mindre heftigt; men Antallet af Tyfuspatienter i Byen var dog 22.

Ogsaa Tuberkulosen har desværre krævet mange Ofre i Allesø. Naturligvis kan man ikke med absolut Sikkerhed give de uheldige sanitære Forhold Skylden, men saa meget er vist, at Tuberkulosen fortrinsvis har søgt sine Ofre i Byens Centrum, i de Gaarde, der ligger uden om Gadekæret. Fra Stiftsfysikus, Distriktslæge og Herredsfoged er der fremsat Anker over de omtalte uhygiejniske Tilstande, men Autoriteterne har staaet magtesløse, idet man savnede en Sundhedsvedtægt for Byen. En saadan Vedtægt var i sin Tid udarbejdet af Stiftsfysikus Trautner og Sørensen Allesø og blev forelagt Sogneraadet; men det lykkedes ikke at gennemføre den, skønt man skulde synes, den var i høj Grad tiltrængt. Senere er der dog af Sogneraad og private foretaget adskillige Forbedringer, men Forholdene er endnu langtfra tilfredsstillende.

Ogsaa blandt Kvæget har der i Tidens Løb været Epidemier. Jeg skal her nærmere omtale *Kvægpesten*.

I den Tid, Allesø hørte under Kronen, var Kvægholdet meget lille. Paa en Gaard kunde der holdes 8 Heste, 6 Køer og et Par Ungkreaturer, men de fleste Gaarde havde kun 4 à 5 Køer, enkelte endog kun 2 à 3 Køer. Man holdt i Reglen flere Heste end Køer, og rent galt blev det med Kvægbesætningerne, da Kvægpesten kom og bortrev næsten alt Kvæget.

Denne frygtelige Sygdom blandt Kvæget rasede først i Holsten og bredte sig derfra mod Nord. Rygtet om den havde indjaget Landets Befolkning en saadan Skræk, at der d. 9. April 1745 blev anordnet og afholdt en Bededag, paa hvilken man ved Bøn og Anraabelse søgte at formaa Herren til at afvende Faren. Men allerede i samme Maaned — 7 Dage efter Bededagen — Langfredag d. 16. April, viste Syg-

dommen sig i Søllerød paa Sjælland, og nu bredte den sig over store Dele af Sjælland og Fyn, og senere naaede den Nordjylland. Til Allesø kom Kvægpesten i 1754. Saa godt som alt Kvæget i Byen blev revet bort; kun i Gaarden Matr. Nr. 12 blev Besætningen sparet, og i denne Gaard var der mange Aar efter større Velstand end i de andre Gaarde. En sort Kalv blev reddet i Gaarden Matr. Nr. 18.

I 1758 kom Kvægpesten igen, dog synes Sygdommen denne Gang at have været mindre ondartet. Der var kun faa Kreaturer, og overalt i Landet havde man truffet omfattende Forholdsregler for at begrænse den. Men hvor den hærgede, voldte den alligevel stor Ulykke; mange Herregaarde mistede alt deres Kvæg.

Ifølge Optegnelser i Tingbøger ytrede Sygdommen sig paa følgende Maade: Dyret fik Rystelser og vilde intet æde, det fik Blister og Blegner i Munden og paa Tungen, Øjnene løb med Vand, og Dyret havde tyndt Liv. Sygdommen lignede i hele sit Væsen den nu grasserende Mund- og Klovsyge og var sikkert den samme Sygdom. At den i hine Tider var uhyggeligere i sine Virkninger, kan have forskellige Aarsager. Kvæget fra hele Byen passedes samlet af een Hyrde, hvorved Smittemulighederne blev større, og den store Dødelighed stod maaske i Forbindelse med, at Dyrene var smaa og magre og manglede den fornødne Modstandskraft til at overstaa Sygdommen.

Kvægpestens Ofre i Allesø Sogn blev under Kontrol nedgravet paa Kattebjerg. Den 12. April 1746 blev der paa Tinge oplæst en kongelig Bekendtgørelse, som bød, at der uophødelig skulde foretages Eftersyn af de Steder, hvor de døde Dyr var nedgravet. Var Jorden sammensunken, skulde der paaføres et tykt Lag Jord for at hindre Fremtrængen af den i den kommende Sommer og Varme befrygtede Stank og Lugt. Der skulde paaføres et Lag Jord paa 2 eller mindst 1 Alens Tykkelse. Dette Paabud forklarer den store Dybde, hvori Benene nu opgraves. Proprietærer, Præster og Degne samt Bønderne i Sognet maatte holde Befalingen efterrettelig, og Tingmændene skulde sørge for, at den blev bekendtgjort i Sognet.

Efter Kvægpestens Dage blev Fattigdommen meget stor

i Allesø. Det fremgaar af Tingbøgerne, at enkelte maatte gaa fra Gaardene, fordi de ikke kunde betale Skatterne. Godsejerne — i dette Tilfælde Kronen — skulde indestaa for, at de kongelige Skatter blev betalte. Men saa kom der d. 21. Febr. 1748 en kongelig Forordning om Fritagelse for Skatter, hvor den græsselige Kvægsyge havde huseret. Denne Fritagelse skulde gælde for et Aar; men for Allesø Sogns Vedkommende maatte Kronen give Afkald paa Skatten i flere Aar; og ikke nok hermed, men Kronen maatte i Lighed med andre Godsejere hjælpe Bønderne til at rejse Kvægbesætningerne. Alligevel vedblev Armoden at være stor, og ved Auktionen i 1764 var Beboerne som tidligere nævnt ikke i Stand til selv at købe, skønt Godset blev solgt til meget smaa Penge.

Kvægpesten var en frygtelig Landsulykke. Blandt Befolkningen nærede man den Tro, at den blev sendt fra Herren som en Straf for dens Ulydighed. En Vise, der var trykt i 1746, og som i flere Aar blev sunget omkring paa Markederne, taler tydeligt om Almuens Tankegang. Visen fremtraadte saaledes:

„En Nye Viise

Om den store Lande-Plage, den bedrøvelige Qvæg-Syge, som først tog sin Begyndelse ved Jule-Tider udi Holsteen, og siden, som en Smitsom Pestilentse har vanket igjennem adskillige Stæder, og for Menniskenes Synders Skyld ødelagt det uskyldige Qvæg, saa at mange Herregaarde og mange Bye ere hartad blevne øde for Qvæg, Stude og Kiør, baade i Holsteen, Jylland og Sædland etc.

Synges som: Daphnis gik for nogle Dage etc.

Trykt Aar 1746.

Kommer, alle Folk, og skuer Herrens store Vredes Riis!
Seer, hvor hand hver Siel nu truer, som ham ingen Lof bewiis;
Da hand Pest blandt Qvæget sender, og om sig ey Folk omvender,
De forvist nok vide maa, det dem ligesaa vil gaa.

Thi da Sygen havd^e været her i Holsteen overalt,
Og det meste Kvæg fortæret, som kand neppe blive talt,
Er den hen til Jylland fløyet, ja, endda ey nok fornøyet
Har den sig til Sædland vendt, som er nok blant dennem kjendt.

O! de skønne Jydske Stude og de kostelige Kiør
Saae man hastelig, at lude ned paa Markerne og døe!
O! hvad Ynk og hvad Elende maatte man blant dennem kiende,
Som der nylig friske gik, de sin Rest paa Timen fik.

I en By man kunde regne meer end hundrede og tre,
 Som paa een Nat allevegne døde ud hos Borgerne;
 Ja hvert Kree, som Sygen havde, man, før Døden kom, nedgravde,
 Saa der var ey Ende paa al den Jammer, man her saae.

Hvad er ey fra Fyen berettet: Der til dem den Syge kom,
 Da der vare oversettet hen til Trolborg Stude, som
 Udi Holsteen var befængte, hvilket da de eftertænkte,
 Myrdte selv tre hundrede for at frels' de øvrige.

Sædland maa sig og beklage, hver en Herregaard deri
 Har af meget, lidt tilbage, og kan ey forsikre sig.
 Den endnu maa det beholde, — og hvad monne sligt forvolde,
 Uden vore Synder, som elsker saadan grusom Dom.

Døer da Qvæget allevegne, hvem kan da vel ikke see,
 At Gud derved vil betegne det, som Folket burde skee?
 Dog, som hand endnu forskaaner alle disse Lands Indvaaner,
 At de Friske selv kan see sligt paa Creaturerne.

— — — — —
 Beder HERREN vil bevare eders Qvæg og eder selv
 Udi megen Naade spare, at I dog maa leve vel
 Under HERRENS Naades Flige, til vi alle skal opstige
 Udi Himlens Paradis, ham at give evig Priis.

— — — — —
 Skiønner alle med hverandre ret paa HERRENS Gierninger,
 At naar vi herfra skal vandre, vi maa vide, hvad der skeer
 Udi Døden til vort Beste, at vi og vor Tro maa fæste
 Til vor kiere Frelsere, Ja! ach! ja! gid det maa skee!*

Foreninger og Sammenslutninger.

I 1882 oprettedes det første Mejeri i Allesø, efter at Beboerne havde sluttet Akkord om Salg af Mælken til Mejerist Absalonsen, Birkum Mejeri. Absalonsen købte et Par gamle Gaardpladser midt i Byen og byggede her et Mejeri, hvor han, efter at Maskinerne var indlagt, begyndte sin Virksomhed d. 1. Maj 1882.

Leverandørerne bragte selv Mælken til Mejeriet, ved hvilket der var livlig Færdsel Morgen og Aften af Malkepiger og Røgdrenge og Mælkevogne med Hundeforspand. En Tid modtog Allesø Mejeri ogsaa Mælken fra Broby.

Mejeriet i Allesø gik godt og til alles Tilfredshed i 25 Aar. Men da Andelstanken var trængt igennem her som andre Steder i Landet, oprettedes i 1907 et Andelsselskab, der fik bygget et Andelsmejeri i Allesø. Broby Sogn havde allerede i 1890 faaet sit Andelsmejeri.

I 1891 dannedes et Aktieselskab til Opførelse af et Forsamlingshus i Allesø. Næsbyhovedbroby Forsamlingshus byggedes i Aaret 1900.

Sygekassen for Allesø-Næsbyhovedbroby er oprettet 1889.

Sidst paa Aaret 1888 afholdtes i Broby Kro et Møde, hvor man drøftede Mulighederne for Oprettelsen af en Sygekasse. Paa Mødet nedsattes et Udvalg til at forberede Sagen. Udvalget kom til at bestaa af Lærer Lehn, Sadelmager Niels Andersen, Gaardejerne Christen Sørensen, Jørgen Bendtsen og R. Chr. Sørensen Allesø. Den 27. Januar 1889 sammenkaldte Udvalget Sognets Beboere til et nyt Møde i Broby Kro og forelagde et Lovudkast, som drøftedes meget ivrigt. Navnlig var der Meningsforskell mellem yngre og ældre i Spørgsmaalet om Indmeldelsesbidraget. Det saa næsten ud, som om Sagen skulde strande. Men Resultatet blev dog, at Foreningen stiftedes. Der indmeldtes kun 28 Medlemmer, men da Sygekassen først var en Kendsgerning, gik det helt godt med Tilslutningen. Det første Regnskabsaar sluttede med et Medlemsantal af 62.

Sygekassen vandt hurtigt frem og blev en af de mest velstillede Sygekasser i Landet, hvortil navnlig bidrog, at en stor Del Beboere indmeldte sig som bidragydende Medlemmer. En Fest, der d. 8. Juli 1890 afholdtes i Kirkendrup til Fordel for Sygekassen, gav et Overskud af 508 Kr. 14 Øre, og ved en helt igennem heldig Ledelse lykkedes det snart at faa opsamlet en større Kapital. Sygekassens første Bestyrelse bestod af følgende syv Medlemmer: Lærer Lehn (Førmænd), Gaardejer Jørgen Bendtsen, Allesø, Murer Jørgen Chr. Hansen, Allesø, Gaardejer Jørgen Andersen, Skovshøjrup, Gaardejer Chr. Sørensen, Broby, Husmand Hans Jørgen Larsen, Broby Mark og Hjulmand Hans Chr. Nielsen, Næsby. Medlemsantallet er nu 304, og Sygekassen har vist sig at være et stort Gode, ikke alene for de enkelte Medlemmer, men ogsaa for Kommunen som Helhed.

Da Sygekassen havde virket heldigt i nogle Aar, viste der

sig ogsaa blandt Medlemmerne Stemning for Oprettelse af en Begravelseskasse. Man havde hjulpet hinanden med at bære Byrderne i Sygdomstilfælde; nu vilde man gøre det samme, naar der indtraadte Dødsfald. Paa et Møde i Broby Kro 1893 enedes man derfor om at oprette en Begravelseskasse, hvis første Bestyrelse blev: Lærer Lehn (Formand), Sadelmager Niels Andersen, Husmand Steffen Andersen og Husmand Niels Christiansen, Allesø. Foreningen tæller 73 Medlemmer; den vidner om Samfølelse blandt Beboerne og gør ligesom Sygekassen sin store Nytte.

En Heste- og Kreaturforsikringsforening for Allesø Sogn oprettedes i 1902. Foreningens første Formand blev Gaard-ejer H. P. Andersen, Allesø.

Allesø Sogn fik sin Brugsforening i 1909.

Ægtkørsler.

Den Kørselspligt, der tidligere kunde paalægges det uprivilegerede Hartkorn, var en baade tung og ubehagelig Byrde. Ikke blot Hoffets Medlemmer, men enhver offentlig Person havde Ret til at forlange Køretøj, naar han skulde paa Embedsforretning. Det gjaldt Amtmænd, Biskopper og Provster. Præsten kunde forlange Køretøj ved Besøg i Fængslerne, Herredsfogeden, naar han foretog Eftersyn af Brandredskaber, Prokuratorer havde Fribefordring til Møder i Justitssager, Læger ved Sygebesøg hos fattige o. s. v.

Til Rejser udfærdigedes der Pas af Amtmanden, og Tilsigelsen af den kørepligtige besørgedes af Sognefogeden. Den, der skulde køre, var forpligtet til at vente paa den rejsende 8 Timer om Vinteren og 6 Timer om Sommeren. Undertiden kunde en Rejse strække sig over flere Dage, og gik det ikke hurtigt nok, vankede der let Hug og Stød, ja, det hændte, at Hestene blev i den Grad medtagne, at de i længere Tid var ubrugelige. Med Henblik paa dette Forhold udkom 13. Maj 1707 en Forordning, som paabød, at den skyldige skulde erstatte enhver ihjelslagen Hest med 20 Rigsdaler; ej heller maatte der øves Vold mod Kuskene.

Alligevel raadete der stadig et daarligt Forhold mellem Kusken og den, der skulde befordres. Det skete, at Frikørselen blev misbrugt, og det satte ondt Blod i Kuskene, som

ved given Lejlighed søgte at drille den befordrede. Herom har min Fader fortalt følgende Episode: To Gaarde i Allesø var blevet tilsagt til at møde i Odense hver med et Spænd Heste for at køre den kommanderende General til Bogense. Min Fader og Nabosønnen begav sig saa til Odense, medbringende hver to Heste, der blev forspændt en gammel Karosse; Generalen skulde køre med Firspand. Efter en Ventetid paa 4 Timer ved Odense Slot kom endelig Generalen og satte sig ind i Karossen, hvorpaa Rejsen til Bogense begyndte. Min Fader kørte Stanghestene, og Bendt Hansen red og styrede Forløberne; et mærkeligt Syn maa det forøvrigt have været at se to Bønderkarle dirigere et Firspand. Da de havde kørt en Tid, henvendte Generalen sig til Karlene og spurgte dem, om de kunde køre rask til, da det gjaldt om at naa Bogense førend Kronprinsen, Hestene var unge og raske, og der blev nu sat Fart paa. Men et lille Stykke paa den anden Side Særslev var Generalen der igen med en Henvendelse. Han roste Karlene for deres raske Kørsel; dog vilde han nu bede dem vente, indtil Prinsen med Følge var i Sigte. Men det tog Tid, inden Prinsen kom; han var blevet forsinket i Odense, og Generalens Køretøj maatte derfor holde paa Vejen i over to Timer. Da Prinsens Køretøj endelig viste sig, satte Karlene deres Heste i strygende Galop ad Bogense til. Det knagede svært i den gamle Karosse under den voldsomme Fart hen over de toppede Brosten paa Bogense Gade. Flere Gange raabte Generalen ud til Karlene, at de skulde sagtne Farten. Men Forrideren kunde eller vilde ikke høre. Først næste Dags Aften kom Karlene tilbage til Allesø med Hestene.

En anden Beretning fortæller om en Bonde, der engang var tilsagt til at køre for en Læge. Lægen var i højeste Grad urimelig; ikke alene gik det ham for langsomt, men han forlangte endogsaa, at hans Stol bag i Vognen skulde drejes ved alle Vejsvingninger, saaledes at han altid kom til at sidde i Læ for Vinden. Kusken blev naturligvis irriteret over Lægens Urimelighed, og da han kom igennem en Landsby, kørte han ud i Gadekæret for at vande Hestene. Lægen protesterede; men Kusken holdt paa, at Hestene ikke kunde fortsætte, hvis de ikke fik Vand, og da Kusken var kørt rigelig langt ud i

Gadekæret, maatte Lægen finde sig i, at Vandet strømmede ind i Vognfaddingen.

Al denne Ægtkørsel var for Bønderne en næsten uoverkommelig Byrde: først Kongeægter, saa Herskabsægter og endelig Sogneægter hjemme i Sognet. En Indskrænkning i Bøndernes Kørselspligt blev da ogsaa foretaget ved Forordningen af 29. September 1841, og ved Forordningen af 26. Juni 1844 indskrænkedes Kørselspligten yderligere. Dog bibeholdtes Herskabs- og Sogneægter. De førstnævnte er ophævede ved Fæstegodsets Salg, og med Hensyn til Sogneægterne er Kommunerne mere og mere kommet ind paa at lade den offentlige Kørsel udføre paa Kommunens Regning.

Postbesørgelsen i ældre Tid.

Stod det daarligt til med Befordringsvæsenet i ældre Tid, var Forholdet ikke bedre med Hensyn til Postbesørgelse. Budskaber overbragtes mundtligt ved et Bud; Brevskrivning gav man sig ikke af med af den simple Grund, at Almuen hverken kunde læse eller skrive et Brev.

Skulde der bringes Almuen Oplysninger, da skete det mundtligt. Sognefogeden lod Hornet gaa rundt i Byen og tude til Stævne, for at alle Bymændene kunde møde paa Stævnet. I Allesø var Stævnet ved den gamle Smedie. Her aflagde Sognefogeden den mundtlige Beretning, han havde modtaget af Herredsfogeden. Endnu ved Aaret 1800 stod det saaledes til, at kom der en erhvervsløs Person til en By, hvor han ikke hørte hjemme, da blev der ikke skrevet til hans Hjemsted, men han blev af Stodderkongen ført til Sognerænsen, hvorfra en Mand fra det andet Sogn fulgte ham videre til det næste Sogneskel. Paa et Skilt, der var bundet om den erhvervsløses Hals, stod skrevet Navnet paa hans Hjemsted, og nu gik det under Ledsagelse fra Sogn til Sogn, indtil han kom derhen, hvor han hørte hjemme.

Den første Avis kom til Allesø i 1790, da Præsten fik et Eksemplar af den Hempelske Avis — den nuværende Fyns Stiftstidende — der dengang ikke var større end et almindeligt Ark Brevpapir. Nyhederne meddelte Præsten til Menigheden. I 1852 var Avisens Format omtrent som et Folio Ark,

og der kom da tre Eksemplarer til Allesø. Men der var endnu ingen Postomdeling, Beboerne maatte selv hente Breve og Aviser i Odense. Lidt bedre blev det, da Christoffer Hansen i 1864 nedsatte sig som Høker i Allesø. Han rejste regelmæssig til Odense to Gange ugentlig, Onsdag og Lørdag, og medtog Aviser. Men det var ikke Aviser, der kom lige fra Trykkeriet, Høkeren kom med. Han samlede dem omkring paa Hoteller og Beværtninger i Odense, hvor de først var læst. Allesøfolkene kunde saa hente Bladene hos Høkeren.

I 1867 blev der oprettet et Brevsamlingssted i Næsbyhovedbroby, hvor Deligensen mellem Odense og Bogense aflagde Posten. Medens der i 1852 kun var 3 Aviser, kommer der nu til Poststedet 190 Dagblade, 301 Ugeblade, 45 Fjortendagsblade og Tidsskrifter. Det første Landpostbud, Peder Rasmussen, kom til Allesø 1868. Hans Rute laa hveranden Dag saaledes: fra Odense om Morgenen, over Lumby, Otterup og Norup til Krogsbølle, herfra gennem Bederslev, Kappendrup, Hjadstrup, Lunde og Allesø tilbage til Odense. Hver anden Dag gik han fra Odense over Lumby, Otterup, Hjadstrup, Lunde og Allesø tilbage til Odense. Det blev 8 Mil de 3 Dage om Ugen og 6 Mil de øvrige. Peder Rasmussen medbragte Post til hele Sletten. Hans Tur var lang og besværlig, men ikke desto mindre udførte han den punktlig og med en beundringsværdig Udholdenhed. Under Stormfloden 1872 var Vandet gaaet $1\frac{1}{2}$ Alen over Landevejen ved Klusebroen, og uagtet Vandet naaede Peder Rasmussen til Bæltstedet, gik han dog igennem og naaede Postkontoret i rette Tid.

Denne Postrute opretholdtes til 1873, fra hvilket Tidspunkt Posten blev udsendt fra Brevsamlingsstedet i Næsbyhovedbroby. Det første Postbud herfra blev Husmand Erik Frederiksen. Hans Rute gik over Allesø, Lunde, Beldringe til Bederslev og herfra tilbage til Næsbyhovedbroby, en Tur paa ialt 6 Mil. Brevene, som Postbudet medbragte til Allesø Sogn, blev lagt ind hos Maren Mikkels i det gamle Kirkehus. Her kunde Beboerne saa selv afhente deres Postsager.

Landpost Erik Frederiksen besørgede Ruten indtil 1891, da han afløstes af Landpost Steffen Ditlevsen, som bragte Posten til hver Mands Dør. Allerede flere Aar før Erik Frederiksen gik af, var det blevet paabudt, at Postsagerne skulde

bringes til Beboerne; men disse havde Medlidenhed med det gamle Postbud, og lod ham nøjes med at lægge Postsagerne ind hos Høkeren.

Nu har Behøerne i Allesø Posten i Huset hver Søgnedags Formiddag.

Legater.

I Næsbyhovedbroby Sogn er der ikke oprettet offentlige Legater, derimod findes der i Allesø Sogn to Legater for værdige trængende. Det første er stiftet af afdøde Kirkeejer og Gaardmand i Beldringe, Ole Jacobsen, og Fundatsen til det lyder saaledes:

Til Opfyldelse af min afdøde Mand Kirkeejer og Gaardmand i Beldringe, Ole Jacobsens Ønsker, har jeg til Allesø Sogn oprettet et Legat, hvorfor herved gives følgende

FUNDATS

§ 1.

Legatet fører Navn af Kirkeejer Ole Jacobsens Legat.

§ 2.

Legatets Kapital er 200 Rd., skriver To Hundrede Rigsdaler Rigmønt, der bestandig skal sikres i aldeles betryggende Pant i Landjendomme og mod en aarlig Rente af ikke under 4 Procent pro anno.

§ 3.

Renterne heraf skal hver 24de September, som er min Mands Dødsdag, uddeles i Portioner á 2 Rd. til værdige og trængende Personer, som er bosatte i Allesø Sogn. I denne Henseende skal det iagttages, at Legatet ikke maa uddeles til Personer, der ere under det almindelige Fattigvæsens Forsørgelse, hvorimod de nævnte Portioner skulle uddeles til saadanne Mænd eller Kvinder, der trykkes af Næringsørg og som ved Stræbsomhed og et agtværdigt Forhold søger at ernære sig selv uden at falde det Offentlige til Byrde. Det er derfor ogsaa mit Ønske, at de Mænd, som Uddelingen af disse Portioner betroes, selv vilde udsøge de Personer, som det er min afdøde Mands og min Villie med nærværende Legat at Velgjørenheden skal komme til Hjælp, saa at det anvendes til Hjælp og Opmuntring for saadanne værdige Nødlidende, som har Krav paa privat Godgjørenhed og uden at de behøver at søge derom.

§ 4.

Nogle Dage forinden hvert Aars 24de September bestemmes det af Sogneraadet for Allesø Sogn, til hvem Legatet skal uddeles, og den

samme, som i det foregaaende Aar er tildelt en Portion, kan paany tilstaaes en lignende, saafremt der ikke er nogen anden, som er mere kvalificeret dertil.

Sognepræsten for Allesø Sogn skal, naar han ikke er Medlem af Sogneraadet, indbydes til at deltage i denne Bestemmelse og i Afstemningen derom.

§ 5.

Nærværende Fundats træder straks i Kraft, i hvilken Henseende jeg dermed afleverer til Allesø Næsbyhovedbroby Sogneraad ovennævnte Kapital 200 Rd. samt overdrager dette Sogneraad eller efterfølgende communale Bestyrelse for Allesø Sogn, at frugbjergjøre Kapitalen samt at forestaa Bestyrelsen af Legatet og Portionernes Uddeling overensstemmende med foranstaaende Bestemmelser. Sogneraadet aflægger Regnskab herfor paa samme Maade som for Kommunens Midler, ligesom Panteobligationerne for Legatets Kapital opbevares blandt Kommunens Activer.

§ 6.

Til Sogneraadet afleverer jeg en Protokol, hvori saavel nærværende Fundats som Legatbestyrelsens Forhandlinger skulle indføres, ligesom og det aarlige Regnskab for Kapitalen og Renternes Anvendelse. Ved det Møde Besfyrelsen afholder for at tage Bestemmelse om Portionernes Uddeling, skal det anføres i Protocollen, hvem de er tilstaaede med en kort Angivelse af de Grunde, hvorpaa hver især har erholdt en Portion.

Nærværende Legat er oprettet i Forventning af, at Allesø Næsbyhovedbroby Sogneraad eller efterfølgende communale Bestyrelse for Allesø Sogn vil overtage Omsorgen for og Bestyrelsen af fornævnte Kapital paa den Maade, som foran er bestemt, og derved bidrage til Opnaaelsen af det tilsigtede velgjørende Øjemed.

Beldringe, den 19de December 1870.

Birte Kirstine Rasmussen.

Stifterne af det andet Legat var Particulier Hans Rasmussen og Hustru fra Odense. Hans Rasmussen var en Gaardmandsøn fra Allesø; sammen med tre andre Brødre deltog han i Trearskrigen, alle fire tapre og fædrelandssindede danske Mænd, hvoraf den ene modtog Dannebrogskorset for sin Tapperhed. Skønt Hans Rasmussen forlod Allesø som ung, glemte han dog ikke i Alderdommen sin Fødeby, hvor han med sit Legat bidrog til at lindre Savn og Nød og satte sig et smukt og varigt Minde, der maaske kan tjene som et Eksempel til Efterfølgelse, Hans Rasmussen og Hustrus Legat har følgende Fundats:

Ved Testamente af 3. Marts 1898, notarialiter attesteret samme Dag, har nu afdøde Particulier, fhv. Smaakører Hans Rasmussen af Odense bestemt, at der af hans Boes Midler skal anvendes et Beløb af 1000 Kr. til Oprettelse af et Legat, hvis Renter skal anvendes til Fordel for værdige og trængende Familier i Allesø By, og som skal bære hans og hans forud afdøde Hustrus Navn.

I Henhold hertil opretter underskrevne, tidligere Byfogedfuldmægtig, nu Sagfører cand. jur. Chr. Rasmussen af Odense, der som Executor testamenti behandler nævnte Particulier Hans Rasmussens Dødsbo, følgende

FUNDATS.

§ 1.

Legatet benævnes „Particulier Hans Rasmussens og Hustrus Marie Kathrine, født Madsens Legat“, der bestyres af Sognepræsten og Sogneraadsformanden for Allesø Sogn i Odense Amt.

§ 2.

Legatets Formue udgør 1000 Kr., skriver Et Tusinde Kroner, og den maa ingensinde forringes. Legatets Midler anbringes i Overensstemmelse med de for Udlaan af Umyndiges Midler fastsatte Regler, og dets Activer forsynes med Prohibitivpaategning af Fyens Stiftsøvrighed. Enhver Anbringelse af Legatets Formue skal derhos i ethvert enkelt Tilfælde approberes af Fyens Stiftsøvrighed. Legatets Activer opbevares af Sognepræsten for Allesø Sogn.

§ 3.

Af Legatets Renteindtægt afholdes forlods mulige Administrationsudgifter, saasom til Forhandlingsprotokol for Legatbestyrelsen, Porto, mulige Udgifter ved Legatets Revision m. m.

§ 4.

Resten af Renteindtægten fordeles hvert Aar ved Juletid mellem 4 værdige og trængende Familier i Allesø By, der ikke nyde eller have nydt Fattigunderstøttelse. Skønner Legatbestyrelsen, at der i et enkelt Aar ikke findes kvalificerede Nydere eller ikke saamange saadanne, som foran forudsat, henlægges de ikke uddelte Portioner til Legatkapitalen og forrentes som denne. Kan Enighed ikke opnaaes mellem Medlemmerne af Legatets Bestyrelse, om hvem Legatet skal tildeles, træffer Stiftsøvrigheden Afgørelse.

§ 5.

For Legatets Kapital, Indtægter og Udgifter aflægges aarligt Regnskab, med hvis Revision og Decision forholdes som med de andre under Fyens Stiftsøvrigheds Overtilsyn henlagte Legaters Regnskaber.

Stiftsøvrigheden beskikker en Revisor for Legatet og bestemmer hans Honorar.

Odense, d. 1. Juli 1906.

Chr. Rasmussen.

Store Summer er det jo ikke, de to Legater andrager; men der uddeles dog hvert Aar 4 Portioner à 4 Kr. og 4 Portioner à 10 Kr., og i de fattige Hjem, hvor de kommer, bringer de altid lidt Solskin med sig. Det er en smuk Tanke at ville hjælpe de trængende.

Allesø Kirke.

Den ældste Kirke i Allesø var som de første Kirker bygget af Træ. Men efter at den var gaaet til Grunde, maatte Allesøerne gennem et Par Aarhundreder søge til Broby Kirke. Der anlagdes en Kirkesti fra Allesø til Broby (Fruesti), og af Hensyn til Søen, der først udtørredes 1712, maatte Stien lægges paa Højdedraget uden om Søen. I ca. 200 Aar traadtes denne Kirkesti. Men saa fortæller Sagnet, at nogle adelige Jomfruer i Allesø kom i Strid med Jomfruerne paa Lundsgaard om Benyttelsen af Broby Kirke, og dette skal have givet Anledning til, at de adelige Damer i Allesø byggede Allesø Kirke.

Her som næsten altid ligger der historiske Kendsgerninger til Grund for Sagnet. En Arkivundersøgelse viser, at der paa Lundsgaard har boet Jomfruer af Slægten Walkendorff, og at Jomfruer af Slægterne Due og Nættelhorst har haft Bopæl paa en Bondegaard i Allesø. Dueslægten er en gammel kendt Adelsslægt, hvorimod Nættelhorsterne findes i Finland og Tyskland. Døbefadet i Allesø Kirke bærer Duernes og Nættelhorsternes Vaaben samt Bogstaverne C. N. — A. D. (Anna Johannesdatter Due).

Allesø Kirke er opført i Tiden omkring 1450. Stenene er brændt i en Teglovn i Næsby; Kirken har tykke Mure, men af brændte Munkesten er der kun en ydre Skal. Indvendig i Muren er der fyldt op med smaa Granitsten, sammenpresset i tilgjort Ler.

Klokken er støbt første Gang i Teglovnene i Næsby, men maatte omstøbes, fordi Sølvet var blevet stjålet; den blev da omstøbt neden for Brinken ved Søen, og de to Jomfruer kom og kastede selv Sølvet i Smeltediglen.

Klokken bærer Aarstallet 1453 og Bogstaverne Help got vnde mccccliiii (Hjælp Gud og Marie 1453). Støbemesteren var

en Tysker, som har støbt flere Kirkers Klokker her i Landet.

Allesø Kirke er bygget af 2 Gange, idet Koret er tilbygget, men denne Tilbygning er ikke sket længe efter den øvrige Kirkes Opførelse. Da Biskop Jacob Madsen i 1588 holdt Visitats, var Kirken nemlig som den nu er.

Biskop Jakob Madsen skriver i sin Visitatsbog:

Den 28de August Klokken 8 1588 holdt Bispens Visitats i Allesø Kirke og Præstegaard: der var mødt 27 Tiendeydere, endvidere var alle Herredets Præster mødte for at bevidne deres Ærbødighed for deres høje Foresatte. Hr. Peder Hans, Provst, 40 Aar, hans Hustru Elisabeth er fra Taasinge, har to af sine Søstre hos sig, og hendes Broder gaar i Skole i Svendborg, 3 Børn og en liden Knud, som er min Karinis Gudsøn. Præsten holdt samme Prædiken som i Broby: Luk. 18.

Præsten synger og læser godt efter Bogen, men stønner noget ved det.

Templum (Kirkeskibet) lille med 3 Huellinger. Over Koret Fjelleloft. Altertavlen Christus og Røveren forgyldt, udi Fløjen St. Nikolavs og St. Jørgen.

Prædikestolen sat paa Muren nedenfor Koret mod Syd. Fejler paa Taget; 2 Ankere skal lægges med dobbelt Tegl.

Kalk og Disk af Tin. Klokke god. Døbefonten i Koret. Skriftestolen og Degnestolen af Fyr. 2 gamle Messingstager, 1 gammelt Hagel af brunt Damask. Kirkegaarden lille, Muren af Kamp med Træer paa.

Disse Optegnelser, der delvis er skrevet paa Latin og opbevares paa Provinsarkivet i Odense, er et aldeles paalideligt Aktstykke.

Biskop Jakob Madsen var 1589, 27. Juli, Kl. 10, atter paa Visitats i Allesø, men da staar kun lige noteret, at han har været der.

2den Februar 1595 foretager Biskoppen en ny Visitats i Allesø, og her staar anført i Visitatsbogen, at Hr. Peder er bleven syg af Epilepsi, som han har faaet Aaret før.

Naar Biskoppen saa ofte har holdt Visitats i Allesø, kan det tilskrives to Grunde, dels at det var saa kort efter Reformationen, at der muligvis kunde trænges til Hjælp i Menigheden, men det kunde ogsaa tænkes at være af personlige Hensyn eller maaske paa Grund af Slægtskabsforbindelser mellem Biskoppen og Præsten. Vi ser jo af Visitatsbogen, at Bispinden har holdt Præstens Søn, Knud, over Daaben.

Præsten, som Bispem omtaler, og som var Præst i Allesø paa dette Tidspunkt, er Peder Hansen Bager; han døde 1595, straks efter at Bispem havde været der; hans Eftermand, Jacob Knudsen, er allerede i Embedet samme Aar.

I sin Visitatsbog nævner Biskop Jakob Madsen en Altertavle med „Christus og Røveren forgyldt, udi Fløjen St. Nikolavs og St. Jørgen“. Denne Altertavle, der var fra den katolske Tid, forblev i Kirken længe efter Reformationen. Senere erstattedes den af en Altertavle, hvorpaa var fremstillet Christus i Gethsemane Have. I 1870 kasserede Kirkesynet Tavlen, og i Stedet for opsattes en ganske tarvelig Altertavle med et

ALLESØ KIRKE, OPFØRT CA. 1450.

Maleri og et Krucifiks. Under en større Kirkerestauration for faa Aar siden fik Allesø Kirke sin fjerde Altertavle, en Gave til Kirken fra Sognets Beboere. Det er et smukt og virkelighedstro Billede med Motivet: Jesus velsigner de smaa Børn. Malerinde Frk. Tony Müller, der har udført det, har skilt sig fra sit Arbejde med Ære.

Kirken er forøvrigt ogsaa i andre Henseender undergaaet betydelige Forandringer ved den nævnte Istandsættelse, for hvilken Menighedsraadet med Præsten i Spidsen fortjener Tak og Anerkendelse.

Den gamle Landsbykirke fremtræder nu i en helt ny

Skikkelse og giver helt igennem et venligt og hyggeligt Indtryk. Der er indsat ny Stole, ny Prædikestol, nye Døre, alt malet i lyst Egetræ. Damer fra Præstegaarden og Lærerboligen har broderet en smuk Alterdug, og R. Chr. Sørensen Allesø og Hustru har skænket en Mindetavle over Præsterne i Allesø siden Reformationen. Denne Præsterækketavle er bleven indsat i Rammen af den gamle Altertavle og ophængt i Koret.

Der findes ikke i Allesø Kirke aabne Begravelser; men under Murene er der ved Hovedrestaurationen 1913 fundet Skeletter af Mennesker. I Koret har Allesø Bymænd lagt en Mindesten over Præsten Karl Pedersen (Præst i Allesø fra 1654 til 1682), og i Taarnet er der ligeledes lagt en Mindesten over Præsten Jakob Knudsen (Præst i Allesø fra 1595 til 1614).

Kirkegaarden ligger endnu som beskrevet af Biskop Jakob Madsen 1588: lille, Stenmur med Træer paa omkring Kirkegaarden, gamle Asketræer, som maaske allerede var plantede paa Jakob Madsens Tid.

Foruden Træerne paa Kirkegaardsmuren har der været en Poppelalle fra Gaden til Kirken; i en af de store Popler var en Storkerede. Paa Pladsen uden for Kirken stod to meget høje Vidjepile, gamle Træer, som kunde ses langt bort. Poplerne forsvandt fra Kirkegaarden omkring 1870, Vidjepilene stod nogle Aar længere.

Kirkegaarden er lille, men den har været mindre, idet der Nord for Kirken tidligere laa et Hus, som omkring 1868 blev nedbrudt; Grunden blev lagt til Kirkegaarden. En senere Udvidelse kan finde Sted imod Vest, idet Menighedsraadet har forbeholdt sig det gamle Kirkehus med Have, som ligger Vest for Kirkegaarden.

Paa Kirkegaarden har de ældre Ejendomme deres Familie-Gravsteder, hvorimod Beboere af nye Ejendomme bliver begravet sideordnet, efterhaanden som de afgaar ved Døden.

I de ca. 450 Aar, Allesø Kirke har staaet, har den skiftet Ejere adskillige Gange. Opført af to Adelsdamer var den i den første Tid i Adelens Eje; senere gik den over til Staten, og ved den flere Gange omtalte Auktion i 1764 lod Staten Kirken sælge sammen med det øvrige Krongods. Ved Auktionen blev den tilslaaet Justitsraad Lowsen for 3010 Rigsdaler.

Justitsraad Lowsen fik ikke Skøde paa Kirken. Dette blev givet til Købmand P. Ejlschou, som dannede et Gods med Marienlund som Hovedgaard.

Efter Ejlschous og hans Enkes, Anna Margrethe Beckers, Død, blev Allesø Kirke ved Auktionsskøde, dateret 19de Juni 1802, solgt til to Mænd fra Odense, Justitsraad Hans Jørgen Hansen og Kancelliraad Søren Hillerup.

De optraadte som Ejendomshandlere, købte kun for at sælge igen og omtales som Gaardslagtere. Da de som Liebhave-re til Kirken indfandt sig i Allesø, var de — efter hvad der fortælles — iført lange hvide Kofter, og i dette Pranger-kostume foretog de saa deres Taksation over Guds Hus som over en anden Handelsvare. Kun nogle faa Dage beholdt de Kirken. Allerede den 28. Juni 1802 overdrog de den til Gaardejer Jakob Mortensen, Beldringe, og hvis man kan tro de gamle Beretninger, er heller ikke denne Ejer kommet i Besiddelse af Kirken paa nogen tiltalende Maade. Der siges, at samme Jakob Mortensen vandt Allesø Kirke i Kortspil, og at han desuden ved sit Spil blev Ejer af to Gaarde i Odense.

Ifølge Skødet til Jakob Mortensen var Købesummen for Kirken sat til 4100 Rigsdaler, men dette Skøde, der udstedes 28. Juni 1802 blev først tinglæst 8. August 1809. Jakob Mortensens to Sønner, Hans Jakobsen og Ole Jakobsen, fik Skøde paa Kirken den 27. December 1852 for en Købesum af 5500 Rigsdaler; Skødet tinglæstes 7. Marts 1854.

Efter Hans Jakobsens Død fik hans Enke Birthe Kirstine Rasmusdatter, den 15. November 1863 ved Skiftebrev efter sin Mand Adkomst til Mandens Andel i Kirken. Tinglæst 6. December 1864. Birthe Kirstine Rasmusdatter indgik 24. Novbr. 1864 Ægteskab med sin afdøde Mands Broder, Ole Jakobsen, ved hvis Død i 1880 hun blev Eneejer af Kirken. Ved Skøde af 19. Febr. 1890, tinglæst 18. Novbr. 1890, tilskødede hun sin Søn, Hans Jakobsen, Allesø Kirke, der i 1910 gik over til at blive selvejende under Menighedsraadets Bestyrelse.

Kirken ansattes til en Værdi af 25000 Kr., som fordeltes mellem Kirkeejeren og Kirken, saaledes at Kirkens Part blev 12204 Kr. 50 Øre. Heraf var beregnet til Kirkens Restaurering ved Overgangen til Selveje 4150 Kr. Til den aarlige Vedligeholdelse henlagdes 6304 Kr. 50 Øre, hvoraf Renterne anven-

des efter Menighedsraadets Bestemmelse. Endvidere er der baandlagt 1750 Kr., som ikke maa røres, før Kapitalen ved Rentetillæg er fordoblet, hvilket altsaa vil sige, at der ca. hvert 17. Aar bliver 1750 Kr. til Raadighed til større Reparationer — en meget fornuftig Ordning og en særdeles god Fundering af Kirkens økonomiske Stilling.

Næsbyhovedbroby Kirke.

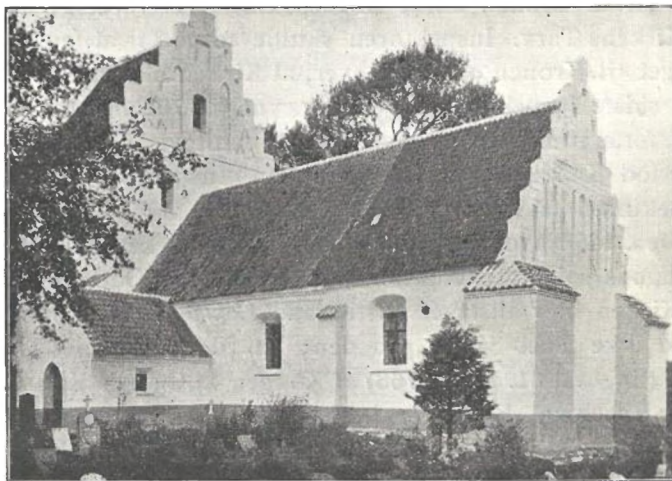
Kirken i Næsbyhovedbroby er fra det 12. Aarhundrede, en af de ældste Stenkirker her i Landet. Den er som de fleste ældre Kirker bygget af flere Gange. Midterpartiet med det flade Egeloft er bygget først, Koret og Taarnet er senere Tilbygninger. I 1588, da Biskop Jakob Madsen holdt Visitats i Broby, var Kirken omtrent som den er nu.

I Biskoppens Visitatsbog hedder det: „27. August 1588 Klokken 9 Morgen holdt Biskoppen Visitats i Brouby Kirke. Præsten talte over Lucas 18. Degn: Discipel fra Skolen i Odense. Taarnet med dobbelt Sten, men brøstfældigt. Ved sydvestlig Ende indbygget Huse saa nær til Kirken, at der er en Gang under Taarnet muret som en høj Dør, man gaar igennem. To Hvælvinger, en over Koret og en under Taarnet. Over Kirken Egeloft. Store Vinduer. To Klokker, smaa. Alteret med en stor forgyldt Tavle, Chri. Crusifino, paa Fløjen de tolv Apostle. Et herligt, nyt, sort Fløjels Hagel med et forhøjet Krusifiks, en forgyldt Kalk, to gamle Messingstager, Fonten i Koret, en smuk, ny Skriftestol og Degnestol af Fyr, smukke nye Stole, en smuk Prædikestol, udskaaret med Dør for ved Søndersiden og smuk Hvælving over. Kirkegaarden smuk og grøn. Muren Kamp og oven paa en stor Hob, 32, Træer paa og om Muren. Kirkeladen ved Mark (Kirkeladen blev brugt til at indbjerge Tienden i, og herfra blev Sæden tærsket). Sø: Brouby Sø. Aa: Brouby Aa mod Syd. Mølle med to Kværne. Ingen Herregaard, men Jomfru Anna Walkendorff har nu i Paasken begyndt at bygge en Avlsgaard ved Søen (Lundsgaard)“.

Naar Biskoppen nævner, at Taarnet allerede i 1588 var brøstfældigt, kan man deraf slutte, at Kirken maa være

meget gammel. Endvidere fortæller Biskoppen, at der laa Bygninger saa nær ind til Kirken; at der ikke kunde faas Indgang gennem Taarnet fra Vest, hvorfor Indgangen var gennem en hvælvet Gang fra Syd under Taarnet. Vaabehuset og den derigennem førende Gang er senere tilbygget.

De to Klokker, som Biskoppen omtaler, var ganske smaa, og i Tidens Løb var de blevet saa skrøbelige, at de i 1609 maatte støbes om. De sammenstøbtes da til een Klokke, der

NÆSBYHOVEDBROBY KIRKE, OPFØRT I DET 12. AARHUNDREDE.

var Kirkens eneste Klokke i 153 Aar. I 1762 skænkede Kirkens Inspektør, Konferensraad Brüggemann, en ny Klokke til Kirken. Klokkerne bærer Aarstallene 1609—1762 og er altsaa et Par forholdsvis nye Klokker. Den ene af dem har følgende Indskrift:

Her hænger jeg, som skal til Kirken eder kalde,
Tunghørig Sjæle, o, staar op og lader falde
Al Verdens Syssel! Gaar og hører Herrens Røst,
Saa ringer jeg for Lig til eders Sjæles Trøst.

Det kunstneriske Beslag paa Kirkedøren skal være forfærdiget af et i Viemosen fundet Skibsanker. Beslaget om-

spænder hele Døren og bærer Indskriften: „help i. h. s. anno dei MDXII“ (Hjælp, Jesus, i det Herrens Aar 1512). Denne Indskrift paa Kirkedøren tyder paa, at Vaabehuset er bygget i dette Aar, og at Indgangen gennem Taarnet da er flyttet hertil. Men Forholdet er noget uklart, naar man sammenholder denne Antagelse med Biskop Jakob Madsens Fremstilling af den hvælvede Indgang i Taarnet, og det sandsynligste er vel, at der i 1588 har været to Indgange, idet Taarnindgangen endnu ikke var tilmuret.

Broby Kirke har ligesom Allesø Kirke hørt under Kronen. Der var af Kronen ansat en Inspektør til at varetage Kronens og Kirkens Tarv. Inspektøren skulde sørge for at faa Tienden bjerget til Kronen og vaage over, at Kirken blev holdt i Stand. Den sidste Inspektør har, som nævnt, i 1762 lige før Kirkens Salg foræret Kirken en ny Klokke; muligvis var det Kronen, som lod Klokken indsætte ved sin Inspektør, og saa har Inspektøren faaet Æren.

Den 14. November 1764 blev Broby Kirke som alt andet Krongods solgt ved Auktionen paa Slottet i Odense.

Kirken blev tilslaaet Justitsraad Lowsen. Han har imidlertid ikke faaet Skøde paa den; thi den skødedes 31. Juli 1768 (tinglæst 31. Aug. 1768) af Kongen til Odense-Købmanden Peter Eilschou. Efter hans Død solgte Enken, Madam Eilschou, ved Skøde 30. Oktbr. 1793 (læst 7. Novbr. 1793) Kirken til Forvalter Kaarup i Næsbyhoved Mølle. Ved Købekontrakt 17. Jan. 1810, læst 23. Juli 1810 og Skøde 28. Oktbr. 1823, læst 30. samme Maaned, solgte hans Enke Kirke og Mølle til Inspektør Faaborg, af hvem Jørgen Trolle købte begge Ejendomme ved Kontrakt 22. Juni 1825, tinglæst Dagen efter. Trolle fik Skødet 13. Decbr. 1827, tinglæst 20. samme Maaned. Ved Skifte 7. Juli 1858 udlagdes disse Ejendomme til Sønnen, Harald Trolle.

Kirken har stadig tilhørt Møllens Ejer. Fra 1891 har den været i Proprietær Jespersens Eje, indtil den i 1915 overgik til Selveje. Ved Overgangen til Selveje blev der tildelt Kirken en Kapital paa 11,332 Kr. 75 Øre, som blev anvendt paa følgende Maade: 1) Til Kirkens Istandsættelse ved Overtagelsen: 2,328 Kr., 2) Til Vedligeholdelse i Fremtiden: Renten

af Kapitalen: 6,704 Kr. 75 Øre. 3) Baandlagt Kapital, hvoraf Renten ikke maa røres, før Kapitalen er fordoblet: 2,300 Kr.

Kirkens Inventar har staaet omtrent uforandret gennem de mange Aar. Den smukke Altertavle er flere Aarhundreder gammel, og Døbefont og Prædikestol er de samme, som beskrives af Biskop Jakob Madsen. Et Krusifiks fra 1660 er skænket Kirken af Grevinde Danner, medens hun opholdt sig i Næsby. Nu er der i Menigheden indsamlet Penge til et Orgel, der snart vil lade sine Toner bruse gennem det gamle, smukke Kirkerum til skiftende Slægters Lovsange.

Helligtrefoldighedskapellet.

Foruden Kirkerne i Allesø og Næsbyhovedbroby har der ved Kluset ligget en Kirke, som bar Navnet Helligtrefoldighedskapellet. Hertil var der stærk Valfart i den katolske Tid, men da Protestanterne efter Reformationen lod en stor Del Kirker nedlægge, blev ogsaa Helligtrefoldighedskapellet nedlagt i Aaret 1545. Det skænkedes til Deling mellem Graabrødre Hospital i Odense og Lumby Kirke.

— — —

Der er nu givet en kort Beskrivelse af de to Sognes Kirker og deres Skæbne gennem Tiderne, og der kunde være Grund til at tænke over, hvilke Betydning de har haft for Slægterne, der har levet paa disse Steder. Deres Taarne og hvide Mure har præget Landskabet, og Klokkerne har ladet deres Alvorsrøst lyde ud over det. De har ved Gry forkyndt, at en ny Dag var oprundet; de har kaldt de slumrende frem til nyt Liv og Virke, og hver Kvæld meldte de om Hvile og Fred til den trætte. Og Tanken vaktet let om den Stund, da Livets Sol gaar ned for hver af os, og om den Dødens Nat, hvorefter vi venter en Opstandelsens Morgen. Søndag efter Søndag har Klokkerne rjngt ud over Markerne; højtidsfuldt og indtrængende har de kaldt „paa gammel og paa ung, mest dog paa Sjælen træt og tung, syg for den evige Hvile“. Og i de gamle Kirkehuse har mangfoldige Mennesker fundet Velsignelsens Kilde og hentet Trøst og Kraft i Døgnets Strid. Gid Kirkeklokkernes kaldende Toner aldrig maa forstumme iblandt os!

Præsteembedet.

Reformationens Indførelse i 1536 betød en Revolution paa det kirkelige Omraade. Den var et fuldstændigt Brud med Pavedømmet; men selv om Pavedømmet kunde afskaffes, var Sagen ikke endt dermed. Der maatte dannes en ny Organisation for det lutherske Kirkesamfund. De afskedigede katolske Præster skulde erstattes med protestantiske, og der skulde anvises Midler til Kirkernes Vedligeholdelse. En ny Ordning for Gudstjenesten maatte indføres, og Fattigplejen, der havde været underlagt den katolske Gejstlighed, skulde organiseres.

Dernæst var det af Vigtighed at faa Bibelen oversat paa Dansk, saa den kunde læses og forstaas af Menigmand. Det blev overdraget den ivrige og dygtige Agitator for Reformationen, Hans Tausen, at oversætte Bibelen. Straks efter at han i 1542 var blevet Biskop eller Superintendent i Ribe, tog han fat paa dette Arbejde, hvortil han d. 9. Marts 1543 fik følgende kgl. Privilegium:

Wii Christian mett Guds Naade etc. giøre alle witterligt, at oss elskelige Mester Hans Thausen, Superintendent udj Riiber Stig t haffuer nu beretet for oss, huorledis at hand haffuer transfereret och wdsat Bibellen paa Danske, och agther thend met thed alder første ath lade prente och wdgaaw wj Trych, och lade thend selge her wj Riiget thend menige Mand thill Gaffn och Beste. Thi haffue wii nu aff wor synderlige Gunst och Naade wnt och tilladt, och med thette wort obne Breff wnde och tillade, at lngen skall egien maa lade prenthe samme Bibler wj fiire sambfelde Aar efther thette wort obne Breffs Datum regnendis, och thersom nogen prenter, bogfører eller andre fordrister sig heremod at prenthe eller selge nogle aff samme Bibler her wj woré Riiger och Lande, inden forne fiire Aar forløbne ere, tha skulle the thermed haffue forbrøt samme Bøgger och huis the haffue med at fare. Giffuet wj wor Kiøbsted Riibe Fredagen nest ephther Søndagen Letare Aar Mdxliij.

De hidtil benyttede Former for Gudstjenesten og Kirkernes Benyttelse maatte ændres, og her var det Sjællands første protestantiske Biskop, Peder Palladius, der udarbejdede en ny Plan. Den 25. Maj 1553 udsendte han en Traktat om „de Stykker, hvormed Guds Ord kan forfremmes og ved Magt holdes“. Det hedder heri:

Om Kircken.

Kircken, som er Gudz huss, skal vere met hele Vinduer, oc vnder tør tag, vel bygt, prydet oc feyt, oc end om Sommeren mayet, at Folck kunde med lyst der inde høre Guds salige Ord.

Om Predicke stolen.

Predicke stolen skal were høyt opbygd ved den syndre side offuer Almuen, at Gudz ord kan klarlige predickis faar alle, oc lydelige hørís aff alle.

Om Alterid.

Alterid, som er Gudz bord, skal vere mit paa gulffuid heller i den østre ende, een for alle, vel prydet met malning, Kleder, oc met thu Liuss, naar der berettis nogen, oc icke ellers.

Om Funten.

Funten skal vere vdi den vestre ende, altid taam oc ren, indtil nogen skal døbis, at Degnen da ber tho spander rent vand der vdi, och end noget varmt om Vinteren.

Om Stole.

Stolene skulle vel byggis oc pyntis paa begge sider, Mendene paa den syndre, og Quinderne paa den nørre side, oc om Sommeren skulle de mays oc strøs met Vrter oc gress.

Om Kieregaarden.

Kieregaarden skal slaas om Sommeren oc holdis ren for Fæ, Øg, Suin etc. Besynderlige hoss Kirckeladen. For Kieregaarden er de Christnis søynehus til dommedag.

Om Wryd.

Al wryd skal bort tagis aff Kircken oc Kieregaarden, huad der haftuer hørd til den wgudelige Paffue messe oc løgenactige Skiersildts pine.

Om Sogne Presten.

Sogne Presten skal leffue vdi ecteskab, heller ellers renliffut for uden berected Tiønd, god oc dydelig til omgengelse, flittig vd sit embede, vden straff, andre til it gaat exempel oc effter siun.

Om Prestegaarden.

Prestegaarden skal ved heffd oc mact holdis aff Sognepresten paa Lands byen met prestegaards Aul, oc aff Kirceuerier vdi Kiøbstederne, vnder en tilbørlig straff, oc det for deris effter kommeree

Om Tienden.

Tienden skal ydes retferdelige aff Korn oc Quig til gode rede, vnder Guds oc Kongens straff, vdaff Slotzherrer, Kiøbstedmend, Bønder, Drengé etc.

Om Offer.

Tre høytiders offer, oc der foruden heders offer, som naar Børn døbis, Brude vies, oc Quinder gaa i Kircke, dog vden Liuss oc vidvand, thi hun hør Gud til met sit Liffsens fruct, oc icke Dieffuelen, om hun er ellers en Christen Quinde.

Om Sogne Degnen.

Sognedegnen, vere sig enten Pebling omkring Kiøbstederne, som skal til skickis aff Scholemesteren, heller oc ellers en Degen langt fra Kiøbstederne, skal lære vngdommen deris børne lerdøm. Item ringe, siunge etc. Oc de skulle samtyckis aff Sognepresten oc sognemene oc offuerhøris aff prousten.

Om Degne Bolig.

Degne Bolig skal vere hoss Kircken, at Degnen kunde nyde Kircke iorden for redelig vdgiff, met al seduanlige redsel, Korn oc andet etc.

Om Hellige dage.

Alle Søndage oc Christi høytidelige dage effter Ordinantzens lydelse oc effter vor Credo skal mand holde hellige, icke aleniste vnder try marcks brøde, huer aff sit Herskab, men vnder Guds store heffn oc straff, effter det tredie Budord etc.

Om Bede dagen.

Den bør jo at vere enten om onsdagen eller om fredagen i huer vge, oc det i Kiøbstederne. Oc vndertiden i Lands Kirckerne om Søndagene effter predicken eller Messen, oc en tid om Aarit met fattige Folckis almisse i steden for den wgudelige korsbørd, som pleyer at ske gerne i den vge effter diuitis et Lazari.

Om Taffler.

De skulle vere tho i det mindste, den ene Kirckens, den anden fattige Folckis, huer Søndag oc huer hellig dag, at ombæris aff Kirckeuerier oc Diaconer, besynderlige i Kiøbstederne, oc i store Sogner paa lands byerne, Kircken oc de fattige til gode oc til hielp oc trøst.

Om Blaacke,

De skulle ocsaa vere tho i huer Kircke, den ene Kirckens, op ved alterid, den anden fattige folckis, ved Kircke dørren, huer met tho Laase for sig, til Kirckens oc fattige folckis pendinge.

Om Husarme.

De skulle hielpis i huer By aff dem, som ere effnende, met Mad, Dricke, Klæder oc anden hielp, oc at de gerne stede dem til at bo vdi deris Gadehuss, paa det at de skulle tage dem ind igen i de euige Boliger, naar deris gode Gerninger beuise deris Tro til Jesum Christum.

Om Testamente.

Huer, som Gud haffuer vnt och giffuit noget om henderne, bør vdi sin siste tid, om hand vil ellers tencke sig ret om, at giffue noget vdi sit Testamente til Kircken, Sognepresten, Degnen oc fattige folck i sognen, som aff Arilds tid haffuer været skicket til en beken-delse oc tacksigelse for dette framdragit leffnit her i Verden.

Om Børne Lerdøm.

Gode Christne skulle lade deris Børn, drenge oc piger, fittelige lære deris Børne Lerdøm, met det allerførste, som de kunde noget tale, ath de kunde vennis til Gudfryctighed strax fra deris Barn-døm, oc icke til skalched oc wdygd. Det skal tilige krøge etc.

Om Scholer.

Skulle de oc saa lade deris drenge børn med det første komme vd til neste Kiøbsted til Schole en tid lang, at forfare om de ere dertil kaldede aff Gud.

Om Bøger.

Kirckeuerier skulle købe de Bøger til Kirckens behoff, som Ordinantzten indeholder, oc lade saa Kircketienerne bruge dem vdi deris tid.

Om Band.

Sogne Presten skal tho gonger om Aarit forkynde alle wlydige i bande, det er vnder Dieffuelsens vold til deris Legoms foderffuelse, oc siden saa tit som behoff gøris, oc afløse dem i Kircken, som sig ville rette oc bedre.

Om Ecteskabs Sager.

De skulle dømmis vdi Roschyld nogle visse bestemte tider om Aarit, som Sogne Presten kand giffue tilkiende aff Predicke stolen imod huer tid, oc siden for alle dem, som hans gode raad haffue behoff vdi Ecteskabs sager.

Om Hore Sager.

Ingen skulle lides vdi nogen By eller Sogen, som føre it skendeligt leffnit met Horeri, Skørleffnit eller Boleri, men de skulle straffis oc fordriffuis fra en sted oc til en anden, ind til saa lenge at de skamme sig, Item rette oc bedre sig.

Om Samkom.

Vdi al Samkom oc glædskab skal mand vocte oc vare sig for Sværen, Banden oc Bagtalen, for offuerflødige Dryck, wsamdirectig-hed, hug oc slag, vndsigelse oc skendts ord. Thi dette altsammen bør Dieffuelsens Børn til, oc icke Guds Børn.

Om Sogne steffne.

Sogne steffne skal ofte besøges som et Raadhus eller Capittels

huss, saa vel som Gade steffne, at alle ting kunde dør settis til rette som behoff gøris.

Om Brøllupe.

Her skal mand ramme maade met, at det bliffuer icke for megit eller formange dage, ey helder met stor Offuærflødighed, effterdi at den hugge Tønde er afflagd, oc Brøllups Folckit maa icke helder æde och dricke i Kircken eller gøre it Dansehuss aff Kircken. Thi det hør oc Dieffuelsens børn til, oc sker til Guds store bespaattelse.

Om Brød oc Vin.

Brød oc Vin skulle altid holdis til rede, oc at Vinen er icke sur, paa det at Almuen skal icke faa vederstyggelighed til det Høyuerdige Sacrament.

Om Calente.

Sogne Prester oc Sogne Degne skulle komme tilsammen thogange om Aarit i det mindste oc handle met huer andre om Lærdomen, Leffnit, Ceremonier oc om alle ting, som religionen er anrørendis.

Om Prousten.

Prousten, som er Superintendentens met hielpere, skal een tid om aarit i det mindste besøge alle Kircker i sit Prousti, effter Ordinantzen oc Prouste Bogen, som hannem met giffuit er.

Om Superintendenten.

Superintenden skal sielff saa ofte, som mueligt er, ocsaa visitere oc besøge alle Kircher oc kirckens Personer, at forfare om alle disse smaa stycker, oc siden om de store met ved mact holdis, Gud giffue til gaffns oc til Guds ære, ved vor Herre Jesum Christum, Amen.

Under den ny Ordning af de kirkelige Forhold var det forbundet med store Vanskeligheder at sikre Kirkerne og Præsterne økonomisk. Ganske vist blev Størstedelen af den katolske Kirkes Gods konfiskeret og tillagt de nyoprettede protestantiske Menigheder; men der stilledes meget store Krav til Protestanternes Pengemidler. Heraf skulde Fattigplejen bestrides, og der skulde udredes Pension til afgaaede katolske Præster, og disse Byrder blev saa meget desto føleligere, som Kirken efter Reformationen maatte finde sig i, at rige Katolikker holdt deres hidtidige Bidrag tilbage. Følgen blev, at det kom til at knibe haardt for Protestanterne at tilvejebringe de nødvendige Midler til Kirker og Præster. Man havde

Tienden, og saa skaffede man sig Indtægter ved Nedbrydning af overflødige Kirker. Som alt nævnt led Helligaandskapellet ved Kluset denne Skæbne; dens Midler deltes mellem Graabrødre Hospital og Lumby Kirke, altsaa mellem de fattige og Kirken.

I de første Aar efter Reformationens Indførelse kneb det haardt med at faa Præsteembederne besat med protestantiske Præster. Ganske vist gik adskillige katolske Præster over til den ny Lære, men alligevel kom ikke faa Embeder til at staa ledige. Nye Præster skulde uddannes, de latinske Skoler maatte udvides; og Pengene var det smaat med. Saa fandt man paa at indskrænke Antallet af bestaaende kirkelige Embeder til Fordel for Latinskolerne. Ved Kongebrev af 24. Marts 1568 ophævedes alle Degneembeder, der laa indenfor to Mil fra en Købstad, og da Indtægterne her fra ikke var tilstrækkelige, paalagdes der tillige de bestaaende Præsteembeder en aarlig Afgift til Latinskolerne, ja enkelte Steder fik Skolen hele Præsteembedets Indtægter. Saaledes gik det i Allesø-Næsbyhovedbroby.

Præsteembedet i Allesø-Næsbyhovedbroby havde fra den katolske Tid været et selvstændigt Embede; men ved Reskript af 24. Januar 1671 blev Tienden tillige med Kaldets Anneks- og Mensalgods, Anneksgaard i Broby, Mensalgaard i Allesø og et Boelssted i Korup, henlagt til Professoratet ved Latinskolen. Denne Ordning skulde have sin Oprindelse i en Byttehandel med Kronen, som fra Latinskolen havde faaet noget Jordegods, der var bleven udlagt til Ryttergods. Latinskolen fik alle Indtægter af Kaldet, imod at Professoren holdt og lønnede en Kapellan, „Menigheden uden Besværing, paa det at Tjenesten ikke skulde forsømmes“. Kapellanen eller Vicepastoren fik som Løn Offer og Accidenser og som Regel en lille Pengeløn.

Den ny Ordning, der dog først traadte i Kraft i 1682 ved den daværende Præst Carl Pedersens Død, viste sig imidlertid i høj Grad uheldig. Professoren lønnede Kapellanerne daarligt, og der opstod heftige Stridigheder mellem Professoren og de unge Præster. Saaledes førtes med stor Lidenskab fra begge Sider en Proces mellem Professoren og Præsten Hannibal Bolt.

Efter hundrede Aars Forløb ophævedes ved Reskript af 15. Maj 1795 Professoratets Rettigheder baade med Hensyn til Kaldsretten og Indtægterne. Kongen forbeholdt sig Ret til umiddelbart at bortgive Kaldet, hvis Indehaver i Fremtiden skulde nyde alle Kaldets Indtægter imod for bestandig at udrede 300 Rigsdaler aarlig til Professoratet ved Latinskolen i Odense. Afgiften skulde erlægges i to Terminer med Halvdelen hver Termin. Som Sikkerhed fik Professoren Prioritet i Præstetienden og Kaldets Anneks- og Mensalgaarde.

Ved Reskript af 19. Maj 1826 blev Pengeafgiften forandret til en Kornafgift paa 44 Tdr. $6\frac{7}{8}$ Skp. Rug og 44 Tdr. $6\frac{7}{8}$ Skp. Byg. Paa Grund af de lave Kornpriser (en Tønde Korn kostede kun 1 Rigsdaler 2 Mark) var det blevet umuligt for Præsten at udrede de 300 Rigsdaler. Han skulde modtage sin Tiende i Kærven, og for at skaffe de 300 Rigsdaler maatte han lade tærskes ca. 300 Tdr. Korn. Der var yderst fattigt i Præstegaarden, og at det har knebet med Betalingen fremgaar af, at Latinskolen kun vilde gaa ind paa den ny Ordning mod at faa Udpantningsret hos Præsten, naar Afgiften var forfalden. Efterhaanden som Kornpriserne atter steg, blev Kornafgiften imidlertid en tung Byrde for Kaldet, og der har fra flere efterfølgende Præster lydt Bebrejdelser mod Pastor Gudme, fordi han fik denne Ordning bragt i Stand. Men for en uhildet Dommer staar det klart, at Præsteembedets Forhold i Pastor Gudmes Tid var saa fortvivlede, at han ikke kunde handle anderledes, end han gjorde.

Den 27. Maj 1802 brændte Allesø Præstegaard; Indboet og Kirkebøgerne gik op i Luer. Præstegaarden var før Branden en gammel, rundbygget Gaard. Stuehuset laa i Nord med en lille Have foran. Der var under Branden stor Fare for den tæt, tilbyggede By. Sagnet fortæller, at Præsten fra Korup kom kørende til Brandstedet og „dølgede“ Ilden, og saa godt manede han Ilden, at de Syd for Præstegaarden liggende Bygninger, som Vinden bar lige imod, undgik at blive Flammernes Rov. Men Forholdet var dette, at en Række store Hyldetræer mellem Præstegaarden og de nævnte Bygninger frembød et beskyttende Værn mod Ilden. Hertil kom, at der paa den Tid, Branden fandt Sted — i Maj Maaned — kun var en ringe Mængde Sæd i Laderne til at give Flam-

merne Næring. Efter Branden lod Præsten Jens Hanøen Smith Præstegaarden opbygge. Stuehuset blev nu lagt mod Øst med en lille Have til Gaden. Det er de samme Bygninger, der staar endnu; dog er Stuehuset undergaaet nogle Forandringer. Pastor Svelmøe lod Straataget erstatte med Tegltag, og den nuværende Præst har ofret en Del paa en bedre Indretning af Beboelseslejligheden.

ALLESØ PRÆSTEGAARD, OPFØRT EFTER BRANDEN I 1802.

Præstegaarden fik ved Udskiftningen tillagt lidt over 79 Tdr. Land, hvoraf 7 Tdr. Land er frasolgt. Det nuværende Areal — 72 Tdr. Land — er bortforpagtet.

Allesø-Næsbyhovedbroby Præsteembedes Indtægter og Udgifter var ved sidste Vakance i 1907 opgivet saaledes:

Indtægter:

- 1) Korntiende og Refusion:* 60 Tdr. 6 Skp. $3\frac{1}{2}$ Fdk. Rug, 216 Tdr. 6 Skp. 3 Fdk. Byg, 83 Tdr. 4 Skp. $3\frac{19}{24}$ Fdk. Havre, efter Kapitels-taxt.
- 2) Refusion fra Næsbyhoved 12 Kr.
- 3) Kvægtiende, Smaaredsel m. m. 6 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. Rug + 2 Kr.
- 4) Rente af en Embedskapital paa 16,201 Kr. 72. Øre.
- 5) Udbytte af en Bankaktie paa 800 Kr.
- 6) Offer og Accidenser efter 5 Aars Gennemsnit 822 Kr.

* I Henhold til Tiendeloven er Tienden nu afløst.

- 7) Præstegaarden, hvis Bygninger af Bindingsværk ere gamle, indskrænkede og kræver bekostelig Vedligeholdelse, staar for Hartkorn 8 Tdr. 2 Skp. 2 Alb. med Tilliggende af ca. 70 Tdr. Land god Jord. Den er — med Undtagelse af 6 Skr. Land, som Beneficiarius har forbeholdt sig til Staldfodring for sine Heste — bortforpagtet til 1. April 1910 for en aarlig Afgift:

I Korn: 45 Tdr. Rug, 45 Tdr. Byg, 45 Tdr. Havre, der betales efter hvert Aars Kapitelstaxt, *in natura*: 300 Ø Rug, 2500 Ø Byg, 3000 Ø Havre, *desuden* yder Forpagteren i Naturalpræstationer, hvis Værdi anslaaes til ca. 420 Kr., daglig 5 Kander Mælk uden Betaling, at levere dels i Præstegaarden, dels paa Allesø Fællesmejeri, hvor Betalingen for den leverede Mælk opgøres hver 4. Uge og udbetales Beneficiarius gennem Forpagteren — *fremdeles* aarlig 2 Læs Kløverhø og Fourage til 2 Heste, en Del Arbejdskørsler og alle kommunale Kørsler, Hvidtning og Kalkning af Udhusene, fornøden Tækkehalm, 2 Kasser slagne Sten og 10 Læs Gødning. Forpagteren, der bor i Præstegaarden kan, naar Præsten ikke selv holder Befordring, tilpligtes til forrette alle Embedskørsler mod et Vederlag, der er beregnet til 3 Kr. pr. Tur. De fornævnte 6 Skp. Land behandles af Forpagteren uden Betaling.

Ved Præstegaarden findes 3 Haver og 2 Brønde med Post og med tilstrækkeligt, men haardt Vand.

Udgifter:

- 1) Afgift til Katedralskolen i Odense: 44 Tdr. 6 Skp. $3\frac{1}{2}$ Fdk. Rug og 44 Tdr. 6 Skp. $3\frac{1}{2}$ Fdk. Byg — at betale efter Kapitelstaxt hvert Aars 11. Maj og 11. Novbr., hver Gang med Halvdelen, saa at det den 11. Novbr. forfaldne Afdrag er første Del af Afgiften for det paagældende Aars Afgrøde.
- 2) Skatter paa Amtstuen efter 5 Aars Gennemsnit: 225 Kr. 05 Øre, foruden Brandpenge ca. 27 Kr.
- 3) Kommunale Afgifter efter Hartkorn gennemsnitlig 75 Kr. 05 Øre.
- 4) Landmodeexponser gennemsnitlig 28 Kr. 67 Øre.
- 5) Laan, optaget den 11. December 1903 — stort 325 Kr., afdrages med $\frac{1}{10}$ aarlig og forrentes med 4 $\frac{0}{10}$ p. a., som svares af Forpagteren.
- 6) Indløsningssummen 1000 Kr.

Til Formanden i Embedet var opført en Pensionsydelse af 40 Tdr. Rug, 100 Tdr. Byg, og 80 Tdr. Havre, at betale efter hvert Aars Kapitelstaxt, samt 390 Kr.

I Forbindelse med Præsteembedet skal omtales, at Kong Kristian den Tredje i 1558 ved Fastsættelse af Odense Bispeembedes Indtægter blandt andet lod Biskoppen oppebære „Landgilde, Gæsteri, Sagefald, Gaardfæstning, Ægt, Arbejde og al anden Rente og Rettighed, vist og uvist“ af tre af

Kongens og Kronens Gaarde i Allesø, Gaarde, der beboedes af henholdsvis Niels Jespersen, Peder Jensen og Rasmus Simesen. Endnu ved Matrikel af 1688 tilhørte de tre Gaarde Bispeembedet; med omkring Aar 1720 gik de atter tilbage i Kronens Eje og indlemmedes i Rytterdistriktet.

Præster i Allesø-Næsbyhovedbroby siden Reformationen.

Som allerede omtalt var der Mangel paa Præster i de første Aar efter Reformationens Indførelse, og Sandsynligheden taler for, at Allesø og Næsbyhovedbroby Sogne har været uden Præst i Tiden fra 1536 til 1545. I dette Aar overtoges Embedet af

Jeppe Jensen, (kaldet 1545).

Om hans Uddannelse og Kvalifikationer foreligger der imidlertid ingen Oplysninger; muligvis var han en Lægmand, der har øvet gejstlig Virksomhed i disse præstefattige Tider. Heller ikke vides der noget om, hvorvidt han blev forflyttet eller døde i Embedet. Der findes kort sagt intet om hans Embedsførelse udover, at han laa i Strid med Bymændene om to Træer paa Kirkegaarden. Jeppe Jensens Eftermand var

• *Hans Knudsen Andrup*, (død 1572).

Det staar lige saa smaat til med vort Kendskab til denne Præst. Kun ved vi, at hans Datter blev gift med Præsten i Vigerslev, og at en Søn af ham senere kom til at beklæde Præsteembedet i Allesø-Broby.

Peder Hansen Bager, (1572—1595),

der d. 3. Februar 1572 overtog Præsteembedet, var født i Assens 1548 og Student fra 1566. Han var gift med Elisabeth Nielsdatter fra Landet paa Taasinge og havde med hende fire Børn, en Søn og tre Døtre. Biskop Jakob Madsen kom ofte paa Besøg i Præstegaarden; Bispinden havde holdt Sønnen Knud over Daaben.

Peder Hansen Bager var Provst. Visitatsbogen beretter om en stor Højtidelighed i Allesø Præstegaard den 28. August

1588, Dagen efter Visitatsen. Herredets Præster var her mødt for at bevidne deres Ærbødighed for deres høje foresatte, og samtidig var 27 Tiendeydere fra Sognet kommet til Stede.

I de senere Aar var Peder Hansen Bager en svagelig Mand, og et epileptisk Tilfælde gjorde Ende paa hans Liv den 21. Februar 1595.

Jakob Knudsen Andrup (1595—1614)

var Søn af Peder Hansen Bagers Formand i Embedet. Hvor han har gaaet i Skole eller hvilket Aar han blev Student, er ikke oplyst. Han havde været Conrektor i Faaborg, senere Præst i Lumby og kom herfra til Allesø, hvor han rimeligvis er barnefødt. I hvert Fald satte Sogneboerne stor Pris paa ham. Ved hans Død 1614 lod de en Mindesten over ham indlægge i Allesø Kirke. (Se Afsnittet om Kirken). Om hans Eftermand

Christen Rasmussen (1614—1622)

savnes enhver Oplysning. Han beklædte Embedet i 8 Aar, fra 1614 til 1622.

Christen Andersen Assens (1622—1654)

var født 1588 og blev Student fra Odense Latinskole 1616. Efter at have taget Embedseksamen blev han den 22. August 1621 residerende Kapellan ved St. Knuds Kirke i Odense. Herfra kaldedes han i 1622 til Allesø-Næsbyhovedbroby Præsteembede. Han døde 1654. En Søn af ham, Hans Christian Andersen Assens blev Præst i Nr. Søby.

Medens det saaledes er ret sparsomme Oplysninger, der foreligger om de hidtil omtalte Præster, stiller Forholdet sig anderledes med den følgende Indehaver af Embedet:

Carl Pedersen. (1654—1682.)

At vi kender mere til ham, skyldes den Omstændighed, at han har nedskrevet en Del af den gamle Bylov, gennem hvilken vi faar et ganske godt Billede af Manden og den Tid, han levede i.

Da Carl Pedersen den 1. Februar 1654 blev kaldet til Præst i Allesø-Næsbyhovedbroby, var han Hører og Kantor i Odense. Han var født 1619 og Student fra 1644.

Kort efter at Carl Pedersen havde overtaget Præsteembedet, foretog Bymændene Rensning af Bydammen (Thors Park). Præsten kom da til Stede, og han sluttede Akkord med Bymændene om, at han skulde have Fiskeret i Dammen for et Aar mod at give 2 Tønder Øl til Bylavet. Det følgende Aar fik han Fiskeret i alle 4 Damme mod at give yderligere en Tønde Øl. Om samme Carl Pedersen er det, den gamle Bylov beretter, at han engang paa Stævne gav en Tønde Øl til Bymændene paa Betingelse af, at de i et Aar vilde forliges og opføre sig som kristne Menesker.

MINDESTEN OVER CARL PETERSEN, PRÆST I ALLESØ 1654—1682.

Ved denne jevne Omgang med sine Sognbørn blev Carl Petersen i en sjælden Grad afholdt iblandt dem. Og til at knytte Præst og Menighed endnu stærkere sammen bidrog de alvorlige Forhold, der paa den Tid raadede i Landet: Kri- gen med Sverrig 1657—60. Svenskerne var Herrer i en stor

Del af Landet og øvede et sandt Tyranni imod Befolkningen. Ogsaa denne Egn's Befolkning fik Tidens Alvor og Trængsel at mærke, og man forstaar, at Befolkningen, der dengang hverken kunde læse eller skrive, med Tillid og Taknemlighed søgte sin Præst for at faa Oplysninger om de virkelige Forhold, naar alskens løse Rygter havde spredt Ængstelse i Sindene.

Carl Pedersen var gift med Amalie Andersdatter; men Ægteskabet var barnløst. Han døde 10. Februar 1682 i en Alder af 63 Aar. Enken giftede sig senere med den reside-rende Kapellan i Vigerslev, J. Barfoed.

Noget Billede af Carl Pedersen er ikke bevaret; men Min-det om ham som den afholdte Præst, han var, vil leve. Som et Vidnesbyrd om den Hengivenhed, Beboerne nærrede for ham, ligger den Mindesten, som de lod udhugge og nedlægge i Koret i Allesø Kirke. Indskriften, der er paa Latin, lyder i Oversættelse saaledes:

„Ved den højlræde Herrens Mand Carl Pedersens Død, Sognepræst i Allesø-Næsbyhovedbroby 1654—1682.

Men efter at den misundelige Død har bortrevet Carl, sør-ger en Skare Venner, som er berøvet en saa stor Beskytter, der som de trængendes Fader bragte mange Goder. Alle elskede Carl, der var kyndig i Ret og Retfærdighed.

Men du, ærværdige Gamle, er fra dette Livs sørgelige Fængsel dragen til den høje Himmels lysende Boliger.

Farvel, du nye Himmelbeboer! Farvel for evig! Fred med dig for evig.*

•
Rasmus Bærtelsen. (1682—1698.)

En Maaned efter Carl Pedersens Død blev Præsteembedet besat med Rasmus Bærtelsen. Naar Udnævnelser af den ny Præst kunde ske saa hurtig, har det sin Grund i, at Kalds-retten ved Reskript af 24 Januar 1671 var blevet overdraget Professoren ved Latinskolen i Odense. Der foretoges ingen Indstilling; Professoren kunde besætte Embedet uden videre. Som Regel kaldedes unge Mænd, der stod Latinskolen nær. Det gælder saaledes Rasmus Bærtelsen. Han var Student fra Odense Latinskole, en meget forvoven og urolig ung Mand.

Af et Fæstebrev, der opbevares paa Arkivet i Odense, frem-gaar det, at han har haft en Gaard i Allesø i Fæste. Han tog Afsked som Præst i Aaret 1698. Samme Aar kaldedes

Christen Andersen Brun, (1698--1705),

tidligere Kapellan i Vissenbjerg, til Præsteembedet. Han havde taget Studentereksamen paa Odense Latinskole og var senere Hører ved samme Skole.

Pastor Brun var først gift med Maren Hansdatter Stub, Datter af Hattemager Stub i Odense. Ægteskabet var ikke lykkeligt; Maren Stub forlod Præsten og rejste med en Rytterofficer til Holsten; men Aaret efter kom hun tilbage og meldte sig i Præstegaarden, hvor hun lovede Bod og Bedring. Præsten modtog sin angrende Hustru naadigt og bød hende hjertelig velkommen tilbage. Den 26. September 1702 blev Pastor Brun gift for anden Gang. Hans sidste Hustru var Mette Jørgensen Vichmann fra Odense.

Ogsaa Pastor Brun var Gaardfæster i Allesø. Han havde den samme Gaard, som hans Formand i Embedet havde haft, og hans Fæstebrev findes ligeledes paa Arkivet.

Christen Andersen Brun døde 1. November 1705. Han omtales som en meget lærd Mand. Ved Auktionen i Præstegaarden efter hans Død blev der bortsolgt 35 gode og 30 mindre gode Bøger.

Det kan bemærkes, at Beboelsesforholdene i Præstegaarden paa denne Tid var meget smaa. Der fandtes kun een Stue i Stuehuset, og her maatte hele Familien opholde sig; dog havde Præstegaarden den Fordel frem for de fleste andre Beboelseshuse, at den havde en muret Skorsten.

Jørgen Jensen. (1705—1728.)

Den næste Præst blev Jørgen Jensen, født i Ribe og Student fra Ribe Latinskole 1664. Han var ligeledes en meget lærd Mand. Den 20. September 1707, to Aar efter sin Kaldelse til Præsteembedet, holdt han Bryllup med Gødske Marie Rasmusdatter fra Brændekilde.

Jørgen Jensen blev ogsaa Fæster af den Gaard, som de to foregaaende Præster havde haft. Fæstebrevet med hans egenhændige Underskrift ligger ligesom de to nævnte Fæstebreve paa Arkivet i Odense. Iøvrigt kan man ogsaa finde Jørgen Jensens smukke Haandskrift i Byloven, hvor han har afskrevet en Del af Christian den Femtes danske Lov.

Desværre forfaldt Pastor Jensen mere og mere til Drik. De gamle Papirer indeholder Klager mod ham, ikke alene over hans Drukkenskab, men ogsaa fordi han havde viet mange uden Tillysning, Trolovelse eller Tilladelse, ja endog gifte Folk; bl. a. viede han en fjorten Aars Dreng til en Skarpretters Kone fra Langsted. Han gav Absolution til enhver, som ønskede den, baade i Kirken og hjemme, stundom mens han laa i Sengen.

I 1724 fik Jørgen Jensen Tilhold om at holde Kapellan, og som saadan antoges Hannibal Mathiasen Bolt. Fire Aar efter, 1728, maatte Pastor Jensen tage sin Afsked. Hvorhaan han døde, vides ikke; men han blev, trods sit uordentlige Levned, en meget gammel Mand.

Hannibal Mathiasen Bolt. (1728—1733.)

blev hans Eftermand, kaldet 25. Juli 1728.

Bolt var født i Bogense 1. Juli 1690. Han var Søn af Købmand i Bogense, Mathias Bolt og Hustru Sybille Melhoff, blev Student i Odense 1710 og Kandidat 17. Januar 1713.

Bolt var en kundskabsrig Mand, men meget streng, maaske noget stridbar. Han laa i stadig Strid med Professoren ved Latinskolen og førte Proces mod ham, og hans Eftermæle fra Skydebjerg-Orte, hvor han senere blev Præst, tyder paa, at han ogsaa var en streng Husfader hjemme i Præstegaarden.

Samme Aar som Bolt blev Kapellan hos Jørgen Jensen, holdt han Bryllup med Axeline Olufsdatter Bang, Datter af Præsten Oluf Jørgensen Bang i Skydebjerg, og med hende havde han 11 Børn, 6 Sønner og 5 Døtre, hvoraf adskillige blev født i Allesø. En Datter ægtede en Præst i Ærøskøbing, og en Søn blev Præst i Tønder.

1733 overtog Pastor Bolt sin Svigerfaders Embede i Skydebjerg-Orte. Her døde han 1751.

Thomas Diederichsen Kingo. (1733—1749.)

Den 29. Maj 1733 kaldedes Professor Thomas Diederichsen Kingo til Præst i Allesø-Næsbyhovedbroby. Han havde været personel Kapellan i Søllested og senere i Nyborg.

Kingo var født i Odense den 28. Juli 1702 som Søn af

Krigskancellibud, tidligere Vagtmester Mathiasen Vendelbo; Moderen hed Sille Lambertsen Worm. Navnet Thomas Kingo var ikke noget Slægtsnavn i Familien, og det er derfor vist rigtigt, hvad der berettes, at Forældrene har ladet Sønnen opkalde efter den navnkundige Salmedigter, der paa den Tid var Biskop i Odense, og som afgik ved Døden 1703, Aaret efter Pastor Kingos Fødsel.

Kingo blev Student fra Odense Latinskole 1724. Han var en dygtig Præst, og ligesom Biskoppen, han var opnævnt efter, havde han poetiske Evner. Men desværre blev hans Livsbane brat afbrudt; han døde pludselig den 11. Februar 1749 — kun 47 Aar gl. — under et Besøg i Lumby Præstegaard.

Pastor Kingo var gift to Gange. Hans første Hustru var Maren Lauritsdatter, Datter af L. Hansen, Orelund, og Hedeveg Hansdatter Nummels af Sønder Næraa. Hun døde i Allesø 1738 efter at være blevet Moder til seks Børn. Senere indgik Kingo Ægteskab med Agnete Bøe.

Knud Jørgensen Grønvold. (1749—1791.)

To Maaneder efter Pastor Kingos Død blev Præsteembedet besat med hidtilværende Kapellan i Middelfart Knud Jørgensen Grønvold.

Ogsaa Grønvold var født i Odense, Søn af Skomager Søren Sørensen Grønvold og Hustru Marie Pedersdatter. Student fra Odense Latinskole 1739.

Grønvolds Præstevirksomhed i Allesø Næsbyhovedbroby strakte sig over 42 Aar, fra 1749 til 1791, da han forflyttedes til Skamby. I den første Del af hans Præstetid rasede den frygtelige Kvæggpest, og senere hen — efter at Kronen havde solgt Allesø By til Godset Dallund — opstod der en langvarig Strid mellem Præsten og Godsejeren paa Dallund. Med denne Strid forholdt det sig saaledes:

En Gaardmand i Allesø havde bortgiftet sin Datter til en Mand paa Margaards Gods og medgivet Datteren en Sum Penge. Dette syntes Godsejeren paa Dallund imidlertid ikke om, og Følgen blev, at Manden i Allesø fik sig en Ridetur paa Træhesten. Herover harmedes Pastor Grønvold, og i et Brev til Præsten i Skamby foreslog han denne, om de ikke skulde forære Godsejeren hver en Skæppe Havre til den magre

Hest. Da Godsejeren fik Nys om dette Brev, yppede han Strid med Pastor Grønvold, og der førtes en heftig Proces imellem dem.

Godsejeren indsendte da til Kongen en Klage over Præsten, hvem han betegnede som en enøjet Hestehandler og en daarlig Herrens Tjener. Klagen havde til Følge, at Grønvold blev kaldt til Hoffet, og her skulde han saa aflægge en Prøve paa sin Prædiken. Et Stykke Papir udleveredes ham med den Tekst, han skulde prædike over; men Papiret viste sig at være et ubeskrevet Ark. Dog tabte Pastor Grønvold ikke Fatningen. Han begyndte: „Jeg ser paa den ene Side, og jeg ser paa den anden, og der er intet. Men af intet skabte Gud Verden.“ Og saa holdt han herudfra med stor Veltalenhed en Prædiken, som gik alle Tilhørerne til Hjerte. Da han var færdig, vendte han sig mod Kongens Plads og spurgte, om han saa skulde miste Kjolen, da han i saa Fald vilde bede Kongen trække den af ham; en fynsk Godsejer skulde ikke gøre det. Men Kongen svarede, at han vilde ikke berøve Pastor Grønvold Kjole og Krave, og heller ingen Godsejer skulde faa Lov til det. Og dermed rejste Grønvold hjem og fortsatte sin Præstegærning.

Om nu denne Beretning i et og alt er i Overensstemmelse med Sandheden, kan maaske være tvivlsomt. Men sikkert er det i hvert Fald, at Præsten blev kaldt til København, og at Godsejeren nogen Tid efter sendte sin Forvalter til Allesø og fik Sagen forliget. Siden udviklede der sig forøvrigt et personligt Venskab mellem Pastor Grønvold og Godsejeren, og da Præsteembedet i Skamby blev ledigt i 1791, kaldede Godsejeren, der havde Kaldsret til dette Embede, Grønvold til at være Præst i Skamby, og Præsten var herefter en stadig Gæst paa Dallund.

Naar Godsejeren under sin Strid med Præsten hentydede til, at denne var noget verdslig anlagt, har det maaske ikke været helt uden Grund. Grønvold var bl. a. Ejendomsbesidder i stor Stil. Foruden Præstegaarden sad han inde med adskillige Ejendomme. Saaledes ejede han Ejler Rønnows Gaard paa Nørregade i Odense, det nuværende Folkemusæum, men solgte den for 175 Rigsdaler ved Skøde, dateret Allesø Præstegaard 1777. Efter Ryttergodsets Salg 1764 købte Grønvold

Gaarden Matr. Nr. 5 i Næsby, og endvidere var han Ejer af en Husejendom i Broby. Det er ikke usandsynligt, at Grønvold ogsaa har givet sig af med Hestehandel. Hans Navn findes flere Steder paa Papirer vedrørende Udskiftningen og Skelsætningen mellem Lumby og Broby Sogne.

Beboerne i Allesø var ikke tilfreds med, at Pastor Grønvold boede paa sin Gaard i Næsby i det yderste Hjørne af Sognet, og da de klagede herover, fik han Tilhold om inden tre Maaneder at flytte tilbage til Allesø.

Grønvold, der i 1746 blev gift med Mette Cathrine Juul, Datter af Forpagteren paa Hindsgavl Jørgen Christensen, følte sig gennem sin lange Præstevirksomhed stærkt knyttet til Allesø, og selv efter at være flyttet til Skamby kom han jevnlig til Allesø og Broby. Hans Broder var Degn i Broby, og han var i Familie med Læreren i Allesø.

Pastor Grønvold døde i Skamby d. 28. Juni 1804 og ligger begravet paa Skamby Kirkegaard. Efter hans Død flyttede Enken til Familien i Allesø Skole, hvor hun døde i 1816 og blev begravet paa Allesø Kirkegaard.

Peter August Wedel. (1792—1794.)

Grønvold efterfulgtes i Præsteembedet af Dr. phil. Peter August Wedel, kaldet 2. Marts 1792.

Pastor Wedel var Søn af Søren Henriksen Pedersen Wedel, Bogholder ved Københavns Brandvæsen, og Hustru Marie Bertelsen. Kun i to Aar var han Præst i Allesø-Næsbyhovedbroby, idet han d. 14. Marts 1794 udnævntes til Præst i Skaarup.

Wedel, der var en Mand med store Evner og megen Lærdom, blev Skaarup Seminariums første Forstander. Han var tillige Provst for Gudme og Vindinge samt Sunds og Salling Herreder, blev Ridder af Dannebrog og fik tildelt Rang med Biskopper. Han døde d. 23. Maj 1842 og skildres som en kraftig og virksom Mand, der nærrede en uudslukkelig Kærlighed til Videnskaben.

Hans Frederik Skeeby. (1794—1800.)

Den sidste Præst, som kaldedes til Embedet af Professoren ved Latinskolen, var Hans Frederik Skeeby. Hans Kaldelse er dateret 2. Maj 1794. Men Aaret efter — 15. Maj 1795 —

ophævedes ved et Reskript Latinskolens Kaldsret, og Kongen forbeholdt sig Ret til, som omtalt under Præsteembedet, at bortgive Embedet.

Pastor Skeeby havde taget sit Navn efter Byen Skeeby paa Sletten, hvor hans Fader, Pastor Christian Carl Hansen i Lumby, var født. Selv var han født i Lumby 16. Novbr. 1766, blev Student i Odense 1787 og Kandidat 19. Januar 1791. Han døde 1800, kun 34 Aar gammel og ligger begravet Syd for Allesø Kirke; en Mindesten dækker endnu hans Grav.

Jens Hansen Smith. (1800—1804.)

4. April 1800 kaldede Kongen Jens Hansen Smith til Præst i Allesø-Næsbyhovedbroby. Han ordineredes 3. Maj.

Smith var født i København 19. Juli 1769; Forældrene var Inspektør paa Korselitze Hans Jensen Smith og Hustru Agathe Beck. Han blev Student i Vordingborg 1787 og Kandidat 14. Oktober 1796.

Pastor Smith var først gift med Johanne Cathrine Sofie Stamer fra Hamborg, Enke efter Assurancemægler Greif. Efter fire Aars Ægteskab blev de imidlertid separerede. Senere ægtede Smith Ellen Jensen, Enke efter Pastor Friedlieb i Idestrup.

Det var i Pastor Smiths Tid, i 1802, at Allesø Præstegaard brændte. Branden, ved hvilken Nabopræsten fra Korup kom til Stede og manede Ilden, er tidligere omtalt.

Pastor Smith blev d. 14. Decbr. 1804 forflyttet til Aastrup paa Falster, og her fik han i 1816 tildelt Professortitel. Ved Siden af sin Præstegerning øvede han digterisk Virksomhed. Han døde 1847.

Johan Jakob Edsberg. (1805—1823.)

Der hengik ca. 4 Maaneder efter Pastor Smiths Forflyttelse, før den ny Præst udnævntes. Det var tidligere Kapellan i Bogense Johan Jakob Edsberg. Han kaldedes 3. Maj 1805 og beklædte Præsteembedet i 18 Aar, til han i 1823 blev forflyttet til Pjedsted ved Fredericia.

Edsberg var født 1. August 1768, blev Student i Odense 1787 og Kandidat 2. Maj 1792. Hans Hustru hed Margrethe Struch.

Edsbergs Præstegerning i Allesø-Næsbyhovedbroby faldt sammen med Napoleonskrigene og Freden i Kiel 1814, da Danmark mistede Norge. Præsteembedets Forhold var paa den Tid økonomisk set rent ud elendige. Skønt han vistnok gerne vilde være bleven i Allesø, var det ham næsten umuligt at skaffe sig Udkommet. En Søn af Pastor Edsberg lærte Snedkerhaandværket og bosatte sig i Allesø som Snedker; han var Ejer af Huset Matr. Nr. 142 i Allesø med den tilhørende Smedie paa Allesø Gade.

Efter at have taget Afsked fra Præsteembedet i Pjedsted flyttede Edsbjerg og Hustru paa deres gamle Dage til Middelfart. Her afgik han ved Døden d. 7. Maj 1852; hans Hustru døde 12. Januar 1860. Sønnen Christian Edsberg solgte 1863 sine Ejendomme i Allesø og flyttede ligeledes til Middelfart, hvor en Broder var Ejer af Edsbergs Hotel. Flere Medlemmer af den Edsbergske Familie ligger begravet i Middelfart.

Herman Peter Gudme. (1823—1829.)

Efter Pastor Edsbergs Forflyttelse i 1823 kaldedes d. 28. August samme Aar Kapellan i Skaarup og Lærer ved Skaarup Seminarium Herman Peter Gudme. Han var født 5. August 1777, Student fra Viborg 1794 og Kandidat 2. April 1799.

Som allerede omtalt var Præsteembedets økonomiske Forhold ret fortvivlede, og værre blev det i Pastor Gudmes Tid. Havde Gudme i Forvejen været tilstrækkelig klar over, hvorledes det stod til med Præsteembedet, havde han næppe søgt det. Ved Reskriptet af 15. Maj 1795, der fratog Latinskolen Kaldsretten til Embedet, blev der paalagt Præsteembedet en aarlig Refusion til Latinskolen af 300 Rigsdaler, der skulde betales i to Terminer og saaledes, at Skolen som Sikkerhed for Afgiftens rettidige Erlæggelse fik Prioritet i Tienden. Paa den Tid, Ordningen traadte i Kraft, var Byrden nogenlunde overkommelig; men med de lave Kornpriser efter Verdenskrigens Afslutning og Statsbankerotten bragtes Embedets Indehaver i en fortvivlet Situation. Pastor Gudme havde kun Valget imellem at løbe sin Vej fra Embedet eller at søge gennemført en anden Ordning med Latinskolen. En saadan kom i Stand, idet de 300 Rigsdaler blev erstattet med en aarlig Ydelse af 44 Tdr. $6\frac{7}{8}$ Skp. Rug og lige saa meget Byg, at

udrede i *tø* Terminer efter hvert Aars Kapitelstakst. Men efterhaanden som Kornet atter steg i Pris, blev ogsaa denne Afgift en betydelig Byrde, og fra de senere Præster rettedes der stærke Bebrejdelser mod Pastor Gudme, der imidlertid under de da-værende Forhold ikke kunde handle anderledes, end han gjorde.

Pastor Gudme havde den 27. Maj 1817 indgaaet Ægteskab med Marie Cathrine Toldberg, Datter af Hofjuveler Toldberg i København. I deres Hjem herskede den yderste Nød og Fattigdom; kun to smaa brogede Heste var alt, hvad han holdt paa den store Præstegaard. Og Grunden til disse Tilstande var ikke den, at Pastor Gudme og hans Hustru var daarlige Hosholdere. Baade de og deres smaa Børn arbejdede i Marken; Præsten læssede selv Gødning og kørte den ud. Hele Familien var i travl Virksomhed fra Morgen til Aften. Men trods alt lykkedes det ikke Familien at skabe sig taalelige Kaar, og dens haarde Kamp for Udkommet satte sine triste Spor, idet den Sindssygdом, der ramte den afholdte Præstekone — Marie Gudme, som hun populært kaldtes i Sognet — sandsynligvis havde sin Rod i de Anstrængelser, hun maatte døje i Allesø Præstegaard.

1829 blev Pastor Gudme kaldet til Præsteembedet i Ruds Vedby og Reerslev paa Sjælland, hvor han døde 1853. Paa hans Grav paa Reerslev Kirkegaard er rejst en smuk Mindesten. Hans sindssyge Hustru døde i Kongens Lyngby 1860. Af Ægteparrets 6 Børn, 4 Sønner og 2 Døtre, beklæder flere ansete Stillinger.

Rasmus Knudsen. (1829—1844.)

Som Pastor Gudmes Efterfølger kaldedes d. 6. Novbr. 1829 Hører ved Odense Latinskole Rasmus Knudsen. Han var født i Stenløse d. 23. Marts 1775. 18 Aar gl. blev han Student i Odense, og straks efter at han den d. 17. Januar 1800 var bleven Kandidat, fik han Ansættelse som Missionær i Julianehaab paa Grønland. Efter nogle Aars Ophold her kom han tilbage til Danmark og blev Hører i Odense, hvorfra han overtog Præsteembedet i Allesø-Næsbyhovedbroby.

Pastor Knudsen var Søn af Gaardmand i Stenløse Peder Knudsen og Hustru Kirsten Hansdatter. Han giftede sig med

Karen Simonsen fra Amagergaard i Vigerslev Sogn og var beslægtet med flere af Broby Sogns Beboere.

I sin Skoletid havde Knudsen været velbegavet og flittig; men det ser ud til, at han som Student har været forsømmelig og ligegyldig, i hvert Fald opnaaede han kun en lille tredje Karakter til sin Embedseksamen. Maaske han allerede dengang havde begyndt at lide under den Drikfældighed, der tyngede ham stærkt under hans Præstevirksomhed i Allesø.

Pastor Knudsen maatte i sine sidste Aar holde Kapellan. En af hans Kapellaner var den i Afsnittet om Epidemier nævnte Aagaard, senere Præst i Jylland. Aagaard var Befolkningens erklærede Yndling, og han fortjente at være det; thi ikke alene var han en dygtig Prædikant, men altid var han rede til at hjælpe, hvor der var Trang, og hans uegenyttige Opofrelse under den store Tyfusepidemi blev ikke noksom beundret.

Om Pastor Knudsen og Karen Knudsen kunde de gamle fortælle adskillige Anekdoter; men dem skal jeg ikke her indlade mig paa at gengive. Efter Opfordring søgte Knudsen i 1844 sin Afsked, og den blev ham bevilget 26. August s. A. Han flyttede til Møllegaard ved Odense, hvor han døde i Maj 1851. Hans Hustru døde først 6. Decbr. 1872, over 87 Aar gammel.

Johannes Brorson (1844—1848)

kaldedes til Præsteembedet 10. Novbr. 1844. Han var født i Ringsted d. 28. Juni 1796, blev Student 1816 og Kandidat 17. Maj 1824. Aaret efter blev han Kateket ved Garnisons Kirke i København og samme Aar residerende Kapellan i Besser paa Samsø, og her udnævntes han i 1836 til Sognepræst i Koldby paa samme Ø. Efter otte Aars Virksomhed kom han saa i 1844 til Allesø.

Hans Præstegerning i Allesø-Næsbyhovedbroby strakte sig kun over fire Aar, idet han allerede d. 17. Oktbr. 1848 afgik ved Døden, kun 52 Aar gl. Men i den korte Tid vandt han alligevel alles Hjerter. Han var Formand for Forstanderskabet for Kommunens Styrelse; det sidste Aar, han levede — Krigsaaret 1848 — var han sengeliggende af en haabløs

Sygdom, der allerede var ret fremskreden, da han overtog Embedet.

I Vibergs Beskrivelse af danske Præster staar Brorson omtalt som en Mand med gode Talegaver, som en gæstfri, særdeles afholdt Præst. Han ligger begravet lige Øst for Allesø Kirkes Kor; Beboerne satte en Mindesten paa hans Grav og omgærdede Gravstedet med et smukt Jerngelænder.

Even Christoffer Meldal (1848—1873)

kaldedes d. 19 December 1848. Han var født i København 1804 som Søn af Carsten Nikolaj Meldal og Hustru Ambrosia Paludan Hoelfeldt, blev Student i Vordingborg 1822 og Kandidat 24. April 1827.

Den 16. April 1830 udnævntes Meldal til Kateket i Bogense, og herfra blev han, efter Indstilling af Grev Bernstorff, den 17. Maj 1836 kaldet til Sognepræst for Nørre Sandager og Guldbjerg Menigheder. Her virkede han, til han tolv Aar senere forflyttedes til Allesø-Næsbyhovedbroby.

Meldal var en stræng og ordknap Mand, men yderst pligt-opfyldende. Han drev selv Præstegaarden og holdt mange Folk, som havde det saa godt, at de stadig blev hos ham. Men til

Trods for, at baade Folk og Fæ fik en god Behandling i Præstegaarden, lykkedes det dog Pastor Meldal at samle sig en ikke helt lille Formue i de Aar, han var Præst i Allesø. Samtidig var han en overordentlig godgørende Mand, og Folk, der tjente i Præstegaarden, kunde fortælle om, hvor megen god Mad, der blev baaret ud til de trængende i Sognet. Bag sit noget tilknappede Ydre besad Meldal et godt Hjerte.

Hans Embedsvirksomhed var fra første Færd præget af den største Nøjagtighed og Dygtighed; navnlig var han en nidkær Skoletilsynsmand. Næsten hver Uge kunde han ind-

finde sig i Klasserne for at overvære Undervisningen, og naar han holdt Eksamen, varede den undertiden fra Morgen til Aften. Ved Siden af sin Præstegerning varetog Meldal tillige Stillingen som Formand for Kommunalstyrelsen, indtil Landkommunalloven af 1867 kom. Han udnævntes d. 27. Decbr. 1864 til R. af. Dbg.

Pastor Meldals Hustru var Elisabeth Barfoed, født 7. Febr. 1816 paa Avernakø. De blev viede 4. Marts 1842 og havde i deres Ægteskab fire Børn, tre Sønner og en Datter. De to af Sønnerne døde som Børn; den tredje, Thomas Meldal, blev Overlærer ved Aarhus Latinskole. Datteren, Elisabeth Meldal, ægtede Pastor Theodor Christian Balslev, Broder til Provst Balslev i Lumby og Fætter til Biskop Balslev i Odense. Pastor Balslev er nu Præst i Tiset i Jylland.

I sine sidste Aar var Meldal svagelig, lidende af Nyregrus. For denne Sygdom lod han sig i Efteraaret 1872 underkaste en Operation i København; men Operationen bragte ham ikke den ventede Helbredelse; d. 16. Decbr. samme Aar bukkede han under for Sygdommen, mens han laa paa Kommunehospitalet. Hans Lig førtes til Allesø og stedtes til Hvile paa Allesø Kirkegaard.

Familien Meldal efterlader sig et godt Minde i Allesø og Næsbyhovedbroby, og deres endnu levende Børn, Thomas Meldal og Elisabeth Meldal, har gennem de mange Aar følt sig knyttet til deres Fødeby.

Christian Gustav Svelmøe. (1873—1882.)

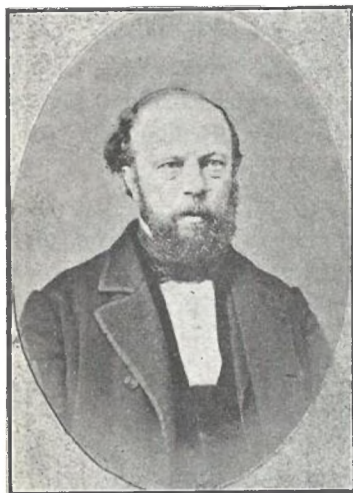
Efter Meldals Død overtoges Embedet af hidtilværende Sognepræst i Norup Christian Gustav Svelmøe, der kaldedes 11. Marts 1873.

Svelmøe var Søn af Lærer i Søndersø Carl Jakob Svelmøe og Hustru Ane Margrethe Elisabeth Petersen. Han blev Student i Odense 1838 og Kandidat 23. April 1844. Den 27. Jan. 1849 overtog han Stillingen som Kapellan i Støvring; derefter var han Kapellan i Nyborg fra 10. Decbr. 1850 til 30. Marts 1852, da han kaldedes til Præsteembedet i Jelstrup i Jylland. Her virkede han saa, til han d. 10. Juni 1859 blev Sognepræst i Norup paa Nordfyn.

Pastor Svelmøe holdt d. 27. April 1854 Bryllup med Ru-

doffine Alexandrine Sophie Edsberg, Datter af Præsten i hans Fødeby, Pastor Johan Henrik Edsberg i Søndersø. Lærerens Søn blev gift med Præstens Datter, og det var ingen Hemmelighed, at Præstedatteren havde støttet Lærersønnen, saa han var blevet i Stand til at studere til Præst.

Ogsaa Pastor Svelmøe var en nidkær Præst. Han havde en smuk Sangstemme og var særdeles afholdt af Beboerne,

med hvilke han jævnlig kom sammen i selskabeligt Samvær. Men i hele sin Præstetid levede han i meget daarlige økonomiske Kaar. Det var ikke mange Aar, han kom til at virke i Allesø og Næsbyhovedbroby. En Tid led han af saa slem en Koldbrand i Fødderne, at Tærne faldt af, og han maatte holde Kapellan. Dog kom han sig for saa vidt af denne Sygdom, som han igen kunde overtage sin Præstegerning. Men under et Besøg hos sin Datter i Skallebølle Skole blev han igen

pludselig syg, og faa Dage efter, d. 4. Decbr. 1882, afgik han ved Døden.

Pastor Svelmøe og Hustru ligger begge begravet paa Søndersø Kirkegaard.

Johan Peter Jørgen Engholm (1883—1906)

var født d. 20. Januar 1835 i København, hvor Forældrene var Skibsekviperingshandler Johan P. Engholm og Hustru Charlotte Mariane Hansen. Han blev Student fra Borgerdydsskolen 1852 og Kandidat 20. Januar 1860. Samme Aar — 4. Septbr. — kom han til Ørslev paa Sjælland som personel Kapellan, men forblev kun i denne Stilling et Par Maaneder, idet han d. 21. Novbr. blev Hjælpepræst i Tømmerup. Her var Engholm i ca. 7 Aar, til han d. 1. August 1867 ordineredes som Præst og Skolelærer paa Christiansø. Han forflyttedes 5. Maj 1874 til Thorsted-Svendstrup Præsteembede, kom 19. Maj

1877 atter til Tømmerup og fik her Udnævnelse som Sognepræst i Allesø-Næsbyhovedbroby 9. Januar 1883.

Medens Engholm var Hjelpepræst i Tømmerup, var han i Vor Frelzers Kirke i København bleven viet til Ane Marie Sofie Frederikke Ville, hvis Fader, Hans Jakob Ville, var Provst i Trondhjem.

Pastor Engholm var en litterær Mand. Han skrev Artikler i „Christeligt Maanedblad“ og „Indre Missions Tidende“, og i Tiden mellem 1861 og 1867 oversatte og udgav han forskellige religiøse Skrifter. Fra hans Haand var ogsaa et i 1865 udkommet Stridsskrift mod Baptisterne: „Er det rigtigt, at smaa Børn bliver døbte?“

Da Engholm i 1883 kom til Allesø, var han bebyrdet med en stor Gæld; men ved god Økonomi fik han den snart afbetalt, og han naaede endog at blive ret velstaaende. Han levede fordringsløst og nøjsomt og viste

en næsten for vidtdreven Sparsommelighed; men siges skal det til hans Ære, at han aldrig holdt sig tilbage med Bidrag, naar det gjaldt Hjælp til trængende Mennesker eller Støtte til Fædrelandets Forsvar; han var i det hele en god dansk Mand.

Som Præst var Engholm punktlig og dygtig.

Pastor Engholm tog Afsked fra sit Embede d. 16. Novbr. 1906 og flyttede til Hellerup. Her døde han den 3. Septbr. 1910. En Søn af ham lever; der var flere Børn i Ægteskab; men de øvrige døde som unge.

Hans Carl Adam Julius Gjerding (kaldet 1907), den nuværende Sognepræst for Allesø-Næsbyhovedbroby Menighed, blev kaldet 18. Januar 1907 og forflyttedes hertil fra Aggersø, hvor han havde været Sognepræst siden 1892.

Pastor Gjerding er født i København d. 18. Maj 1861.

Forældre: Løjtnant og Bogholder Ove Jakob Fritz Gjerding, R. af Dbg., og Hustru Caroline Marie Theodora Bech. 1880 blev Gjerding Student i Viborg, og efter at have taget Embeds-eksamen d. 23. Januar 1890 var han Religionslærer ved Pige-skoler i København. 18. April 1890 udnævntes han til Kateket ved Trinitatis Kirke og blev ordineret 23. April samme Aar. Godt to Aar senere — 21. Novbr. 1892 — overtog Pastor Gjerding Præsteembedet paa Aggersø.

Medens Gjerding var Præst paa Aggersø, blev han d. 18. Oktbr. 1894 i Ulsø Kirke viet til Gerda Mygdal, født 1. Juni 1863 i Søtorup og Datter af Apoteker Oluf Mygdal og Hustru Eleonora Dorthea Ulstrup. I deres Ægteskab har de to Døtre.

Under sin Præstevirksomhed paa Aggersø udgav Gjerding nogle Prædikener, som omtaltes anerkendende i Pressen. Kort efter sin Ankomst til Allesø valgtes han til Formand for Hjælpekassen og for Værgeraadet, og han har senere indlagt sig Fortjeneste ved sit energiske Arbejde for at gøre den stærkt forfaldne Allesø Kirke til en hyggelig og smuk Landsbykirke.

I Pastor Gjerding har Pastoratet en samvittighedsfuld og fordragelig Præst. Han er en sympatetisk Personlighed, og baade han og hans Hustru mødes med Tillid og Hengivenhed af de to Sognes Beboere.

De kommunale Raad og deres Formænd siden 1867,

Ved Landkommunalloven af 1867 forandrede Sogneforstanderskabet til Sogneraad. Medlemsantallet blev det samme som hidtil, og Sogneforstanderskabets Medlemmer maatte

fungere som Sogneraadsmødlemmer, til deres normale Funktionstid var udløbet.

Dog afholdtes der et Par Suppleringsvalg, forinden det første egentlige Sogneraadvalg fandt Sted. Gmd. Jørgen Poulsen var blevet valgt ind i Amtsraadet og havde nedlagt sit Mandat i Sogneraadet. I hans Sted valgtes ved Suppleringsvalg den 19. Maj 1868 Gmd. Hans Hansen, Næsby, med 11 St. Ogsaa Sogneforstanderskabets Formand, Pastor Meldal, opgav sit kommunale Hverv, hvad han efter Loven af 1867 havde Ret til, og et nyt Suppleringsvalg blev afholdt d. 15. December 1868 i Broby Skole. Valget, der foretoges af den alm. Vælgerklasse, stod mellem Gmd. Jeppe Pedersen og Gmd. Søren Christensen, begge af Allesø. Sidstnævnte, som tidligere i mange Aar havde været Medlem af Sogneforstanderskabet, gik af med Sejren og valgtes med 40 St., medens Jeppe Pedersen fik 14 St.

Efter Afholdelsen af disse to Suppleringsvalg havde det første Sogneraad for Allesø-Næsbyhovedbroby Kommune følgende Sæmmensætning:

Boelsmand Hans Bendtsen, Allesø, Gmd. Knud Rasmussen, Allesø, Gmd. Hans Hansen, Næsby, Gmd. Søren Christensen, Allesø, Forpagter Helm Petersen, Næsbyhoved, Gmd. Bertel Nielsen, Broby, Rasmus Pedersen, Broby Mark, Gmd. Jørgen Andersen, Skovshøjrup, Gmd. Peder Larsen, Allesø.

Til Formand valgtes Forpagter Helm Petersen.

Efter den alm. Vælgerklasses Valg 1871 bestod Sogneraadet af:

Gmd. Jeppe Pedersen, Allesø, Gmd. Hans Rasmussen, Broby, Husmand Hans Lange, Broby, Hjulmand Lars Rasmussen, Broby (alle valgt 22. November 1871). Forpagter Helm Petersen, Næsbyhoved, Gmd. Bertel Nielsen, Broby, Gmd. Rasmus Pedersen, Broby Mark, Gmd. Jørgen Andersen, Skovshøjrup, Gmd. Peder Larsen, Allesø.

Forpagter Helm Petersen genvalgtes som Formand; men da han forlod Kommunen inden Valgperiodens Udløb, blev Peder Larsen Formand det sidste Aar, og et nyt Sogneraadsmødlem, Gmd. Lars Rasmussen, Allesø, valgtes.

Den 5. December 1873 foretog de højtbeskattede Vælgere Valg af 5 Sogneraadsmødlemmer. Valgene var hidtil foregaaet

i Broby Skole; men henlagdes nu til den nylig opførte Broby Kro. Det ny Sogneraad saa saaledes ud:

Forpagter Hans Jørgensen, Næsbyhoved, Gmd. Jørgen Rasmussen, Allesø, Gmd. Rasmus Steffensen, Højrup, Gmd. Hans Hansen, Næsby, Gmd. Christian Poulsen, Allesø (alle valgt 5. December 1873). Gmd. Jeppe Pedersen, Allesø, Gmd. Hans Rasmussen, Broby, Husmand Hans Lange, Broby, Hjulmand Lars Rasmussen, Broby.

Formand: Forpagter Hans Jørgensen, Næsbyhoved.

Efter den alm. Vælgerklasses Valg 1876:

Gmd. Anders Andersen, Broby, Lærer Lehn, Broby, Boelsmand Hans Bendtsen, Allesø, Husmand Hans Pedersen, Broby Mark (alle valgt 19. December 1876). Forpagter Han Jørgensen, Næsbyhoved, Gmd. Jørgen Rasmussen, Allesø, Gmd. Rasmus Steffensen, Højrup, Gmd. Hans Hansen, Næsby, Gmd. Christian Poulsen, Allesø.

Formand: Forpagter Hans Jørgensen, Næsbyhoved.

Efter de højstbeskattedes Valg 1879:

Gmd. Ludvig Poulsen, Næsby, Gmd. Jakob Hansen, Højrup, Gmd. Steffen Pedersen, Allesø, Gmd. Christian Larsen, Rullekrogaard, Gaardbestyrer Peder Rasmussen, Allesø (alle valgt 2. December 1879), Gmd. Anders Andersen, Broby, Lærer Lehn, Broby, Boelsmand Hans Bendtsen, Allesø, Husmand Hans Pedersen, Broby.

Formand: Gmd. Ludvig Poulsen, Næsby.

Efter den alm. Vælgerklasses Valg 1882:

Gmd. Rasmus Jensen, Lundsgaard, Kroejer Niels Chr. Rasmussen, Broby Kro, Kreaturhandler Anders Hansen, Broby, Gmd. Rasmus Jørgensen, Allesø (alle valgt 31. Novbr. 1881). Gmd. Ludvig Poulsen, Næsby, Gmd. Jakob Hansen, Højrup, Gmd. Steffen Pedersen, Allesø, Gmd. Christian Larsen, Rullekrogaard, Gaardbestyrer Peder Rasmussen, Allesø.

Formand: Gmd. Ludvig Poulsen, Næsby.

Efter de højstbeskattedes Valg 1885:

Gmd. Jørgen Poulsen, Næsby, Boelsmand Hans Rasmussen, Allesø, Gmd. Søren Eriksen, Næsby, Husmand Hans Steffensen; Højrup, Gmd. Knud Nielsen, Allesø (alle valgt 15. Decbr. 1885). Gmd. Rasmus Jensen, Lundsgaard, Kroejer Niels Chr.

Rasmussen, Broby Kro, Kreaturhandler A. Hansen, Broby, Gmd. Rasmus Jørgensen, Allesø.

Efter den alm. Vælgerklasses Valg 1888:

Gmd. Hans Rasmussen, Allesø, Gmd. Hans Rasmussen, Broby, Gmd. Jørgen Jensen, Broby, Gmd. Rasmus Nielsen, Broby (alle valgt 21. Decbr. 1888). Gmd. Jørgen Poulsen, Næsby, Boelsmand Hans Rasmussen, Allesø, Gaardejer Søren Eriksen, Næsby, Husmand Hans Steffensen, Højrup, Gmd. Knud Nielsen, Allesø.

Formand: Knud Nielsen, Allesø.

Efter de højstbeskattedes Valg 1891:

Gmd. Jørgen Bendtsen, Allesø, Gmd. Niels Nielsen, Næsby, Gmd. Niels Rasmussen, Højrup, Gmd. Rasmus Chr. Sørensen Allesø, Allesø, Gmd. Jens Rasmussen, Kirkendrup (alle valgt 22. Decbr. 1891). Gmd. Hans Rasmussen, Allesø, Gmd. Hans Rasmussen, Broby, Gmd. Jørgen Jensen, Broby, Gmd. Rasmus Nielsen, Broby.

Til Formand valgtes Gmd. Niels Nielsen, Næsby. Men da Niels Nielsen flyttede fra Kommunen, valgtes ved Suppleringsvalg 25. Jan. 1892 Lærer Jensen, Allesø, til Medlem af Sogneraadet, og Gmd. Rasmus Nielsen, Broby, blev Raadets Formand.

Efter den alm. Vælgerklasses Valg 1894:

Gmd. Lars Chr. Nielsen, Broby, Gmd. Erik Jensen, Broby, Lærer Lehn, Broby, Hjulmand Hans Chr. Nielsen, Næsby (alle valgt 4. Decbr. 1894). Gmd. Jørgen Bendtsen, Allesø, Lærer Hans Jensen, Allesø, Gmd. Rasmus Chr. Sørensen, Allesø, Gmd. Jens Rasmussen, Kirkendrup, Gmd. Niels Rasmussen, Højrup.

Formand: Lærer Lehn.

Efter de højstbeskattedes Valg 1897:

Gmd. Rasmus Chr. Jensen, Allesø, Gmd. Hans P. Pedersen, Allesø, Proprietær Valdemar Jespersen, Næsbyhoved, Gmd. Jørgen Larsen, Allesø, Gmd. Lars Nielsen, Højrup (alle valgt 16. Decbr. 1897). Gmd. Lars Chr. Nielsen, Broby, Gmd. Erik Jensen, Broby, Lærer Christian Lehn, Broby, Hjulmand Hans Chr. Nielsen, Næsby.

Formand: Lærer Lehn.

I Stedet for Lars Nielsen, Skovshøjrup, der afgik ved

Døden, valgtes 13. Marts 1900 Husmand Hans Christensen, Højrup Mark, til Medlem af Sogneraadet.

Efter den alm. Vælgerklasses Valg 1900:

Gmd. Jens Laurits Hansen, Kirkendrup, Lærer Chr. Lehn, Broby, Gmd. Rasmus Rasmussen, Broby, Gmd. Rasmus Larsen, Broby (alle valgt 14. Decbr. 1900). Gmd. Rasmus Chr. Jensen, Allesø, Gmd. Hans Peder Pedersen, Allesø, Proprietær Valdemar Jespersen, Næsbyhoved, Gmd. Jørgen Larsen, Allesø, Husmand Hans Christensen, Højrup.

Formand: Lærer Lehn.

Da Gmd. Rasmus Rasmussen nedlagde sit Mandat, blev Rs. Chr. Sørensen, Allesø, ved Suppleringsvalg den 20. Novbr. 1903 valgt ind i Sogneraadet.

Efter de højstbeskattedes Valg i 1903:

Gaardejer Christian Hansen, Broby, Gaardejer Hans P. Andersen, Allesø, Gaardejer Jørgen Jørgensen, Allesø, Proprietær Valdemar Jespersen, Næsbyhoved, Gaardbestyrer Rasmus Andersen, Højrup, (alle valgt 22. Decbr. 1903). Gaardejer Jens Laurits Hansen, Kirkendrup, Lærer Christian Lehn, Broby, Gaardejer Rasmus Larsen, Broby, Gaardejer Rasmus Chr. Sørensen Allesø, Allesø.

Formand: Lærer Lehn.

Efter den alm. Vælgerklasses Valg 1906:

Lærer Chr. Lehn, Broby, Gmd. Rasmus Chr. Sørensen Allesø, Allesø, Gmd. Hans H. Hansen, Kirkendrup, Gmd. Niels Nielsen, Broby (alle valgt 4. Decbr. 1906). Gaardejer Christen Hansen, Broby, Gmd. Hans P. Andersen, Allesø, Proprietær Valdemar Jespersen, Næsbyhoved, Gaardbestyrer Rasmus Andersen, Højrup.

Formand: Lærer Lehn.

Ved Loven af 20. April 1908 gennemførtes den almindelige Valgret ved kommunale Valg, og de to Vælgerklasser ophævedes. Medens hidtil Halvdelen af Sogneraadet havde været paa Valg hvert tredje Aar, skulde nu hele Sogneraadet vælges paa een Gang efter Forholdstalsvalgmaaden og med en Funktionstid paa fire Aar.

Det første Sogneraadvalg efter den ny Lov afholdtes 11. Marts 1909, saa de ny Medlemmer kunde træde i Virksomhed 1. April s. A. Valgt blev:

Lærer Lehn, Broby, Sognefoged Peder Rasmussen, Allesø, Gmd. Niels Nielsen, Broby, Gmd. Jens Marius Andersen, Allesø, Proprietær V. Jespersen, Næsbyhoved, Gmd. Hans Henrik Hansen, Kirkendrup, Gmd. Mads Pedersen. Højrup, Husmand Hans Jørgen Knudsen, Allesø, Bødker Jens Andersen, Broby.

Formand: Lærer Lehn.

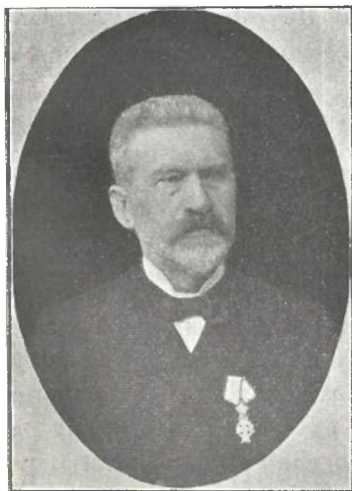
Af det sidst afholdte Valg, d. 11. Marts 1913, fremgik det nuværende Sogneraad, der bestaar af følgende Medlemmer:

Proprietær Valdemar Jespersen, Næsbyhoved, Gmd. Knud Christensen, Broby, Gmd. Anders Poulsen, Allesø, Gmd. Anders Nielsen, Allesø, Gmd. Anton Pedersen, Allesø, Husmand Thomas Jørgensen, Broby, Maler Niels Marius Nielsen, Broby, Gmd. Jens P. Jensen, Kirkendrup, Gmd. Rasmus P. Jespersen, Højrup.

Formand: Proprietær Jespersen.

Lærer Christian Lehn.

Ingen enkelt Mand har haft større Betydning for Allesø-Næsbyhovedbroby Kommunes

Udvikling i den sidste Menneskealder end hidtilværende Lærer ved Næsbyhovedbroby, Skole Christian Lehn. Hans halvtreds-aarige Virksomhed som Lærer er allerede omtalt. I omtrent lige saa lang Tid var han knyttet til Sogneraadet og det offentlige Liv. Allerede kort efter Sogneraadets Oprettelse i 1867 blev den unge 25 aarige Lærers Sekretær og Regnskabsfører. Han fik herved tidligt Lejlighed til at gøre sig fortrolig med offentlige Anliggender, og

selv om han ikke var valgt Medlem af Sogneraadet, øvede han dog en ikke ringe Indflydelse.

Senere, da han valgtes ind i Sogneraadet, overtog han dette Hverv med bedre Forudsætninger end de fleste, og ganske naturligt blev han snart Raadets Formand. Og Lehn brugte sine Evner til Gavn for Kommunen, hvis Anliggender han varetog med økonomisk Sans, men samtidig paa en fremskridtsvenlig Maade. Altid var han med til at fremme private Foretagender, som kunde gavne Kommunen, f. Eks. Nivelering og Oprensning af Vandløb, Vejanlæg, Oprettelse af Syge- og Begravelseskasser. Forelaa der til Afgørelse større kommunale Sager, plejede Lehn at sammenkalde Beboerne til et Møde, for at de kunde faa Lejlighed til at udtale sig, før Sogneraadet traf endelig Bestemmelse.

Fattigsager var Lehn særlig inde i. Under sin lange Lærergerning i Kommunen havde han faaet et godt Kendskab til de enkelte Familier, og paa Grund af sin lette Adgang til Kirkebøgerne var han under en Fattigsag hurtig i Stånd til at skønne over, om Kommunen havde Forsørgelsespligt i det paagældende Tilfælde.

Skønt Lehn ikke fornægtede sine konservative Anskuelser, var han dog en Mand, som Smaakaarsfolk havde ubetinget Tillid til, og han blev Gang paa Gang med næsten Enstemmighed valgt ind i Sogneraadet af den almindelige Vælgerklasse. Og en mere varmtfølede Talsmand kunde de smaa i Samfundet vanskeligt faa.

Da Sygekassen oprettedes 1888, valgte Husmændene Lehn som Formand, og paa samme Maade gik det ved Begravelseskassens Oprettelse i 1893. Det var ikke faa offentlige Tillidsposter, der efterhaanden blev lagt paa denne Mands Skuldre.

Lehn udnævntes til Dannebrogsmænd d. 17. Oktbr. 1907.

Samtidig med at Lehn d. 30. April 1913 opgav sin Lærergerning, trak han sig tilbage fra sine forskellige offentlige Hverv, og da han kort efter forlod Allesø-Næsbyhovedbroby Kommune for at tage Ophold hos sin Søn i Svendborg, kunde han se tilbage paa et halvt Aarhundredes dygtig og anerkendt Virken paa det Sted, hvor han som purungt Menneske begyndte en Hjælpelærers beskedne Gerning.

Lærer Lehn havde d. 28. Marts 1874 indgaaet Ægteskab med Charlotte Karoline Kirstine Petersen, Datter af Lærer Petersen, Hjallese, og med hende levede han et lykkeligt Fa-

milieliv, til hun den 3. Septbr. 1900 afgik ved Døden. Af deres seks Børn er to Sønner og fire Døtre.

Gilder og Samlav.

De ældres Gilder.

I den tæt sammenbyggede Landsby laa Husene lige ud til Gaden, medens Gaardene var lidt tilbagetrukne; en smal Gyde førte fra Gaden ind til Gaarden.

Gaardene var smaa og rundbyggede, alle Stuehusene laa i Nordsiden. Midt i Gaarden havde Møddingstedet Plads, og Afstanden ind til Bygningerne var ikke større, end at en lille Vogn med Nød og næppe kunde køre omkring Møddingen.

Stuehusets Indgangsdør bestod af to Halvdøre, saaledes som de endnu benyttes i Lader og Stalde. I Dagligstuen stod det store gamle Egebord foran Bænken langs de smaa Vinduer ud mod Gaarden. Kakkellovnen var en Bilæggerovn af Jernplader og med et Rør af Ler. Over Ildstedet, der var aabent, hang Gryden eller Lerpotten i en Jernkrog. Ud over nogle Stole — Træstativer med halmflettede Sæder — samt Spinderokken fandtes der i Reglen ikke andre Møbler i Dagligstuen. Under Loftet var anbragt Hylder, hvorpaa man opbevarede Mælk og Husgeraad. Gulvet var stampet Ler, undertiden kunde det ogsaa være brolagt med Kampesten.

I Sovekamret havde Sengene deres Plads, to med Forhæng lukkede Rum. Desuden var der gerne Bord og Chatol. Ogsaa Storstuen havde Lergulv, og her stod nogle jernbeslaaede Kister, en Dragkiste og mange Steder tillige en Seng med hjemmelavede Dyner og Hvergarner.

Værelsets Oplysning besørgeades af en Tællepraas, der blev sat i en Trælysestage, hvor Lyset kunde skydes op og ned, og for at det ikke skulde brænde helt ned i Træet, var der anbragt en lille Jernindretning, kaldet Profitten, og paa den blev den sidste Rest af Lyset sat.

Boligforhold som de her skildrede levede vore Forfædre under til omtrent 1860.

Naar Bymændene skulde drøfte deres fælles Anliggender,

samledes de hos Oldermænden og bænkedes sig omkring det store Egebord, hvor de opvartedes med Smørrebrød, Øl og Brændevin. Øllet „gik rundt“ i en trebenet Lerpotte. Klæde- dragten var Vadmelsbenklæder, Vest med blanke Knapper, hvid Trøje og rød Hue.

Øldrikningen var Bymændenes Hovednydelse, og Bøderne, der idømtes, var en halv eller en hel Tønde Øl. Var Øllet godt, var alting godt. Oldermænden var en Slags Kromand; ikke alene solgte han Drikkevarer til Bymændene, naar de var samlede hos ham, men rundt omkring fra Byen kunde der hentes Brændevin hos Oldermænden.

Visse faste aarlige Dage mødte Bymændene hos Oldermænden, f. Eks. Mikkelsdag, Kyndelmisse og Mortensdag, og desuden samledes de 2. Paaskedag for at vælge en ny Oldermænd. Oldermændsbestillingen gik paa Omgang blandt Bymændene. Man opgjorde Regnskabet med den gamle Oldermænd, tog de gamle Papirer og gik hen til den ny Oldermænd, hvor der saa var Gilde hele Natten.

Efter endt Snekastning samledes Bymændene hos Oldermænden og spillede Kort. De gamle fortalte om, hvorledes de kunde sidde og spille saa længe, til Træskoene frøs fast til Gulvet. Blev Gulvet for opblødt, hentedes en Spandfuld Sand, som blev lagt paa.

Naar Oldermænden kaldte Bymændene til Stævne, skete det ved, at han lod en Mand gaa omkring i Byen og tude i et Horn, og saa mødte alle Mand ved Smedjen midt i Byen til Drøftelse af deres Anliggender. (Se Byloven.)

Oldermændsinstitutionen bestaar endnu, men nærmest kun af Navn. Efterhaanden er alle Spørgsmaal af fælles Interesse gaaet ind under Sogneraadet og Politimyndighederne. Heller ikke samles man paa Stævne; men skal en Sag drøftes, mødes man i Forsamlingshuset.

I Reglen herskede der et godt Forhold mellem Bymændene; de gamle Skikke gav Samfølelse; men hændte det, at der opstod Strid, blev den som oftest bilagt ved, at den, der havde Uret, bødede en Tønde Øl. Man søgte ikke til Sagførere eller plejede Rettergang. Stridighederne afgjorde man med hinanden indbyrdes hjemme i Bylavet.

Bylavet fik sine Indtægter ved Udlejning af Byens tre Græs-

grave og ved et aarligt Bidrag fra Højrup for udlagt Jord til en Skolesti fra Højrup til Allesø Skole samt for udlagt Jord til en Skolelod.

Nogle af Bymændenes aarlige Gilder skal her omtales.

Byen var inddelt i tre Lav, som hver paa Omgang holdt en Tyr. En Gang aarlig mødte Bymændene hos den Mand, der havde Tyren, hver med en Skæppe Havre til den, og Tyrens Vært afholdt da et Tyregilde, hvis Kostbarhed vistnok oversteg Værdien af den medbragte Havre. Paa lignende Vis samledes man ogsaa til et aarligt Ornegilde. Saa var der Smedegildet, som Smeden foranstaltede en bestemt Dag i Aaret, naar Bymændene afgjorde deres Smedegæld, ikke med Penge, men ved Levering af nogle Skæpper Korn og nogle Kander Mælk, alt efter Gaardens Størrelse. Smedegildet kunde godt vare til den næste Dag. Ogsaa Jordemoderen fik leveret Mælk en Gang om Aaret; men hun gjorde intet Gilde. Da Jordemoderen boede i Beldringe, blev Mælken til hende fra Allesø samlet i en Gaard i Allesø, hvor hun hentede den i en større Beholder for siden at lave Ost af den.

De tre Lav, hvori Byen var delt, var Sønderballe, Østerballe og Hylleballe. Ved Barselgilde blev Inddelingen nogenlunde holdt; men ved Bryllup og Begravelse fik hele Byen i Reglen Indbydelse.

Det var ingen billig Historie at blive gift. Ved første Tillysning blev der holdt Jagilde, som varede i to Dage. Bymændene spillede Kort i Dagligstuen, i Storstuen dansede de yngre Mænd og Koner, og i et eller to Rum i Laden, der var overtrukket med Lagener og pyntet med Grønt, tumlede Ungdommen sig med Liv og Lyst.

Otte Dage før der skulde holdes Gilde, hvad enten det var Bryllup, Barnedaab eller Begravelse, gik Pigen fra den paagældende Gaard rundt til Beboerne med Indbydelsen. Bysteren kaldtes hun, og hun var altid ren og net i sin Paa-kledning. I hele Byen kendte man Dagen, naar Bysteren kom, og der var hvert Sted sørget for Anretning til hende. Saa snart hun var kommet inden for Døren, forrettede hun sit Ærinde. Hos Naboerne plejede Bysteren at bede Sønnen og Datteren komme for at hjælpe til med Opvartningen, lige-

som Karlen, i Tilfælde af Begravelse, skulde følge med for at tage Del i Ringningen og Gravning af Graven.

Et Bryllupsgilde varede ligesom Jagildet i to Dage, man kan gerne sige i tre, idet Naboer og Familie ogsaa samledes Tredjedagen efter Brylluppet. Kom Brudgommen fra en anden By, holdt han sit Indtog med en lang Vognrække med Spillemænd og Forridere i Spidsen. Udenfor Bryllupsgaarden stod Musikanterne opstillet, og efterhaanden som Gæsterne indfandt sig, spillede de et Stykke. Senere underholdt de Gæsterne under Spisningen.

De Retter, der opvartedes med ved Gilderne, var i ældre Tider: Sød Suppe, Steg og Kage. Hver Deltager medbragte selv Kniv og Ske. Suppen og Stegen spistes; Kagen derimod deltes mellem Konerne, saa hver af dem kunde faa et Stykke i Lommen med hjem til Børnene. Omkring 1840 blev den søde Suppe afløst af Kødbollesuppe, og Spisesedlen ved et af de store Gilder saa da saaledes ud: Kødbollesuppe, Peberrodskød Hønssteg og Kage. Af Drikkevarer nød man Øl og Brændevin, hvortil i den nyere Tid er kommen Vin og Bajerskøl.

Det var Skik, at Naboer og Slægtninge leverede „Føring“ til Gildet, Gaver som Smør, Æg, Høns og Mælk. Selve Gildedagen kom der Fløde rundt omkring fra hele Byen, og naar Gildet var sluttet, gav Gæsterne Gildespenge, en Gaardmand gav en Specie, en Husmand en Rigsdaler. Ved Barselgilde ydede man sit Bidrag paa en anden Maade. Hele Gildeslavet mødte i Kirken og overværede Daaben, og naar den var til Ende, gik alle op til Alteret for at ofre til Præst og Degn; de gik tillige forbi Gudmoderen, der havde udbredt et Lommetørklæde i sit Skød, og her lagde hver især sit Offer til Barnet.

Netop fordi man hjalp hinanden og løftede i Flok, blev det muligt for vore Forfædre at fejre Livets Højtidstunder under saa festlige og storslaaede Former. Skulde den enkelte selv have baaret alle Udgifterne ved et stort Gilde, vilde det være blevet økonomisk uoverkommeligt for de fleste. Ikke blot bragte Gæsterne Fødevarer til Gildehuset, men de ydede ogsaa den fornødne Betjening og Hjælp. Familiens og Naboernes unge Karle og Piger vartede op, de sidstnævnte i skinnende hvide Forklæder, og ved Begravelser besørgede Karlene fra de

nærmeste Gaarde Ringningen og Gravning af Graven. Alle disse gode gamle Skikke er desværre forbi.

Ved en Begravelse mødte der gerne to fra hver Gaard for at følge den døde til Graven. Bagefter holdtes der saa Gilde i Sørgehuset, hvor der var trukket Lagener over et eller to Rum i Laden. Bymændene og de mere velstaaende spiste i Storstuen, medens Ungdommen og de mindre bemidlede indtog deres Maaltid i Udhusene. Ikke altid syntes Gæsterne prægede af Anledningens Alvor, og hænde kunde det, at der spilledes Kort hele Natten.

Under Spisningen ved Gilderne var det Skik, at der, naar Suppen var spist, blev gjort et lille Ophold. Dette Ophold benyttede Bymændene til at tage en „Kløse“ op paa deres Tallerken; endvidere tog de et Stykke Hvedebrød med Smør og hertil en Snaps Brændevin. Kløserne (Kødbollerne) var trillet runde og meget større end de Kødboller, vi nu bruger. Naar Maaltidet var til Ende, plejede Degnen at træde hen i Døren mellem Stuerne og synge:

Vort Maaltid er til Ende
 Vort Bord nu dækkes af.
 Til Dig vi os nu vende,
 Som os det Gode gav.
 Med Tak af Hjertets Grund
 Dig Lov, o Gud, vi sjunge!
 Du læskede vor Tunge
 Du mættede vor Mund!

Derefter bød Degnen Velbekomme og bad Gæsterne komme igen den næste Dag.

Efter Maaltidet aflagde Konerne Besøg hos Naboerne, Mændene gik omkring i Gaarden og Staldene, og imedens blev der dækket Kaffe bord.

Naar der dansedes ved Barselgilder, var det Skik, at Degnen først skulde danse en Dans med Gudmoderen. Før Degnen havde indledet Dansen, turde ingen vove sig ud paa Gulvet. Jeg husker fra min Barndom, at vi Drengene, der efter Spisningen legede i Gaarden, meget opmærksomt afventede det Øjeblik, da Degnen skulde træde i Dansen med Gudmoderen; og for at ingen af os skulde gaa Glip af det højtidelige Syn, forkyndtes Øjeblikkets Indtrædelse med høje Raab. Naa, nogen særlig Nydelse var det ikke at se Lærer Holm

danse; han var alt andet end Dansemester. Det saa nærmest ud til, at han stod midt paa Gulvet og drejede rundt med Gudmoderen. Aabenbart var det en Fejl ved Skoleloven af 1814, at den ikke ogsaa havde draget Omsorg for denne Side af Lærernes Uddannelse.

Naar Gæsterne kom til Andendags Gilde, blev der ikke spillet ved Ankomsten. Gæsterne gik ganske stiltiende ind og hilste Goddag og Tak for i Aftes. Konerne gik igennem Dagligstuen ind i Sovekammeret. Mændene blev i Dagligstuen, og saasart de vare komne ind ad Døren, stod Opvarteren og bød Kryderbrød og en Snaps Brændevin. Lidt efter lidt blev Gaarsdagens Hændelser diskuteret.

Fra gammel Tid havde man den Skik, at en Mand, der overtog en Gaard, skulde give Igang (Indgang i Lavet). Døde en Mand, skulde hans Børn eller Arvinger give Afgang (Gravøl). Denne sidste Skik holdt sig til omkring 1820. Saa faldt Gravøllet bort, og i Stedet for traadte de Begravelsesskikke, der har holdt sig op til vore Dage.

Igangen formede sig paa følgende Maade. Seks Gaardmænd mødte i Gaarden hos den ny Mand og spiste Oksekød-suppe og Peberrodskød. Hen paa Eftermiddagen, lidt før Aften, kom saa alle Byfolkene, Gaardmænd, Husmænd og Tyende, og de opvartedes med skaaret Smørrebrød, Øl og Brændevin. De ældre spillede Kort i Dagligstuen, Gaardmændene Trekort og Husmændene Femtenstreger, medens de yngre Mænd og Kvinder dansede i Storstuen. Dog kunde ogsaa de gamle længere ud paa Aftenen, naar Øllet og Brændevinen havde sat Humøret op, finde paa at lægge Kortene og svinge sig i Dansen. Ungdommen dansede ude i Laden, hvor der var dannet et Loft af Lagener.

Denne Bogs Forfatter har selv som ung deltaget i saadanne Gilder, og det ejendommelige Folkelivsbillede, der her udfoldede sig, staar tydeligt for ham endnu. Inde fra Stuehuset lyder de gamle Dansestykker, medens Mænd og Koner tripper hen over Lergulvet, ældre og yngre imellem hinanden. I Loen suser den leende Ungdom af Sted til Takten af de nye, moderne Melodier, og ude over den lille, firkantede Gaardsplads blander sig i de sene Nattetimer Tonerne fra en gammel og en ny Tid. Under den sidste Igang i Allesø — det var i 1869

hos Gaardejer Hans Andersen — sad jeg som elleve Aars Dreng ude i Gaarden og lyttede til denne underlige Toneblanding: fra Loen en hypermoderne Vals („Der kom et Brev til Præstens Gaard“) og fra Stuehuset en god, gammel Tyrolerval („Til de skønne Pigers Ros og Ære“). En yndet Dans blandt de gamle var Menuet, der dansedes med taktfaste Fodtrin, som kunde høres langt bort.

Efterhaanden som det led ud paa Aftenen, lød Røsterne højere og højere; der blev jo drukket rigeligt. Foruden med Kortspil og Dans drev man Tiden hen med alskens Løjer. Der blev taget Livtag, som f. Eks. da Brødrene Gabrielsen ved det omtalte Gilde brødes med den kæmpestærke Husmand Niels Christensen. Ved samme Lejlighed købte Bymændene en Ko af Rasmus Væver paa Betingelse af, at denne straks hentede Koen; og virkelig kom Rasmus Væver ogsaa nogen Tid efter med sin Ko og trak den lige ind i Stuen, hvor Bymændene imidlertid betalte ham med en stor Kobbermønt, som de havde overkridtet. Her som overalt gik Forstanden ud, hvor Øl og Brændevin kom ind. De mindst modstandsdygtige maatte „holde Lys“ og være til Løjer for de øvrige.

Den, der ikke gav Igang, fik let hele Byen imod sig. Naar han derimod havde opfyldt sin Pligt i saa Henseende, da var Baandet knyttet, og han kunde gøre Regning paa Bymændenes Hjælp ved alt forefaldende Arbejde: Kørsel af Sten og Træ til Bygninger, Klining af Vægge, Brøndgravning o. s. v. Paa den anden Side har man Eksempler paa, at ingen vilde hjælpe den Mand, der vilde knibe udenom med Igangen.

Som nævnt fandt det sidste Igangsgilde Sted i 1869.

Ungdomsliv.

Efter at nu de ældres Gildeskikke er omtalt, skal der gives en Skildring af, hvorledes Ungdommen morede sig i forrige Tider.

I Maj Maaned ved Løvspring holdtes der Majfest. De unge Karle gik ud i Skoven, hvor de huggede udsprungne Grene af Træerne, og med de grønne Grene løftet højt i Vejret marscherede de saa ind i Byen. Optøget lignede næsten en vandrende Skov. Mens Karlene var i Skoven, havde Pigerne siddet hjemme og bundet en Krans; med denne gik de Kar-

lene i Møde, og den Karl, der fik Kransen kastet om Halsen, var dette Aars Markgreve og regnedes for den ypperste blandt Karlene. Karle og Piger fulgtes nu ad, til de kom ind midt i Byen. Her plantedes de afhuggede Grene, og saa begyndte Dansen, og den, den ny Greve dansede med, blev Grevinde. Mænd og Koner var mødt for at se paa Ungdommens Fest, og de trakterede de unge med Øl og Mad.

Ved Midsommer red man Sommer i By. De unge Karle blev malet i Ansigtet og udstafferet med Sløjfer og Kruseduller paa Klæderne, og i denne Udklædning red de Byen rundt. Til Slut samledes de og slog Katten af Tønden. Tønden blev hængt op mellem to Træer, hvorefter hver enkelt Deltager red frem og slog paa den med en Kølle, til den gik i Stykker og Katten løb ud. Denne Forlystelse dyrkede man dog ogsaa til Fods. Den, der skulde slaa, fik bundet et Klæde for Øjnene, hvorved Udsigten til at ramme Tønden i høj Grad formindskedes. Morsomme Tilfælde kunde her indtræde, naar Slaaeren tog galt Bestik og luggede ud i Luften ved Siden af Tønden. Naturligvis gjorde Tilskuerne alt for at vildlede; var der Lejlighed til det, kunde de godt finde paa at flytte Tønden, og saa meget større var Morskaben, naar det drabelige Kølleslag forfejlede sit Maal.

Det var Skik, at Pigerne om Efteraaret gik sammen for at karte Uld. Ved saadanne Lejligheder blev der sunget Viser og skæmtet, og naar Karlene indfandt sig hen paa Aftenen, endte det som oftest med en Svingom.

I Aaret 1818 var Bymændene samlede hos Oldermændene. En af de Sager, der forelaa til Drøftelse, angik Ungdommens Gilder. Der var Enighed om, at Ungdommen maatte og skulde more sig, og der fastsattes 12 Gilder om Aaret foruden et Midsommertilgilde eller et Fastelavnstilgilde. De otte af de tolv Gilder skulde holdes mellem Jul og Fasten, dernæst et Gilde ved Paaske, et ved Pinse, et Høstgilde eller Nøddegilde og et Gilde, naar de unge Karle havde været paa Session for at udskrives til Soldat. Gilderne skulde tages paa Omgang blandt Gaardmændene, og da der var 24 Gaarde, blev der i en Gaard holdt Gilde hvert andet Aar.

Bymændene var enige om, at Karlene skulde have frit

Gilde. Manden, der havde Gildet, betalte baade Musiken og hvad der skulde fortæres.

Fortæringen bestod af store Rundtenom'er Smørrebrød af hjemmebagt Brød og dertil Øl og Brændevin. De 8 Gilder imellem Jul og Nytaar kaldtes Julelege. De gamle sagde: „Skal vi hen at lege Jul?“ Den Skik er nedarvet igennem flere Aarhundreder; man samledes for at lege og glæde sig, fordi Frelserbarnet var født, men i Tidens Løb blev det rene Forlystelsesgilder, som ikke havde noget med Kristi Fødsel at gøre.

Bymændene var først enige om, at der ved et Gilde kun maatte skænkes 2 Kd. Brændevin; men denne Overenskomst blev brudt, saa det senere ved enkelte Lejligheder gik højere. Karlene dannede en Forening for sig selv til at forvalte de dem tilstaaede Gilder. Gilderne holdtes som Regel om Søndagen. Inden Kl. 2 om Eftermiddagen skulde alle Karlene være mødt i Gildesgaarden. Var de ikke mødt inden den Tid, maatte de bøde 4 Skilling til Karlens Kasse. Paa Omgang skulde Karlene passe Klokkeren. To Karle mødte lidt før Kl. 2 hos Ringeren, der boede ved Kirken midt i Byen. I mange Aar var Mikkell Thomsen Ringer, senere Jørgen Thomsen. Naar Klokkeren slog to, skyndte Karlene sig til Gildesgaarden, og de Karle, som ikke var mødt, maatte ubarmhøjertigt betale 4 Skilling til Laugskassen, Penge, som blev opsparet og brugt ved det forestaaende Fastelavnsgilde. Naar Karlene Klokkeren to var mødt i Gildesgaarden, gav de sig straks i Lag med at spille Kort. I ældre Tider blev der spillet Trekort, Femkort og Femtenstreger, senere spillede der Mis, Napoleon og „Skervensel“, og det var ikke faa Penge, de unge fik vekslet under Spillet. Henimod Aften gik Karlene hjem for at røgte Kreaturerne og spise deres Nadver. Samtidig tog de Støvlerne paa for at kunne møde i Gildesgaarden med lettere Fodtøj, Pigerne mødte ligeledes, og nu tog Dansen sin Begyndelse; i ældre Tider paa Lergulv og senere hen paa Brædegulv.

Naar man kom ind i Storstuen, stod der inden for Døren en trebenet Træstol, kaldet Tostol. Herpaa var anbragt en Spand med Øl og en Kop, saa at hver efter Behag kunde tage af Øllet. I Vinduet stod Brændevinsflasken og to eller

tre Snapseglass, og i det modsatte Hjørne sad Musikanteren, i mange Aar Peder Urtemand og fra 1870 Rasmus Hansen, som spillede, indtil Gilderne ophørte. Langs Væggen hele Stuen rundt var der Bænke.

Ud paa Aftenen blev der ombaaret Smørrebrød, store lange Rundtenom'er af hjemmebagt Brød, og samtidig vankede der Snaps og Øl. Saaledes var Skikken i lange Tider, men saa kom man ind paa ogsaa at servere Kaffe med Julekage, ja fra omkring 1870 blev der endog trakteret med Kaffe to Gange i Løbet af Aftenen. Ogsaa den Skik at bære Maden rundt i Stuen forandredes; Gæsterne kom til Bords og maatte selv smøre Maden. Men med Ungdommens Gilder gik det som med saa meget andet: de blev overdrevet, der opstod Uvilje imod dem, og efterhaanden faldt de bort.

De her omtalte Gilder var for den konfirmerede Ungdom, men Aftenen efter et saadant Ungdomsgilde mødte Skolebørnene i Gildesgaarden og blev trakteret paa samme Maade som de voksne, dog naturligvis ikke med Brændevin.

Foruden de omtalte Julelege holdtes der hver Vinter et Fastelavnsgilde, der gerne faldt i sidste Halvdel af Januar. Medens Bymændene afholdt Udgifterne ved de før omtalte Gilder, var det Karlene, der tog Fastelavnsgilderne paa deres Kappe; kun skulde Bymændene efter Tur afgive Husrum til Gildet; men da der var 24 Gaarde, fik hver Gaard kun hvert 24. Aar denne Byrde.

Forfatteren af denne Bog har i mange Aar deltaget i disse Fastelavnsforlystelser og har endnu et nøjagtigt Indtryk af, hvorledes de forløb.

Søndagen før der skulde rides Fastelavn om Fredagen, mødte Karlene hos den Mand, der skulde have Gildet, for at tale med ham om Forberedelserne. Der skulde brygges en stor Tønde Øl, bages rigeligt Brød osv. Fra Gildesgaarden begav man sig til Høkeren, hvor der bestiltes 15 Kd. Brændevin, 11 Kd. Punschekstrakt, 3 Kd. Mjød samt Hvedebrød for 8 Rigsdaler, senere for 25 Kr.

Om Torsdagen — Dagen før Fastelavnsridningen — indfandt Karlene sig paany i Gildesgaarden. Der var jo meget at ordne til det forestaaende Gilde, bl. a. skulde der udvælges to Brændevinskænkere og to Ølskænkere. Udvælgelsen fore-

gik paa følgende Maade: Man blandede et Spil Kort omhyggeligt, lagde herefter et Kort op for hver Karl. De, der fik Klør Es og Spar Es, skulde være Brændevinskænkere, og de, der fik de to andre Esser, blev Ølskænkere. Senere gik man hen paa Byens Gade for at „rejse Galge“, d. v. s. man trak et Reb mellem to Træer paa hver sin Side af Gaden. Midt over Gaden blev der i Rebet ophængt en Jernindretning med en Ring, indrettet saaledes, at naar man fra-neden trak Ringen ud, da kom der straks en ny Ring frem. Naar Ophængningen var i Orden, gik Karlene hjem efter Hestene for at prøve dem under den oprejste Galge — en Forberedelse til den næste Dags Ringridning.

Samme Torsdag Aften samledes Karlene i Gildesgaarden til Kortspil, og de nyvalgte Øl- og Brændevinskænkere trakterede med saakaldt Æggeøl, d. v. s. varmt Øl, hvori der var blandet 3 Kd. Mjød og undertiden raa Æg. Ved denne Drik skulde Karlene styrke sig til Morgendagens Bedrifter ligervis som Kæmperne paa de gamle Ridderborge.

Medens Karlene drak Æggeøl, havde Pigerne samlet sig paa to Steder i Byen for at pynte Hatte til Karlene, hvert Lav for sig, og imellem de to Lav — Sønderballe med Præstegaarden og Østerballe med Hylleballe — stod der Kamp om, hvem der kunde pynte de pæneste Hatte. Under Arbejdet maatte Pigerne ikke modtage Besøg; hvad de frembragte, var en Hemmelighed, som først skulde aabenbares den næste Dag.

Fredag Morgen længe før Dag var Karlene paa Benene. Hestene skulde strigles og fodres, og præcis Kl. 8 havde alle Karlene at møde til Hest i Gildesgaarden. Allerede et Kvarter før otte holdt to Ryttere uden for Ringerens Hus, og saa snart Klokken slog otte, satte de i susende Galop ad Gaarden til: Den Rytter, der ved deres Ankomst hertil, endnu ikke havde indfundet sig, maatte betale 8 Skilling i Bøde. Hver Gang, en Rytter red ind i Gildesgaarden, blæste Musikanteren, der ligeledes var til Hest, et Stykke paa sit Horn.

Naar alle var mødt, red man i Optog med Spillemanden i Spidsen hen paa Byens Gade, hvor Ringridningen skulde foregaa, og hvor saa at sige hele Byens Befolkning havde givet Møde. Der var Feststemning blandt alle, Brændevins-

skænkerne gik rundt og skænkede for Bymændene. Ringridningen tog nu sin Begyndelse, idet Rytterne en efter en red i Galop ind under Galgen, hvor det gjaldt om i Farten at gribe Ringen. Den, der først fik tre Ringe, blev Konge. Naar Kampen var til Ende, red Karlene i fuld Galop hen til de Steder, hvor Pigerne havde pyntet Hatte, og her blev Kongen, Prinsen og to Flagførere hædret ved, at Pigerne satte det spraglede Hovedtøj paa dem.

Nu samledes alle Rytterne paany i Gildesgaarden, hvis Ejer bød dem indenfor. Her var Bordet dækket med Smørrebrød, Æbleskiver, Vafler, flere Slags Kager samt varmt Øl med firkantede Terninger af Brød. Værten og hans Karl skænkede Brændevin efter en større Maalestok. Efter kort Tids Forløb brød Rytterne op og red nu fra Gaard til Gaard i Byen. Paa hvert Sted blev de trakteret med Mad og Drikke; i Præstegaarden kom de ikke ind, men ude i Gaarden blev ombaaret Punsch og Øl. Det hele gik med Løjer og højt Humør, Musikanteren blæste, og Karlene sang og dansede med Pigerne. Inden Optoget forlod en Gaard, udbragte Karlene et Leve for Manden og Konen i Gaarden og indbød dem til Fastelavns-gilde om Aftenen. Leveraabene formede sig paa følgende tre Maader: 1) Længe leve N. N. med Kone og Børn! (Hurra fra hele Skaren og Fanfare af Musikanteren.) 2) Gid de maa længe leve, i Velstand, Fryd at svæve! (Hurra!) 3) Han skal leve! (Hurra!)

Naar Rytterne var draget ud af en Gaard, gik Gaardmænd og Husmænd derind og blev beværtede. Man forstaaer, at det var store Mængder Spise- og Drikkevarer, der blev stukket under Vesten ved et saadant Fastelavns-gilde, og inden Aften havde adskillige Deltagere naturligvis ogsaa faaet vel rigeligt af de vaade Varer. Men ingen tog Forargelse deraf; Dagen var Fridag, og alt Chicaneri var lagt til Side.

Om Aftenen mødte saa alle de indbudte sammen med Karlene i Gildesgaarden. Nogle spillede Kort, andre dansede. Traktementet var Øl og Brændevin, og ud paa Natten serveredes en godt belagt Rundtenom Rugbrød som en Slags Modgift mod Hvedebrødet og alle de søde Kager, der var sat til Livs i Dagens Løb. Som Regel varede Fastelavns-gildet til den lyse Morgen; om Lørdagen sov man Rusen ud.

Naar der ved et Gilde var danset nogle faa Danse, gik Karlene gerne ind og lagde Ydertrøjen, hvorefter de dansede Resten af Natten i Skjorteærmer. Med ikke lange Mellemlum spillede Musikanteren Melodien: „Der vanker vel en Snaps endnu“, og hver Gang tog en af Karlene Brændevinflasken, en anden Ølspanden, og saa skænkedes der Stuen rundt, efter at Musikanteren havde faaet den første Dram.

Saa snart Gildefolkene var gaaet hjem Lørdag Morgen, fyldtes Gaarden af Skolebørnene. Deres Gilde var en Efterligning af de voksnes. Til Fods gik de rundt i Byen med Flag og udsmykkede Hatte, og for Penge, de samlede ind paa deres Vandring, købte de 8 Kd. Mjød, som ved Gildet om Aftenen udskænkedes af store Dreng. Der blev leget og danset til hen paa Natten.

Søndag Eftermiddag Kl. 2 gik Karlene hen i Gildesgaarden for at opgøre Regnskabet og betale Fortæringen. Om Aftenen kom ogsaa Pigerne, og saa festedes der igen. De 11 Kd. Ekstrakt blev lavet til Punch, og Resten af det købte Hvedebrød blev spist. Taler holdtes, Skaaler blev drukket. Først hen ad Morgenstunden brød man op; men saa var ogsaa Fastelavn forbi for dette Aar.

Kyndelmisse — den 2. Marts — var Gaardmændene samlede hos Oldemanden, hvor de drak Punch af 3 Kd. Ekstrakt, som Karlene betalte som Vederlag, fordi Gaardmændene gav dem fri Gilder hele Aaret.

Een Gang aarlig skulde Ungdommen hen paa et fremmed Sted for at more sig. I den Tid, Allesø var under Kronen, var det almindeligt, at man hver Sommer drog til Tolderlund, en Forlystelselund i Nærheden af Odense. Navnet Tolderlund skriver sig sandsynligvis fra, at Bønderne her lige udenfor Byporten betalte Told af de Varer, de bragte til Odense. Paa en i Lunden liggende Dansebod var der anbragt Vers i alle fire Hjørner; et af disse Vers lød saaledes:

Fryd dig ved Livet
i dine Ungdomsaar!
Pluk Glædens Roser,
inden de forgaar!

Efter at Kanalen ind til Odense var gravet i 1804, mistede Tolderlund sin Betydning som Udflugtssted. Der opstod For-

lystelsesetablissementer i Skibhusene og ved Stige. Naar Ungdommen nu i vore Dage vil samles udenfor Sognets Grænser, er Maalet gerne Langesø eller Glavendrupstenen.

Tiderne forandres, de gamle Skikke afløses af andre. Skal der festes nu, sker det i Regelen i Byens Forsamlingshus. Gilder og Samlav som de, der her er beskrevet, kendes ikke mere, hverken blandt de ældre eller hos Ungdommen. Og dog havde de deres Fortrin frem for Nutidens Gilder. Alle var lige; der kendtes ingen Standsforskel, og der raadede altid Samfølelse og godt Humør. Hvad angaar det moralske og sømmelige, da staar det ingenlunde bedre til i vore Forsamlingshuse.

Naturligvis havde Gaardmændene en ret betydelig Udgift ved Afholdelse af Gilderne; men til Gengæld havde de let ved at faa Tyende. Ungdommen vilde gerne tjene i Allesø, selv om Lønnen ikke var saa stor. De mange nulevende, som i deres yngre Aar har deltaget i Gilderne, vil bevare Erindringen om dem, og den Slægt, der kommer, vil maaske have noget vanskeligt ved at forstaa Forfædrenes umiddelbare Livsglæde og de Former, hvorunder den gav sig Udslag. Det sidste Fastelavnsgilde blev holdt 1892 hos Gmd. Ejler Jensen i Allesø.

De nuværende Ejendomsbesiddere i Allesø-Næsbyhovedbroby Kommune.

Allesø	Ejerens Navn og Stilling	Hartkorn			
		Tdr.	Skpr.	Fdkr.	Alb.
Matr. Nr. 1a, 51, 52 ...	J. Gjerding, Sognepræst	8	2		2
2	Jensen, Lærer	1		3	2
3, 32	Ane Marie Pedersen	4	5	2	
4	HansMar.Andersen,Beldringe	1	7	3	2 ¹ / ₄
5a, 9v, 29c, 13k	And. Chr. Larsen	3	2	1	2 ¹ / ₂
5b	Niels P. Hansen		7	2	
5d, 17c, 8b	Hans Simon Jensen		3	2	1 ¹ / ₄
5e	Carl Andreason			2	2 ³ / ₄
5f	Chr. Lumby				1 ¹ / ₄
5g	Jens Andersens Enke			2	1 ¹ / ₄
5i	Carl Timmermann				2 ¹ / ₄
5k	Rs. Nielsens Enke				1 ⁸ / ₄
5l	Marius Særslund			1	
6a, 14c	Simon P. Rasmussen	2	2		1 ¹ / ₂
6b, 14e,f, 15b	Peder Larsen	1		3	2 ³ / ₄
6c	Knud Larsen		7	3	1
6d	Sørensen Allesø		5	3	1 ⁸ / ₄
7a	Peder Rasmussen	5	3		1 ¹ / ₂
7b	And. Rasmussen, Vedby ...			1	1 ¹ / ₄
8a, 31c	Rs. Bendtsen	5	3	1	1 ¹ / ₂
8c,d, 12f,g, 26b, 31b	Jørg. Chr. Hansen, Skomager		1	2	1 ³ / ₄
9a, 11e	Jørg. Jørgensen, Gdr.	3	6	1	2 ¹ / ₄
9u	Jørg. Jørgensen, Blmd		7		2
10a	Niels Mar. Nielsen	2	2		1
10b,e	Rs. Bendtsen	1			2 ¹ / ₄
10c	Johs. Hansen		4	3	2 ³ / ₄
10d	Anton Pedersen	2	1	3	
10g	Hans Rasmussen			1	1
10h,i	Jørg. Nielsen, Telefonbest..				1 ¹ / ₂
10k	Rs. Jørgensen				1 ³ / ₄
10l	Jørg. Rasmussen, Tømrer ...				1 ¹ / ₄
11a	Hans Hansen	2	5	3	
11b 9	Jens Mathiasen	3	5	1	2 ¹ / ₂
11d	Anders P. Christiansen, Broby				1 ¹ / ₄
12a	Rs. P. Rasmussen	3	7	2	2 ¹ / ₂
12b	Chr. Pedersen		4	2	2 ¹ / ₂

Allesø	Ejerens Navn og Stilling	Hartkorn			
		Tdr.	Skpr.	Fdkr.	Alb.
Matr. Nr. 12c	Johs. Madsen		5	2	2 ³ / ₄
12 d, f	Jørg. Absalonsen		1	1	3 ³ / ₄
12e, 9h, 18b	And. Madsen, Sadelmager		3	1	3 ³ / ₄
13a, d	Hans P. Andersen	6	3	1	11 ¹ / ₂
13c, d	Mejeriet			1	8 ³ / ₄
13f	Møller Jensens Enke				21 ¹ / ₄
13g	Ditlev Ditlevsen, Hjulmand				21 ¹ / ₄
13i	Jørg. Hansen, Murer			1	11 ¹ / ₄
14a	Jens P. Madsen	5	3	1	21 ¹ / ₂
14b, 28b	Lars J. Hansen		5		11 ¹ / ₄
15a	And. Jørgensen, Rosendal	4	1		1 ¹ / ₃
15c, 10f	Niels Jensens Enke		1	2	2
15d, 16b	Jørg. Larsen	1	6	1	1 ¹ / ₂
16a	Niels Karlsen	5	6		1
16c	Lars Pedersen				2
17a	Peder Iversen	5	2	1	21 ¹ / ₂
17b	Martin Andersen		1	3	1 ¹ / ₂
17e	N. Hansen, Partik.			1	3 ³ / ₄
17f	N. Th. Nielsen, Smed				13 ³ / ₄
17g	Trine Bendtsen				3 ³ / ₄
18a	Laur. Rasmussen	4	1	2	
19a	Johs. Rasmussen	4	3	1	2 ³ / ₄
19b	Jørg. Rasmussen	1		2	3 ³ / ₄
19c, 1b, 28c	Rs. Ankær Knudsen		3		21 ¹ / ₄
20a, 35b	And. H. Nielsen	5	2	2	11 ¹ / ₄
21	Hans P. Pedersen	5	5	3	3 ³ / ₄
22a	And. Poulsen	4	3	3	1 ¹ / ₄
22b	Jens Rasmussen		2	3	11 ¹ / ₄
22c, 20b	Niels Christiansen		7	2	21 ¹ / ₂
22d, 23c	Peder Rasmussen		1	3	1
22e, 5h	Hans Jørgensen		1		21 ¹ / ₃
22f, 18c	Johs. Christiansen	1	6		11 ¹ / ₃
23a	Rs. Rasmussen v. Parken	5			2 ³ / ₄
24a, 37a	Knud Nielsens Enke	5	7	3	1
25a, 27b	P. Rasmussen, Sgfgd.	4	6	3	21 ¹ / ₂
25b, 23b	Poul Hansen		5	3	11 ¹ / ₂
25c, 13e, 28d, 24b	Niels Chr. Jensen		2	3	21 ¹ / ₄
26a	Jørg. Bendtsen	4	6	2	1 ¹ / ₂
26d	Mads. Jørg. Madsen		3	2	2
27a	Marius Andersen	5	6	1	11 ¹ / ₄
28a, 14d	Rs. Rasmussen v. Skolen	5	6		
29a, 11c, 19d	Knud Hansen	1		3	13 ³ / ₄
29b, 9e, q	Niels Hansen		3	3	3 ³ / ₄
29d	And. Jørg. Larsen, Murer				21 ¹ / ₂
30, 9r	Lars Bendtsen	1		1	2 ³ / ₄
31a, 9s, t, 41a	Steffen Pedersen	1	3		3 ³ / ₄
31d	Brugsforeningen				11 ¹ / ₃
33a, 9g, 55a	And. P. Jensen, Møllen		3	3	11 ¹ / ₄
33b, 9f	Lars Jørgensen				21 ¹ / ₄
34, 9n, 55i, 9o	Hans F. Knudsen		3	3	2 ³ / ₄
35a, 9b, 39a, 55g, h, 36b	Julius Pedersen	1	2		21 ¹ / ₄
36a, 55l, m, 12h, 9p	Rs. P. Madsen		1	3	21 ¹ / ₂

Allesø	Ejerens Navn og Stilling	Hartkorn			
		Tdr.	Skpr.	Fdkr.	Alb.
Matr. Nr. 37b.....	Carl Fischer, Lumby Taarup		2	3	1 ³ / ₄
37c.....	P. Ant. Christiansen, Lunde				1 ¹ / ₂
38, 9m.....	Niels M. Nielsen.....		3	3	2 ³ / ₄
39b, 47c.....	Stine Hansen.....				2 ¹ / ₂
40a.....	Marius Larsen, Smed.....				1 ¹ / ₄
40b, 42a, 48.....	Bendt Bendtsen, Tømrer....		7		2 ¹ / ₂
41b.....	P. Rasmussen, Bager.....				1 ¹ / ₂
42b.....	Niels P. Knudsen, Snedker..			1	
43c, 9e, h, 5e, 13b, 27c, 55o	Rs. Kr. Knudsen.....		7		1 ³ / ₄
44, 9d, 55h.....	Lars J. Frandsen.....		3	3	1 ¹ / ₄
45, 9e.....	Maren Jørgensen.....		3	2	1 ¹ / ₂
46a, 9i.....	Chr. Johansen.....		3	2	2 ³ / ₄
46b, 55n.....	Knud Hansen.....			1	1 ¹ / ₄
47a.....	Marius Schmidt.....		3	1	1 ¹ / ₄
47b.....	Jens Jensen.....				1 ³ / ₄
47d.....	Kr. Hansen Schodt.....				2 ¹ / ₄
49.....	Hans Jakobsen, Beldringe..				1
50.....	Jeppe Pedersen, Skomager..				2 ¹ / ₄
53.....	And. Ditlevsen.....				1 ³ / ₄
54a, 17d.....	Johs. Joh. Jensen.....		1	1	2 ¹ / ₄
54b.....	Hans Pedersen.....			1	1 ¹ / ₂
54d, 7c, 54c.....	Jens P. Jensen, Gartner.....		1	3	1 ¹ / ₂
55b, c, 26c, 27d, 55c, d, e, f	Kr. Knudsen.....		2	2	2 ¹ / ₂
Broby	Allesø.....		165	3	1
					13 / ₄
Matr. Nr. 1.....	I. Møller, Lærer.....			3	1 ¹ / ₄
2a.....	Jørgen Hansen.....		1	1	2 ¹ / ₂
3a.....	P. Andersens Enke.....		2		
3b, 44g, h.....	Jørg. Poulsen.....		3	2	2
3c.....	Jens Steffensens Enke.....			1	1 ¹ / ₄
3d.....	Rs. Nielsen.....			1	1 ³ / ₄
3e.....	Niels Hansen.....		1	1	1
4.....	Anders Knudsen.....		2	1	2 ³ / ₄
6a.....	Peder Chr. Larsen.....		2	2	1
6b, 10b, 21h.....	Rs. Jakobsen.....		1	3	1 ¹ / ₄
6d.....	Thorvald Hansen.....		4	2	1 ¹ / ₂
7a.....	Anders Nielsen, Viemose...		4	1	3
7b.....	Hans Peder Hansen.....		7	3	2 ³ / ₄
7c, e, 6c.....	Steffen Andersen.....			1	1 ¹ / ₄
7d.....	Jørg. Madsen.....		8		1 ¹ / ₄
8a, 5a, 15f.....				7	2
8b, 9e, 11b, 14f, 15e, 24f	Petrine Andersen.....			4	1 ¹ / ₂
8c.....	I. Andersen, Bødker.....				2
8e.....	Peder Chr. Nielsen.....				2 ¹ / ₄
9a.....	Hans P. Larsen.....		2	5	1
9c.....	Simon Jensen, Højrup.....				3
9d, g.....	L. Sørensen, Marken.....		4	1	2
10a.....	Peder Larsen, Lundsgaard..		7	4	2
11a, 44a.....	Martin Nielsen.....		2	4	1
11c.....	Mads Rasmussen.....		1	3	3
11d.....	Eiler Jensen.....		1	4	1
12a.....	Mads Nielsen.....		3	2	1

Broby	Ejerens Navn og Stilling	Hartkorn			
		Tdr.	Skpr.	Fdkr.	Alb.
Matr. Nr. 12b,c, 42...	Jens Rasmussen, Kirkendrup	2	5	1	2 ³ / ₄
12d, 18d	Niels Christensen		2	1	2 ³ / ₄
12e	Henrik Møller				1 ³ / ₄
13a, 5b, 15b, 33	L. Chr. Nielsen	7		3	2 ¹ / ₂
13b, 15d	Thom. Jørgensen		2	1	1 ² / ₂
13c	Rs. Thomsen				1
13d, 14i, 44e,f	J. Pedersen, Gartner			3	2
13e,f	Mejeriet				2
14a, 2b, 31	P. Chr. Rasmussen	4	1	1	2
14b	And. Chr. Nielsen		2	2	3 ³ / ₄
14d	Lars Sørensen	1	2	3	3 ³ / ₄
15a, 9b, 14c	Rs. P. Rasmussen	3	2	2	1 ³ / ₄
15c	Poul Frederiksen		2	2	2 ³ / ₄
16a,g,h,i,k,n	Knud P. Knudsen	2	4	1	1 ¹ / ₄
16b,c,t,s,v, 10e	Hans Hansen	1	3	2	1 ¹ / ₄
16d,e	Sim. Rasmussens Enke		3	1	2
16f,m,o	Hans Jakobsen	1	2	3	2 ¹ / ₄
16p	Chr. Gudmandsen				2
16y	Charles Christiansen			1	1 ¹ / ₃
17a	H. Jensen, Elsted	3	7		1 ¹ / ₄
17b	N. Jakobsen, Skræder		2	2	2 ³ / ₄
17c,i	Marius Jørgensen		3	3	1 ¹ / ₄
16, 17d, 16l	R. P. L. Andersen, Møllen		3		1 ¹ / ₂
17f	Harald Jørgensen				1 ³ / ₄
17g	Anton Gudmundsen				2 ¹ / ₄
17h	Chr. Hansen, Stenhugger				2 ¹ / ₄
18a	Chr. Hansen, Gdr.	4	7		2 ³ / ₄
18b	Lars Christensen			1	1 ² / ₂
18c, e	A. P. Christiansen, Skræder		3		2 ¹ / ₄
18f	Niels Andersen			1	1 ¹ / ₃
19a, d	Niels A. Nielsen	3	4		2 ¹ / ₃
19b	Niels Frederiksen		2	1	2 ¹ / ₃
19c, 18g	Niels Nielsen, Maler	1	2	3	1 ¹ / ₄
19e	Th. Sander, Smed				1 ³ / ₄
19f	Godske Godskesen				1 ³ / ₄
19g	N. Rasmussens Enke				1 ³ / ₄
19h	Jakob Nielsen, Maler				1 ³ / ₄
19i	Rs. Rasmussen			2	
19k	Chr. Dillevsen, Murer				1 ³ / ₄
20a,c,d	Thorv. Bendtsen	5	2	2	2 ¹ / ₄
20b,g,f, 24d	Chr. Christensen	2	6	2	1 ¹ / ₄
21a,e,f,g	Lars Bendtsen	4	3	1	3 ³ / ₄
21b	A. Ploug, Slagter		2	1	1 ² / ₂
22a	Mads Jensen	3	2	2	2
22b,d, 40a	Hans Clausen		5	1	2 ¹ / ₃
22c, 16u, 21a	L. Rasmussen, Hjulmand		6	3	1 ¹ / ₂
22e, 16g, 21c	Lars Knudsen, Købmand		6	2	1 ¹ / ₂
22f	Rs. Larsen				1 ¹ / ₃
22g	Hans Andersen				1 ¹ / ₂
22h	Peder Dillevsen				1 ³ / ₄
22i, l	N. Andersen, Sadelmager				1 ¹ / ₄
22k	Forsamlingshuset				1

Broby	Ejerens Navn og Stilling	Hartkorn			
		Tdr.	Skpt.	Fdkr.	Alb.
Matr. Nr. 22m	N. M. Nielsen, Maler				2
22n	Chr. Christensen, Smed				2 ¹ / ₂
23a, 44d	Knud Christensen	6	7	3	
24b	Niels Chr. Nielsen		2	2	1
24a, b	Hans Chr. Hansen	5	6	2	2 ¹ / ₂
24c, 16n	H. I. Eriksen		3	1	2 ⁸ / ₄
24e	P. Chr. Larsen, Gartner				3 ¹ / ₄
24g	Jens Hansens Enke				1 ¹ / ₄
25, 38	Edvard Hansen		5	1	2 ¹ / ₄
26, 17h	Niels Pedersen, Husmd.		3	2	1
27a	Anders Rasmussen		2		1 ¹ / ₄
27b	Rs. Hansen, Paarup				3 ¹ / ₄
29, 14e, 28	Rs. Clausen	2		2	1 ¹ / ₂
30	Marie Hansen				8 ¹ / ₄
32	Mads Jørgensen				1
34, 14h	Niels Pedersen, Skomager ..			2	1 ³ / ₄
35	H. P. Eriksen, Landpost				1 ¹ / ₂
36, 17e	Rs. Olsen			2	1 ¹ / ₂
37	K. V. Pedersens Enke, Odense				2
39, 40	N. M. Jørgensen, Skomager ..				2
41a	Hans Ditlevsen, Slagter			3	2
41b	Logen				1 ¹ / ₂
43	Hs. Peder Rasmussen, Snedker				1
44b, k	Sofus Mouritsen			3	2
44c, i	Hans Jørg. I. Larsen		1	1	1 ¹ / ₄
Skovshøjrup	Broby	128	2	2	1³/₄
Matr. Nr. 1a	Laur. Jensen	5	6	2	1
2, 1c, b, 3f	Vilh. Andersen	3	7	2	1 ¹ / ₄
3a, g, 5b	L. Nielsens Enke	13	4		8 ¹ / ₄
3b	Chr. Andersen		4	2	
3c	Hans Chr. Pedersen		5	1	2 ¹ / ₄
3e, 11a	Peder Tykhøj, Smed			3	1 ³ / ₄
3h, m	Simon Jensen	1			2 ¹ / ₄
3i	Jens Andersen		2	1	2 ¹ / ₂
3k	And. P. Rasmussen		4	3	2 ¹ / ₂
3l	And. P. Andersen		7	2	1 ¹ / ₄
4a	Lars Larsen	2	1	1	1 ¹ / ₄
5a, 6h	Rs. P. Jespersen	5		2	1 ¹ / ₂
6a, 11b	Hans I. Hansen	4	5	2	1 ¹ / ₄
6b, 10	Ludv. Martens	1	6		2 ¹ / ₂
6d	Bankassistent H. O. F. Bang, Odense			2	1 ¹ / ₂
6e	Ludv. Martens			3	
6f, 3d, 6g, i	Jens Andersen		5	2	1 ¹ / ₂
7a, 6c, 7h	Niels Rasmussen	6	7	1	
7b, c	Hans Christensen	1	1	3	1 ¹ / ₂
7d	Jørg Nielsens Enke		3	2	2
7e	R. P. L. Andersen, Broby ..		3	1	2
7f	Jørg. Andersen				2 ¹ / ₄
7g, l	Rs. Hansen			1	1 ¹ / ₄
7i	Hans Kingo Hansen				2 ¹ / ₂
7k	Marius Hansen Væver			2	1 ¹ / ₂

Skovshøjrup	Ejerens Navn og Stilling	Hartkorn			
		Tdr.	Skpr.	Fdkr.	Alb.
Matr. Nr. 8	Rs. Hansen, Brunsvig.....				1
11c.....	Rs. Andersen, Partik.....				2 ³ / ₄
Kirkendrup	Skovshøjrup.....	51	4	3	1³/₄
Matr. Nr. 1a, 2d.....	H. H. Hansen.....	13	2		1 ¹ / ₂
1c, 2e.....	Knud Rasmussen, Lumby ..	1	1	1	2 ¹ / ₂
2a, 7.....	I. P. Jensen	10	2	3	2 ¹ / ₂
2b, 1b.....	Hans Laur. Steffensen.....	3	6	1	
2c.....	Peder Rasmussen.....	3	3		2 ¹ / ₄
3a.....	Jens Rasmussen.....	11	7	2	1
3b,c.....	Niels Madsen, Lumby			2	1 ¹ / ₄
3d.....	Knud Jakobsen, Anderup Mk.	1	6	1	2 ¹ / ₄
4.....	Ole Jensen		2	3	3 ³ / ₄
5a.....	Axel Nygaard			2	1 ¹ / ₄
5b.....	H. H. Hansen			1	
5c.....	And. Christensen				2 ³ / ₄
6.....	Jens Rasmussen.....				1 ¹ / ₄
Næsby	Kirkendrup.....	42	2	3	1¹/₄
Matr. Nr. 1a,b, 17	Lars Lund.....	12	6	3	1 ¹ / ₄
2.....	H. Thune Nielsen	12	2	2	1 ¹ / ₂
3a,z, 18, 19a.....	Rs. Rasmussen	6	1	3	1 ¹ / ₄
3b, 19d.....	Fabrikant Grill, Odense		2		2
3c, 19b.....	M. Vogelsang		3	3	1 ¹ / ₄
3d,f.....	Agent A. I. Andersen			2	
3g.....	Rs. Knudsen				2 ¹ / ₂
3h.....	Chr. Rasmussen, Vejmand ..				1 ¹ / ₄
3i.....	Jørg. Jørgensen, Inspektør ..				1 ¹ / ₄
3l.....	Jens Madsen				1 ¹ / ₄
3m.....	Peder Madsen				1 ¹ / ₄
3n.....	Niels Christensen.....				1 ¹ / ₄
3ø,v.....	Andr. Nielsen, Snedker.....				2 ¹ / ₄
3e,ai.....	Claus Jakobsen, Skræder				1 ¹ / ₄
3p.....	Karl Andersen.....	1	3		1 ¹ / ₄
3q.....	Albert Pedersen.....	1	5		1 ¹ / ₂
3t.....	Jørg. Jørgensen, Murer.....			1	3 ³ / ₄
3s,u,x,aa, 24.....	I. L. Nielsen, Koholder		3	3	2 ¹ / ₄
3y, ab.....	Hans Jørgensen		2	3	1 ¹ / ₄
3æ,o,ac,ad,ae.....	Jens H. Nielsen		4	2	2
4a,b,c, 6b, 21.....	And. Knudsen	9	7		1 ³ / ₄
4d, 8a, 9a.....	V. Jespersen.....	1	5	2	2 ¹ / ₂
4e, 8c, 9f.....	Ludv. Poulsen.....		6	1	2 ³ / ₄
5a,b.....	Peder Jensen.....	7	6	3	3 ³ / ₄
6a.....	Jens Hansen.....	8	2	3	1 ³ / ₄
7.....	Martin Andersen.....	2	4	3	2
8b, 9d.....	Rs. Rasmussens Enke				2 ¹ / ₂
8e, 9h.....	P. Jørgensen, Skatteraadsm. .			1	1 ¹ / ₂
8f, 9i.....	L. Larsen, Købmand.....				1 ³ / ₄
9b.....	Rs. Pedersen, Baneformand ..				1 ¹ / ₄
9c.....	Rs. Andersen.....				1 ¹ / ₄
9e,g, 4fg, 8d.....	Martin Nielsen, Murer.....		4		1
10b.....	Søren Sørensen				1 ³ / ₄

Næsby	Ejerens Navn og Stilling	Hartkorn			
		Tdr.	Skp.	Fdk.	Alb.
Matr. Nr. 10c, d, 3k, v	Rs. Sørensen		6	1	$\frac{3}{4}$
10a	L. A. Larsen, Sognefoged		1		$\frac{11}{4}$
11, 10e	Markus Rasmussen	1	7	2	$\frac{11}{2}$
12	Søren Eriksens Enke				$\frac{11}{4}$
13	H. Chr. Nielsen, Karethmager				$\frac{13}{4}$
14, 22	Hs. P. Hansen, Smed			1	$\frac{3}{4}$
15a, d	Knud Christensen, Broby				$\frac{3}{4}$
15b, c	Hs. Chr. Pedersen				$\frac{11}{4}$
16	Gabriel Nielsen		1	2	$\frac{11}{2}$
20	Peder Jensen				$\frac{13}{2}$
23	Rs. Rasmussen, Arbejdsmand			1	$\frac{1}{4}$
Næsbyhoved					
	Næsby	71	7	2	$\frac{3}{4}$
Matr. Nr. 1a, egh	V. Jespersen	4	5	3	$\frac{3}{4}$
1b	Rs. Pedersen		2	1	$\frac{1}{2}$
1c	Hans Jensen			3	2
1d, f, i, k, m	P. Eilersen		2		$\frac{1}{4}$
1e	Niels P. Rasmussen				1
1n, o	Jens Chr. Nielsen, Murer				$\frac{11}{2}$
1q, p	C. H. Nielsen, Odense				$\frac{1}{4}$
1r, s, t	H. Justesen			3	$\frac{21}{4}$
1u	N. P. Nielsen, fhv. Købmand			3	$\frac{11}{2}$
1v, x, y	Th. Grill		2	3	$\frac{21}{2}$
1z	Niels Larsen		3	3	
1æ	L. Chr. Larsen, Tømremester				$\frac{13}{4}$
1ø	Hs. Fr. Poulsen, Hjælpearb.				$\frac{13}{4}$
1aa	Hans Nielsen, Murer				$\frac{11}{2}$
1ab	Ole Hansen				$\frac{1}{2}$
	Næsbyhoved	6	4	1	
Samlet Oversigt:					
Broby Sogn	Allsø Sogn	165	3	1	$\frac{13}{4}$
	Broby	128	2	2	$\frac{13}{4}$
	Skovshøjrup	51	4	3	$\frac{13}{4}$
	Kirkendrup	43	2	3	$\frac{1}{4}$
	Næsby	71	7	2	$\frac{3}{4}$
	Næsbyhoved	6	4	1	
	Allsø-Næsbyhovedbroby Kommune	466	1	2	$\frac{1}{4}$

Fæstebreve fra forskellige Tider.

Fæstebrev fra 1691.

Paa Kongelige Mayestets, min allernaadigste Arve-Herris og Kongis Vegne, efter hoy-deputerede Herrer Commissarier udi Sessionen deris Resolution og videre Ratification udi Dag haver jeg underschrefne sted og fest, saa som jeg her med steder og fester till Jørgen Andersen it Bollige udi Allesøe, som Anders Nielsen sidst paa bode og formedelst Alderdomb og Armod Schyld saavel af Commissarierne ved Inquisitionen funden udøgtig dend at besidde, haver maattet afstaaen, hvilchenforschrefne Bollig bemelte Jørgen Andersen straxen haver at tiltræde oc paa efter følgende Conditioner det niude, bruge og sin Lifs Tiid beholde: 1) at hand Bolliget i sig self forsvarligen med Biugningen ved lige holder, sambt Jorden udi Marchen af hanem tilbørligen bliver giødet oc dyrchet, 2) sig udi det øfrige efter Hans Kongelige Majestets allernaadigste udgangene Lov og Forordninger rætter, schicher og forholder; bekommit udi Gaarden til dends Besetning, som Inventarii Protocollen Folio 13 videre forklarer, nemblig: 2 Hester, 1 liden Hors-Klod, 2 Kiør og 2 Qvier, 3 Svin, unge Ynlinger, 1 Gaas og een Gase — foruden adschlllige ringe Boehave tillige med noget gamelt Ploug-Redschab og een gammel Arbeds-Vogn, saa og noget udtorschen Korn, nemblige Roug 1 Trafve, Biug 1¹/₂ Trafve, Aur 10 Kierfve, Erter 2 Schiepper, tillige med Rougsæden, som i Jorden var hensaaid, Roug 13 Schiepper, hvorimod bemelte Jørgen Andersen af Commissarierne udi Sessionen paa min til dennem indgifvene Memoriall af dend 15. December dends 16. Post er tillfunden og saaleedis accorderett for dets afgaaende Feste at gifve till Cassen Penge 2 Slettedaller.

Dets till Bekreftelse under min egen Haand, actum Ottense dend 15. December Anno 1691.

A. Munch.

Ratificeres hermet

Rosenkrantz.

Fæstebrev fra Ryttergodsets Tid 1734.

Paa Hans Kongelige Mayestæts og mit allernaadigst anfortroede Embedes Vegne som Regimentskriver ved det fyenske Ryttergoedses District samt de høye og højtærede Herrer Deputerede udi Kirche-Sessionen deres nærmere gunstige Ratification

hafver jeg stød og fæst, saasom jeg og hermed stæder og fæster til velagte Rasmus Jensen det jordløse Huus i Allesøe, bestaaende af Fag, til dito Kirche, som Anders Andersen forhen beboede og fradøede, hvis efterlatte Enche hand ægter, hvilchet Huus fornefte Rasmus Jensen strax maa tiltræde, beboe og sin Lifs Tiid nyde, bruge og beholde, saa længe hand i rætte Tiider svarer og udreeder Afgiften deraf, som nu ansat er eller herefter paabuden vorder, være sig Huus-Penge eller Personel-Schatte, hvad Nafn hafve kand, saa og Huusets Bygning forbedrer og i forsvarlig Stand holder, samt udi det øfrige rætter og forholder sig efter Kongelig Lov og Forordninger i alle Tilfælde som det sig bør, alt under dette Fæstes Forbrydelse. Af Huuset svarer Rasmus Jensen aarlig Afgift til Kirchen i Stæden for dend Afgift nemlig Byg 6 Schiepper og Penge 1 Rd. forhen hafver været svaret, reede Penge toe Rigsdaler trej March efter Aecordt med de Herrer Deputerede udi Kirche-Sessionen. Til Fæste deraf hafver hand betalt efter Accordt med velbemelte Herrer Deputerede udi Kirche-Sessionen Penge 4 Rd., hvilche fiire Rigsdaler udi mit allerunderdanigste Kirche Cassa Regenschab til Integt schal worde beregnet. Dets til Bekræftelse under min Haand og Zigarette.

Datum Ottense dend 8. Januarii 1734.

Hans Langsted.

(L. S.)

Ratificeret ved Kirche Sessionen d. 4. Junii 1734.

H. Simonsen.

F. Hein.

Ligelydende Original-Fæstebrev paa behørig stemplet Papir hafver jeg annammet og herved tilforpligter mig dessen Indhold i alle Maader at efterleve.

Ottense ut supra.

Rasmus R. J. S. Jensen.

Fæstebrev fra Dallund 1770.

Jeg, Theodosius von Finecke til Dallund, Kammer-Junker, kiendes og hermed vitterlig gjør at have stød og fæst, som jeg og hermed stæder og fæster til Hans Ibsen, barnføed i Allesøe, den Gaard sammestæds, som Anders Laursen sidst beboede og fradøede, der nu efter samtlig Byemændenes giorte Begjæring om Byens Lige-Deeling staaer for Hartkorn 5 Tdr. 7 Skp. 3 Fr. $\frac{4}{11}$ Alb., hvilken Gaard bemelte Hans Ibsen saaledes stød og fæstet haver, at maae have, nyde, bruuge og i Fæste sin Livs-Tiid beholde, saalænge hand aarlig og i rette Tiid deraf svarer og betaler alle Kongelige Skatter og Contributioner, som enten er eller allernaadigst vorder

paabudne, samt for Landgilde og Hovning à Tønde Hartkorn 3 Rd. til hvert Aars Martini, saa og forrætter aarlig 6 Ægter til Odense eller Stiege, der i længste er 3 Fierdingvei fra Byen beliggende, og holder aarlig 300 Favne Grøfft og Gierde forsvarelig vedliige omkring Dallunds Enemærcher i Sønderse-Skov beliggende, hvortil han selv efter Anviisning hugger og tilfører den dertil behøvende Giersel. — Gaardens Bygning og Besætning, som nu er i god Stand, saa forsvarelig vedliigeholder og forbedrer, at den altiid kan staae for et fuldkommen Syn, intet af Gaardens Tilliggende, være sig Ager eller Eng, Straae, Foer, Høe, Giødning eller Tørveskiær, enten bortsælges eller fra Gaarden lader bortkomme eller af Andre lader bruuge. Iøvrigt rætter og forholder sig efter Hands Kongelige Mayestæts Lov og Forordninger i alt hvad en Fæster tilkommer, saavel som anden vedtagen Fæstepligt, er sit Herskab, og i Herskabets Fraværelse Fuldmægtigen hørig og lydige i alle Maader, Alt under dette Fæstes Fortabelse, som er betalt med 100 Rd.

Dets til Bekræftelse under min Haand og Zignett.

Dallund den 13. Aug. 1770.

T. E. F. v. Finecke. (L. S.)

Ligelydende Original-Fæstebrev, hvoraf dette er en rigtig Gienpart, haver jeg annammet og forpligter mig herved at holde mig samme i alle Maader og Puncter efterrettelig, tilstaaes herved under min Haand.

Dallund og Allesøe ut supra.

Hans H. I. S. Ibsen.

Til Vitterlighed:

J. H. (?) Ermette. Hans Nielsen.

Hoveriarbejdet under Dallund.

Fæsterne under Dallund maatte udføre Hoveriarbejde paa Herregaarden efter nærmere fastsatte Regler. Nedenstaaende anføres en Fortegnelse over det Arbejde, en Fæstegaardmand i Stensby maatte udføre. I Allesø Sogn, som Herregaarden havde overtaget efter Kronen, slap Fæsterne betydelig lempeligere.

Fortegnelse

over alt det Hovarbejde, som Fæstegaardmand Jens Christensen i Steensbye er pligtig aarlig at forrette til Dallund, efter den imellem Herskabet og de Hoveriforrettende Bønder indgangne og approberede Hoverie-forening, af Dato 20de Februari 1792.

I.
Hovmaals Arbeide

hvertil i Følge Foreningen er antaget og ansat efterskrevne, hvoraf enhver Hovnings-Bonde haver sin bestemte Andeel til Drivt, og derved henhørende Arbejde og hvorudi det tilkommer denne Fæster, som heel Gaards Hoveriforrettende, at tage følgende Andeel, nemlig:

- 1) I Henseende til det bestemte Hovmaal af Agerland.
Hvorved er af agte:

At Dallunds Hovedgaards-Jorder ere indeelte i 15 Marker eller Indtægter, hvis Størrelse herefter findes anført; af hvilke forbemeldte 15 Marker, de 7 bruges med 3 Aars Drivt og 4 Aars Hvile, nemlig Mølle-Marken, Staffenborg-Marken, Strande-Mark, første Ulkendrup-Mark, anden Ulkendrup-Mark, tredie Ulkendrup-Mark og fjerde Ulkendrup-Mark. De øvrige 8 Marker bruges med 3 Aars Drivt og 5 Aars Hvile, nemlig den lange Hee, Øxenheen, Margrethes Lykke, Eege-Lykken, Samlings-Lykken, Kiilen, Uglebjerg og den store Lykke.

Udi enhver af forbemeldte 15 Marker, naar samme efter ovenanførte Orden og Tour indtages til Sæd og Drivt, udi 3de Aar, haver denne Fæster sit Hovmaal til Drivt og Behandling, af efterskrevne Størrelse, efter Lykkernes Forskjellighed, nemlig:

No. 1.	Udi Strande-Mark, hvis Indhold af Agerland efter Landmaalerens Beregning er ialt 763,189 Qvadrat Alen, eller 54 Tdr. 4 Skpr. Land, haver denne Fæster sit Hovmaal, efter Lodkastning, af Størrelse	9540 Qvd. Al.
No. 2.	Udi Staffenborg-Marken, hvis Indhold er 548,225 Qvd. Al. eller 39 Tdr. 1 Skp. Land, er hans Hovmaal	- - 6853 Qvd. Al.
No. 3.	Udi Mølle-Marken, hvis Indhold er 634,656 Qvd. Al., eller 45 Tdr. 2½ Skp. Land, er hans Hovmaal	- - 7933 Qvd. Al.
No. 4.	Udi første Ulkendrup-Mark, hvis Indhold er 907,279 Qvd. Al., eller 65 Tdr. 4 Skpr. Land, er hans Hovmaal	- - 11,341 Qvd. Al.
No. 5.	Udi anden Ulkendrup-Mark, hvis Indhold er 778,867 Qvd. Al., eller 55 Tdr. 5 Skpr. Land, er hans Hovmaal	- - 9736 Qvd. Al.
No. 6.	Uti tredie Ulkendrup-Mark, hvis Indhold er 851,546 Qvd. Al., eller 60 Tdr. 6½ Skp. Land, er hans Hovmaal	- - 10,644 Qvd. Al.
No. 7.	Uti fjerde Ulkendrup-Mark, hvis Indhold er 714,606 Qvd. Al., eller 51 Tdr. Land, er hans Hovmaal	- - 8932 Qvd. Al.

No. 8.	Udi Uglebjerg-Lykken, hvis Indhold er 450,060 Qvd. Al., eller 32 Tdr. 1 Skp. Land, er hans Hovmaal	- 5625	Qvd. Al.
No. 9.	Udi den store Lykke, hvis Indhold er 424,701 Qvd. Al., eller 30 Tdr. 2 Skpr. Land, er hans Hovmaal	- 5308	Qvd. Al.
No. 10.	Udi Samlings-Lykken, hvis Indhold er 731,331 Qvd. Al., eller 52 Tdr. 1½ Skp. Land, er hans Hovmaal	- 9141	Qvd. Al.
No. 11.	Udi Kiilen, hvis Indhold er 453,145 Qvd. Al., eller 32 Tdr. 2½ Skp. Land, er hans Hovmaal	- 5664	Qvd. Al.
No. 12.	Udi Eege-Lykken, hvis Indhold er 319,994 Qvd. Al., eller 22 Tdr. 6½ Skp. Land, er hans Hovmaal	- 3999	Qvd. Al.
No. 13.	Udi Margrethes Hee, hvis Indhold er 735,792 Qvd. Al., eller 52 Tdr. 4½ Skp. Land, er hans Hovmaal	- 9197	Qvd. Al.
No. 14.	Udi den lange Hee, hvis Indhold er 545,432 Qvd. Al., eller 39 Tdr. Land, er hans Hovmaal	- 6818	Qvd. Al.
No. 15.	Udi Øxen-Heen, hvis Indhold er 932,861 Qvd. Al., eller 66 Tdr. 4 Skpr. Land, er hans Hovmaal	- 11,660	Qvd. Al.

Naar een af disse 15 Marker efter anførte Orden indtages til Sæd eller Drivt, da deles samme af de 80 Hoveriforrettende Gaarde, ligesom hidtil i 4 Dele, efter Godsets 4 Roder, hvorefter Bønderne selv indbyrdes ved Lodkastning udgjør, først Delene hver Rode tilfalder, og dernæst Ageren, som hver Bonde tilfalder i samme Deel.

Det Hovmaal, som denne Fæster saaledes efter Lodkastning tilfalder i enhver Mark, beholder han saalænge samme i ommeldte 3de Aar under Brug og Drivt forbliver, med Gjødnings Udkjørsel, Pløining, Harvning, Sædekornets Udkjørsel i Marken og Nedlægning i Jorden, Kornets Høstning og Hjemkjørsel m. v.; hvorunder i Særdeleshed bemærkes, i Overeenstemmelse mod Hoverie-Foreningen:

- a) At Gjødningen udages som hidindtil af Fæsteren paa hans tilfaldne Hovmaal i Marken, saa at samme fuldkommen og forsvarlig kan være gjødet, ligesom og Gjødningen, om det forlanges, af Bønderne kjøres i Marken om Sommeren, sættes i Møddinger og tildækkes med Foder, for siden om Efteraaret at kjøres omkring paa Jorderne og udspredes. — Under dette Arbejde forstaaes tillige de fornødne Folk til Paalæsning i Gaarden og Udspredelse paa Marken.
- b) Pløjning og Harvning, forrettes paa samme Maade som

hidtil, saaledes: at Fæsteren selv eller hans dertil udtagne duelige og erfarne Tjenestekarl, besørger Sæden udsaaet i hans egen Lod, og bliver selv ansvarlig for Hovmaalets tilbørlige Behandling; ligesom og Fæsteren er forpligtet at pløje saa dybt eller grundt, samt Furene saa smaa og store, som det af ham forlanges.

- c) Kornets Høstning, Opbinding, dets Rivning, Røgtning i besværligt Veirlig, og Hjemkørsel fra Fæsterens Hovmaal i Hovedgaardens Lader eller Hæs, med videre deraf dependerende, forrettes ligeledes forsvarlig og upaaklagelig af Fæsteren, efter Tilsigelse. Ligesom og Kornet modtages og hensættes af Bønderne, eller deres dertil duelige Tjenestekarle eller Folk, udi Hovedgaardens Ladegulve eller Hæs.
- d) Gaardens Korn, og de under Dallund henhørende Schambye Sogns Konge- og Kirke-Tiender, samt Søndersø Sogns Konge-Tiende, udtærskes af de til dette Arbeide hoverieforrettende 84 Bønder. Ligeledes kaster og renser de det udtorskne Korn, og henbærer Avnerne og Foderet til Fæhusene og Stalden, eller andre Steder hvor de henvises. Under Tærskningen forstaaes og Byggens Kynning, Langhalmens Aftagelse, Kornets Opbæring paa Lofterne, samt det tærskende Korn at bære paa Loen, og dette sidste saaledes, at altid udlægges et Læg paa Ladegulvet til næste Dag.

Heraf forretter denne Fæster sin Andeel lige med de andre Hovningsbønder, efter rigtig Omgang.

2) I Henseende til Høeslætten og sammes Behandling.

Denne Hovedgaards Areale-Indhold af Eng og Maebund, er ialt efter Hr. Stiftslandinspecteur *Bergs* derover forfattede Beregning, som er vedhæftet Hoverieforeningen, udi enhver især af Hovedgaardens Marker, som følger:

		Eng og Maebundens Areal-Indhold å 14000 Quadratalen.	
		Tdr	Skpr.
Udi			
Staffenborg-Marken	- -	•9.	1.
Strande-Mark	- -	10.	7.
Foelehaugen	- -	3.	4.
Mølle-Marken	- -	7.	1.
Hele Møllemaen	- -	23.	7.
Frieheden	- -	15.	-
Omkring Søen	- -	19.	-

		Eng og Mæbundens Areal-Indhold à 14000 Qvadratalen.	
		Tdr.	Skpr.
Udi			
Første Ulkendrup Mark		13.	1.
Anden dito - -		5.	-
Tredie dito - -		6.	5.
Fjerde dito - -		9.	-
Kiile-Lykken - -		25.	1.
Uglebjerg-Marken - -		17.	2.
Store Lykke - -		13.	6.
Samlings-Lykken - -		24.	3.
Eege-Lykken - -		12.	2.
Margrethes Hee - -		19.	1.
Lange Hee - -		4.	6.
Øxen Hee - -		10.	6.
Tilsammen		249.	5.

Over forestaaende Hovedgaardens Høeavling kan, efter de i Hoverieforeningen anførte Grunde og Aarsager, ingen Inddeling lodviis finde Sted, men saavel Tørvemoserne, Møllemaen og Frieheden, som Høeslætten omkring Søen, samt alle Eng- og Mæpletter i de øvrige Marker, som ere indtagne til Sæd og fredede, bliver af de 84 Hoveriforrettende Bønder, paa den hidtil brugelige Maade, til Slæt og Høes Behandling af Bønderne selv byttet og deelt imellem dem, hvert Aar, i Forhold til ligesom Græsset voxer meer eller mindre paa nogle Steder frem for andre, efter Aarets Beskaffenhed.

Høets Hjemkørsel forrettes ligeledes af forbemeldte 84 Hoverie-Bønder, efter rigtig Omgang paa Godset, med saa mange Vogne, som dertil fornøden gjøres; ligesom og Bønderne have at afgive de behøvende Bud, til sammes Imodtagelse paa Gaarden, hvilke Bud ere forbundne at forblive ved Høets Fratagning, saalænge indtil alt det Høe, som hver Dag skal hjemkøres, er frataget og paa sit behørigte Sted hensat.

Bønderne ere og pligtige, efter Hoverieforeningen, paa de Steder, hvor Vand falder, at opbære og bortkjøre Græsset derfra paa de tørre Steder, til videre Behandling, ligesom de og besørger det i Moserne og ved Søen voxende Stærgræs og Rør afslaaet og afskaaren, paa vedbørlig Maade behandlet, og siden hjemkørt.

Fæsteconditioner under Dallund 1850, kort før Overgangen til Selveje.

Conditioner

til Bortfæstelsen af den Gaard i Allesøe Bye, som Christen Nielsen sidst har haft i Fæste, til Lars Rasmussen af Allesøe.

1.

Den nye Fæster modtager Gaarden med tilhørende Bygninger, Besætning og Inventarium, Føde og Sædekorn, saaledes som det bliver Christen Niensens Boes Pligt at aflevere samme, uden at der kan tilkomme ham nogen Godtgjærelse for de ved disse Gjenstande mulig værende Mangler, men han maa selv sørge for, at Alt er i saadan Stand, at Gaarden senest i Efteraaret 1851 kan staae for et lovligt Syn i alle Maader.

2.

Af Gaardens Jord, der staaer for Hartkorn Ager og Eng 6 Tønder 3 Skjæpper 1 Fjerdingskar 1 $\frac{1}{2}$ Album, betaler Fæsteren aarlig og til rette Forfaldstider alle mulige kongelige Skatter og Contributioner, som nu ere eller herefter paa budne vorde, af hvad Navn nævnes kan, saavel ordinaire som extraordinare, og hvad enten de paalægges Eieren eller Fæsteren, hvorunder Brandhjælpsspengene ere indbefattede. Endvidere udreder han alle andre offentlige Byrder og Paalæg, som fordres, Alt, som om han selv var Eier af Gaarden, uden mindste Udgift eller Ansvar for Stamhusbesidderen, Alt at tage sin Begyndelse fra 1ste Januar 1850. —

3.

Svarer i Afgift til hvert Aars Mortensdag sex Tønder Rug, sex Tønder Byg, tre Tønder Havre, 15 Rigsbankdaler Sølv, samt i Hoveriafgift 15 Rigsbankdaler Sølv, hvorfor Eieren forbeholder sig den ved Forordningen 9. Marts 1838 omtalte Udpantningsret; endvidere i Smaaredsel 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns og 20 Æg. — Kornet leveres aarlig paa Dallund, i Odense, Bogense eller Klintebjerg, hvilket af disse Steder forlanges, med sunde gode og forsvarlige Vare, og staaer Fæsteren til Ansvar for Afleveringen indtil Modtagelsen er erkjendt. — Pengene erlægges paa Dallunds Skriverstue, og Smaaredselen leveres paa Dallunds Hovedgaard. Denne Afgift, med Undtagelse af Hoveipengene, tager sin Begyndelse Mortensdag 1850.

4.

Gaarden med dens Tilliggende er han pligtig at holde i god og forsvarlig Stand, samme at forbedre og Intet til Ud-

pligt at bruge eller til Andre at bortleie. — Af Høe, Foder og Gjødning maa Intet komme fra Gaarden eller brændes. Han planter Pil og Frugttræer, der kan være til Gavn for ham og Efterkommere. Han maa ikke indtage Nogen til Huse uden Herskabets Tilladelse og bør omgaaes forsvarlig med Ild og Lys samt holde sig fra alt Krohold, Jagt og Fiskeri. Løse Hunde maa Fæsteren ikke holde.

5.

Magelæg og Udflytning i Tilfælde af Ildsvaade skal han underkaste sig uden Godtgjørelse.

6.

Fæsteren er pligtig at udrede alle af Synsforretningens og Fæstebrevets Udstedelse og sammes Tinglæsning flydende Udgifter.

7.

Den accorderede Indfæstning er 2000 Rbd. Sølv, skriver to Tusinde Rigsbankdaler Sølv foruden Fogedpenge, der erlægges ved disse Konditioner Modtagelse. —

8.

Forøvrigt har Fæsteren at rette sig efter Hans Majestæts Love og Anordninger og være sit Herskab og dets Befuldmægtigede hørig og lydig, samt i det Hele at efterkomme disse Bestemmelser, Alt under Fæsterrettighedens Fortabelse og anden lovlig Tiltale. —

9.

For Tydeligheds Skyld bemærkes, at Gaarden overtages i den Tilstand, hvori den nu befindes, med al den indavlede Sæd og efter en frivillig Overenskomst med alle Vedkommende, saaledes at Lars Rasmussen afhjælper de Mangler, som mulig maatte være ved Gaarden, saaat den, senest i Efteraaret 1851, kan staae for et lovligt Syn uden Mangler, hverken Bygningerne, Besætningen, Føde- eller Sædekornet.

Naar disse Konditioner ere opfyldte, skal Fæstebrev blive ham meddelt.

Dallund, d. 19. Octbr. 1850.

Paa ovenstaaende Conditioner, der for mig er oplæst, modtager jeg ovennævnte Gaard og forpligter mig til punctlig at opfylde Conditionerne i alle Maader.

Dallund, d. 24. October 1850.

Lars Rasmussen.

Til Vitterlighed: Rasmus Rasmussen, Jørgen Andersen,
K. Friis.

Indhold.

	Side
Allesø i de ældste Tider.....	1
Sognets Jord opmaales og inddeles	2
Allesø under Kronen	10
Allesø under Dallund.....	15
Allesø som Selveje	20
Allesø Sogn og Graabrødre Hospital.....	27
Hospitalets Gods overgaar til Selveje.....	31
Udskiftningen af Allesø Sogn	32
Næsbyhovedbroby	34
Den sognekommunale Udvikling	41
Omsorgen for de fattige	47
Vejvæsenet	51
Skolevæsenet	55
Brandvæsenet.....	69
Offentlige Vandløb	73
Tienden	76
Sygdomme blandt Mennesker og Kvæg	78
Foreninger og Sammenslutninger	82
Ægtkørsler	84
Postbesørgelsen i ældre Tid	86
Legater	88
Allesø Kirke	91
Næsbyhovedbroby Kirke	96
Præsteembedet	100
Præster siden Reformationen	109
De kommunale Raad siden 1867	126
Gilder og Samlav	133
Nuværende Ejendomsbesiddere i de to Sogne	147
Fæstebreve m. m.	154

